

Η ΜΕΛΕΤΗ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑ

ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΩ 1907

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1911

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΡΟΣ ΔΙΑΔΟΣΙΝ ΩΦΕΛΙΜΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

12 - ΟΔΟΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ - 42

ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΕΤΗ ΤΟΥ ΖΑΝ ΜΩΡΕΑΣ

Με τὰ ὄμματα τῆς ψυχῆς ἐπαναθλέπω τὴν σκηνογραφίαν ὅποια ἦτο κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν: ὁ μητροπολιτικὸς ναὸς τῶν Ἀθηνῶν ἀπέναντί μου· ἡ πλατεία τῆς Μητροπόλεως δλόγυρα περιστοιχιζομένη ἀπὸ μερικὰ σαθρὰ καὶ ἄρρυθμα οἰκοδομήματα καὶ ρυπαρὰς στενωπούς· εἰς τὸ βάθος μεσημβρινοδουτικῶς ἡ Ἀκρόπολις ἐρυμνή, πυργουμένη εἰς ἀπόστασιν μετὰς ἐπάλλξεις τῆς καὶ μετὸν μετέπειτα κατεδαφισθέντα φραγκικὸν πύργον, ὀρθούμενον εἰς τὸ κέντρον ἐν τῷ μέσῳ τῶν σεπτῶν μνημείων μετὰ βαρβαρικὴν ἔπαρσιν. Ὁ ἥλιος συννεφωμένης ἡμέρας τοῦ Μαρτίου ἔχρειε τὸ ἀπόγευμα ἐκεῖνο μετὰ φῶς ὑποκίτρινον, ἄτονον καὶ ἀλαμπές.

Ἐρχόμενος ἐκ τοῦ μέρους τῆς ὁδοῦ Ἐρμού ὠδεύα πρὸς τὸ γραφεῖόν μου κείμενον ἐν τῇ ὁδῷ Θουκυδίδου, ἐνθα εὗρισκοντο τότε ὅλα τὰ δικαστικὰ καταστήματα, ὅτε ἐκ τοῦ ἀντιθέτου μέρους εἶδα τὸν Ἰωάννην Παπαδιαμαντόπουλον ἐρχόμενον ἐκ τῆς κατοικίας του, κειμένης ἐν τῇ ὁδῷ Φιλοθέης ἐγγὺς τοῦ σημερινοῦ μητροπολιτικοῦ μεγάρου. Μόλις μετὰ διέκρινεν, ἔσπευσε τὸ βῆμα, ὅπως μετὰ ὑπαντήσῃ καὶ ὅτε ἐπλησίασε, παρατήρησα ὅτι ἡ μορφή του ἦτο ἠλλοιωμένη καὶ βλοσυρά· πρὶν δὲ προφθάσω ἀκόμη νὰ τὸν ἐρωτήρω περὶ τῆς αἰτίας τῆς ταραχῆς του, μοῦ εἶπε μετὰ φωνὴν ἀσθμαίνουσαν καὶ μετὰ ὕψος ἀλγεινόν:

— Τὸ ἔμαθες; ἀπέθανεν ὁ Δημητράκης ὁ Παπαρρηγόπουλος.

Φεῦ! μετὰ τριάκοντα καὶ ἑπτὰ ἔτη μίαν ἡμέραν Μαρτίου ἐπίσης κάποιος φίλος μου λόγιος συναντήσας με κατ' ὁδὸν μοι εἶπε μετὰ τὸν αὐτὸν περίπου ὀδυνηρὸν τόνον:

— Τὸ ἔμαθες; ἀπέθανεν ὁ Ζάν Μωρεάς!

Ἀλλὰ τὸ ὄνομα αὐτὸ τὸ ξενικόν, μετὰ τὸ ὅποσον ὡς κουφότερον καὶ εὐηχότερον ὁ ἀθηναῖος ποιητής, ἀποβαλὼν τὸν φόρτον τῶν πατρωνυμικῶν συλλαβῶν, ἠδυνήθη νὰ μεταρσιωθῇ μέχρι

τῆς κορυφῆς τοῦ Γαλλικοῦ Παρνασσοῦ, δὲν εἶχεν ἀκόμη γεννηθῆ εἰς τὸν κόσμον. Οὔτε ἄλλως τε καὶ ὑπὸ τὸ μακροσκελὲς οἰκογενειακὸν του ὄνομα, ἂν καὶ ἀντιπροσωπεῖον σεμνὴν ἀστικήν ἀρετὴν καὶ θυσίας εὐκλεεῖς πρὸς τὴν πατρίδα, ὁ ποιητὴς ἦτο περισσότερο γνωστός, δύνamai δὲ νὰ βεβαιώσω ὅτι ἡ φιλολογικὴ του φήμη, καὶ ἂν ἐξηλθε καμμίαν φοράν ἀπὸ τὴν πύλην τῆς κατοικίας του, δὲν εἶχε προχωρήσει πέραν τῶν μαιάνδρων τῆς γειτονικῆς συνοικίας τῆς Πλάκας. Ἦτο γνωστός μόνις εἰς τινὰ πενιχρὰ γραφεῖα τῶν φιλολογικῶν περιοδικῶν τοῦ καιροῦ ἐκείνου καὶ εἰς τὸν στενὸν κύκλον ἡμῶν τῶν ὀλίγων φίλων καὶ ὀμηλικῶν του καὶ ἐν Μούσαις ἑταίρων, οἵτινες τὸν ἀπεκαλοῦμεν ἀπλῶς Γιάννην ἢ καὶ θωπευτικῶς Γιαγκόν. Ὁ δ' ἐκ τοῦ φιλικοῦ μας ὀμίλου Κώστας Ξένος—εἰς λόγιος ποιητὴς λησμονημένος σήμερον, τοῦ ὁποῦ ἡ κόνις ἀναπαύεται πρὸ τινῶν ἐτῶν εἰς κάποιαν ἐρημικὴν γωνίαν τινὸς τῶν παρισινῶν κοιμητηρίων—τὸν ὠνόμαζεν ἐνίοτε χαριεντιζόμενος Ἰωάννην ΚΒ', νομίζω ἐξ αἰτίας προσφάτως τότε δημοσιευθείσης πραγματείας περὶ τοῦ φέροντος τὸ ὄνομα τοῦτο Πάπα, ἴσως δὲ καὶ ἐκ τῆς μορφῆς του, ἣτις εἶχε τι τὸ καρδιναλικόν.

Ὁ Γιάννης ἦτο τότε μεράκιον μόνις ἀποπερατῶσαν τὰς γυμνασιακὰς σπουδὰς, δεκαοκταετῆς περίπου τὴν ἡλικίαν, ὡς ὑπολογίζω ἐκ τῆς ἰδικῆς μου, διότι ἐγὼ ἤμην κατὰ δύο ἔτη ἴσως πρεσβύτερός του. Ὁ ἴουλος ἐπήνθει ἀκόμη εἰς τὸ τρυφερόν του πρόσωπον, ὑπὸ τὴν ρινὰ του δὲ, σχήματος ῥωμαϊκοῦ καὶ δεικνύουσαν ὀρμὰς τολμηρᾶς προεκτάσεως, διεγράφετο ἀμαυρὰ καὶ ἀόριστος μία ὑπόσχεσις μύστακος, ἣτις δὲν ἔλαβέ ποτε, νομίζω, ἀρειμάνιον πραγματοποίησιν. Ἀλλὰ τὸ ἰδιάζον τῆς μορφῆς του ἦσαν οἱ δύο ἐκφραστικοὶ ὀφθαλμοὶ του, μαῦροι, σπινθηροβόλοι, νοήμονες, ἐντὸς τῶν ὁποίων κατωπτρίζετο ψυχὴ ἀγαθὴ καὶ θερμουργός, εὐεπίφορος εἰς ἐξάρσεις καὶ εἰς γενναῖα αἰσθήματα.

Ἡ γνωριμία μας ἐχρονολογεῖτο ἀπὸ ὀλίγων μηνῶν μόνις, ἀλλὰ δὲν ἐβράδυνε νὰ μεταβληθῆ εἰς φιλίαν, χάρις εἰς τὴν διαχυτικότητά καὶ τὴν εὐκολὸν ἐμπιστοσύνην τῆς νεαρᾶς ἡλικίας, ἀλλὰ καὶ χάρις εἰς τοὺς δεσμοὺς τῆς ὁμοτεχνίας. Διότι καὶ ἐγὼ τότε ἤμην ποιητὴς... — ὡς εἴπωμεν στιχουργὸς καλλίτερα διὰ

νὰ εἴμεθα ἐν τάξει — καὶ μάλιστα εἶχα ἤδη λάβει καὶ τὸ ἐπίσημον τρόπον τινὰ χρίσμα τοῦ ἱεροφάντου τῶν Μουσῶν. Διηγῆθην ἄλλοτε τὰ κατὰ τὴν πρώτην ἔλευσίν μου εἰς Ἀθήνας καὶ δὲν θεωρῶ ἐπ'ἀνάγκης νὰ ἐπανέλθω διὰ μακρῶν εἰς αὐτὸ τὸ θέμα, διότι δὲν νομίζω ὅτι τὸ γεγονός ἐπέδρασεν ὀπωσδήποτε εἰς τὰς τύχας τῆς ἀνθρωπότητος.

Πρέπει ὁμως ν' ἀναφέρω καὶ πάλιν περιστατικὰ τινὰ πρὸς πληρεστέραν κατανόησιν τῶν πραγμάτων καὶ πρὸς διασάφησιν αὐτῆς ταύτης τῆς διηγῆσεώς μου. Μία συλλογὴ στίχων μου ὑποβλήθεισα εἰς τὸν ποιητικὸν διαγωνισμὸν τοῦ 1870 καὶ τυχοῦσα ἐν αὐτῇ εὐφήμου μνείας ὑπῆρξε τὸ θεμέλιον τῆς φιλολογικῆς μου δόξης. Ἡ ποιητικὴ μου φήμη διεδόθη ἐν ἀκαρεῖ παρὰ τῆ περιωρισμένη κοινωνίᾳ τῆς ἰδιαιτέρας μου πατρίδος καὶ ἡ συλλογὴ μου ἐκτυπωθεῖσα καὶ κριθεῖσα μὲ περισσὴν εὐμένειαν καὶ συγκατάθεσιν ἤνοιξεν εἰς τὴν συνεργασίαν μου τὰς στήλας τῶν φιλολογικῶν περιοδικῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ὁ διευθυντὴς μάλιστα ἐνὸς ἐκ τούτων, παραφερόμενος ἴσως καὶ ἐκ λόγων τοπικισμοῦ, διότι ἦτο συμπολίτης μου, ὑπερεθεμάτισε τόσον περὶ τοὺς ἐπαίνους, ὥστε μὲ παρέβαλε μὲ τὸν Alfred de Musset. Ἐλπίζω ὅτι ἡ σκιά τοῦ ποιητοῦ τῶν Νυκτῶν καὶ τοῦ Ρολλά δὲν ἀνησύχησε διὰ τὸν κίνδυνον τοῦ συναγωνισμοῦ ὑπέστη ὁμως ἀρκετὴν ταραχὴν τὸ ἀνερμάτιστον ἀκόμη λογικόν μου, σαλευόμενον ἀπὸ φιλόδοξα ὄνειρα, ὅπως ἦτο φυσικόν μετὰ τοιαῦτα ἐγκώμια. Ὁ οἰστρός μου ἔλαβε χαρακτηριστῆρα νοσηρᾶς ὑπερπαραγωγῆς καὶ ὁ Πήγασός μου ἔζευγμένος εἰς τὸ μαγγανοπήγαδον τῆς Κασταλλίας, διωχέτευεν ἐδῶ κ' ἐκεῖ πλήμμυραν στίχων, ἐκ τῶν ὁποίων πολλοὶ ἀκόμη μὲ καταδιώκουν ἐμφανιζόμενοι ὡς βρυκόλακες μετὰ τῶσα ἔτη ἐνώπιόν μου μέσα εἰς τὰς σελίδας τῶν παλαιότερων καὶ νεωτέρων Ἀνθολογιῶν.

Ὁ ὀρίζων τῆς γενεθλίου μου νήσου δὲν ἐβράδυνε νὰ μοῦ φανῆ στενός. Ἡ πρωτεύουσα μὲ εἴλκυε μὲ τὴν ἀκαταμάχητον γοητείαν τῆς, μὲ τὸν ἀντικατοπτρισμὸν τῆς φιλολογικῆς ζωῆς, τὴν ὁποίαν ἐφανταζόμην πλήρη δόξης, διαρρέουσαν ἐν μέσῳ ὑπερόχων πνευματικῶν ἀπολαύσεων. Ὄθεν μὲ τῶν ἡμερῶν λαθῶν γενναίως τὴν ὀριστικὴν ἀπόφασιν, ἐπεβιάσθην εἰς τὸ

ἀτμόπλοιοι τῆς γραμμῆς τῆς Ἑπτανήσου φέρων ὡς ἐφόδια ἀποσκευὴν πενιχρὰν καὶ βαλλάντιον ἀρκετὰ ἐλαφρὸν, ἀλλ' εἰς ἀντάλλαγμα φορτίον δλόκληρον ἐν τῇ διανοίᾳ μου ἐλπίδων καὶ ὀνείρων καὶ ἐν χαρτοφυλάκιον περιέχον πολλά χειρόγραφα στίχων, ἐγκυμονοῦν δὲ σχέδια καὶ ἔμβρυα ποιημάτων μακρῶν, λυρικῶν, ἐπικῶν καὶ ἐπικολυρικῶν, κατὰ τὴν συνηθισομένην ἐκείνῳ τῇ καιρῷ διαίρεσιν, καὶ ἀπεδιδάσθη μίαν δειλὴν φθινοπωρινὴν εἰς Πειραιᾶ.

Μία τῶν πρώτων μου φροντίδων ὑπῆρξεν, ὡς εἰκός, νὰ γνωρίσω καὶ νὰ σχετισθῶ μὲ τὸν φιλολογικὸν κόσμον τῆς πρωτεύουσας, εἰς τοῦτο δὲ μὲ διηυκλόουν ἀρκετὰ αἱ ποιητικαὶ μου περγαμηναί. Ἄλλως τε τὸ πρᾶγμα δὲν ἦτο καὶ δύσκολον κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους, ὅτε αἱ Ἀθηναὶ ἦσαν πόλις περιορισμένων ἀκόμῃ διαστάσεων, μικροῦ πληθυσμοῦ, μετριοφρόνων ἀξιώσεων καὶ ἡθῶν ἀφελῶν. Ὀλόκληρος ὁ βίος καὶ κίνησις ἡ κοινωνικὴ, ἡ ἐμπορικὴ, ἡ πνευματικὴ, ἡ πολιτικὴ, διεξήγετο περὶ τὸ μέγα τρίγωνον τὸ ἀποτελούμενον ἐκ τῶν ὁδῶν Αἰόλου, Ἑρμοῦ καὶ Σταδίου. Ἄλλ' ἡ τελευταία αὕτη πλευρὰ ἦτο τότε ἄσημος καὶ ἀπόκεντρος, ζωογονουμένη μόνον ἐκ τῶν δύο παρ' αὐτὴν ὑπουργείων, τοῦ Βουλευτηρίου — ἀπλοῦ ἀκόμῃ παραπήγματος — τοῦ φρουραρχείου, τοῦ ταχυδρομείου, κειμένου εἰς τὸ ἰσόγειον τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ ἐκ τῆς γειτνιασεως τοῦ Πανεπιστημίου. Τὰ κυριώτερα κέντρα τῶν ἄλλων πλευρῶν ἦσαν τὸ κατὰ τὴν διασταύρωσιν τῶν δύο κυρίων ὁδῶν Ἑρμοῦ καὶ Αἰόλου ἱστορικὸν καφενεῖον τῆς Ὠραίας Ἑλλάδος, ἐνθα πραγματικῶς ἔσφυζεν ἡ καρδία τῶν Ἀθηναίων, τὸ ὀπωσοῦν ἀριστοκρατικώτερον Σολωναίου καὶ τὰ λαϊκώτερα καφενεῖα τῶν Χαφτείων καὶ τοῦ Δημοπρατηρίου. Φιλολογικὰ δ' ἐντευκτήρια ἦσαν ἐν πρώτοις τὰ πολὺ ταπεινὰ καὶ πενιχρὰ γραφεῖα τῶν ἐκδιδομένων τότε δύο ἢ τριῶν φιλολογικῶν περιοδικῶν, τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης, διευθυνομένης ὑπὸ τοῦ Ν. Ματαράγκα, τοῦ Ἰλισσοῦ, διευθυνομένου ὑπὸ τοῦ Ι. Κούρτελη καὶ τοῦ Βύρανος, ὀργάνου τοῦ ὁμωνύμου συλλόγου. Γραφεῖα ἐφημερίδων δὲν ὑπῆρχον, καθότι ἡ δρᾶσις τοῦ τύπου ἦτο ἀκόμῃ πολὺ περιορισμένη, ἀσύντακτος ὁ καταρτισμὸς του καὶ παρημελημένη ἡ παράστασις του. Δὲν ὑπῆρχον ἀκόμῃ τότε φύλλα καθημερινά,

τὰ δ' ἐκδιδομένα ἄπαξ ἢ δις ἢ καὶ τρις τῆς ἐβδομάδος δὲν εἶχον πάγιον προσωπικὸν συντάξεως· ὡς γραφεῖόν των δ' ἐχρησίμευε συνήθως ἐν στενὸν διαμέρισμα σκοτεινὸν καὶ ρυπαρὸν τῆς τρώγλης τοῦ τυπογραφείου ἐν ᾧ ἐξετυποῦντο διὰ χειροκινήτων πιεστηρίων. Οἱ λόγιοι ἐσύχναζον κατὰ προτίμησιν καὶ εἰς τὰ βιβλιοπωλεῖα ἰδίως εἰς τὸ τοῦ Νάκη ἐν τῇ ὁδῷ Αἰόλου καὶ εἰς τὸ τῶν ἀδελφῶν Περρῆ ἐν τῇ ὁδῷ Ἑρμοῦ. Ἄλλ' ἡ ἐπίσημος αὐτῶν συναγωγὴ καὶ τὸ φυτώριον ἅμα ἦσαν οἱ σύλλογοι, οἵτινες εἶχον πολλαπλασιασθῆ καὶ πυκνωθῆ ὡσεὶ δάσος παρθένον τῶν τροπικῶν, ἐντὸς τοῦ ὁποῦ ἐκελάδουν μὲν αἱ ἀηδόνες τοῦ Ἑλικῶνος, ἐτιτύβιζον δὲ αἱ κίσσαι καὶ οἱ παπαγάλοι—αὐτοὶ δὲ ἦσαν καὶ οἱ πολυπληθέστεροι,—ἐτερέτιζον δὲ καὶ οἱ στρουθοὶ καὶ τὰ νεόττια, εἰς τὸ στίφος τῶν ὁπῶν ἐπρόκειτο καὶ ἐγὼ νὰ συγκαταλεχθῶ.

Αὕτη τῶν φιλολογικῶν συλλόγων ἡ πληθώρα, ἡ προσδίδουσα ἰδιαιτέραν περίεργον φυσιογνωμίαν εἰς τὴν δρᾶσιν τῆς ἐγγράμματος νεολαίας, τῶν χρόνων, περὶ ὧν ποιῶμαι λόγον, θὰ ἦτο ἀξία ἐιδικῆς μελέτης· εἶμαι δὲ βέβαιος, ὅτι ὁ ἐγκύπτων εἰς αὐτὴν ἤθελε καταλήξῃ εἰς σοβαρὰ πορίσματα καὶ διδάγματα περὶ τῶν αἰτίων καὶ αἰτιατῶν τῶν συγχρόνων περιστάσεων, ἤθελεν ἀνεύρη κρίκους ἀφανεῖς ἀποκαθιστῶντας τὴν ἀλληλουχίαν μεμονωμένων φαινομένων τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν βίου. Ἄλλ' ἐγὼ δὲν γράφω μελέτην· ἔχων ὀδηγὸν τὴν μνήμην, ἀνευ τῆς ὀπῆς, κατὰ τὸν ποιητὴν μας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τὸν ἔχοντα τ' ἀδρότερα διανοήματα, θὰ εἴχομεν τόσους ἐν τῇ βίῳ ἡμῶν ἕκαστος θανάτους καὶ ἦτις,

μυστηριώδης γέφυρα εἰς τῶν ἐτῶν τὸ χάσμα,
συνδέει μὲ τὸ ἔαρ μας τοὺς χρόνους τοὺς ἐσχάτους,

ἀναπολιῶ δι' αὐτῆς τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα καὶ προσπαθῶ ἀπλῶς νὰ ταξινομῶ τὰς ἀναμνήσεις μου, νὰ διαχωρίζω αὐτάς, ὅτε, ὡς κεράσια ἐξαγόμενα ἀπὸ τοῦ καλάθου, συμπλέκονται, διότι ἐλκύει ἢ μία τὴν ἄλλην, καὶ νὰ παραλείπω τὰς περιττὰς ἢ τὰς μὴ ἀμέσως σχετιζομένας μὲ τὸ θέμα μου, ὥστε νὰ μὴ ἀποβῆ ἄγαν σχοινοτενῆς καὶ ἀνιαρὰ ἡ παραοσά μου ὀμιλία. Τοῦ λόγου ὅμως συμπεσόντος, νομίζω ὅτι δύναμαι νὰ μὴ

παρασιωπήσω τὴν γνώμην, ἣν ἐμόρφωσα βραδύτερον περὶ τῶν συλλόγων τοῦ καιροῦ ἐκείνου, ὅτι δηλαδὴ αὐτοὶ ὑπῆρξαν ἢ προπαίδια τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ, τὸ φροντιστήριον, ἐν ᾧ ὠξύνετο καὶ ἡσκαίτο ἐμπράκτως ἡ δικολαβικὴ ῥητορεία, ἡ κυρία πηγή ἢ τροφοδοτήσασα τοὺς πολυχεύμονας ποταμοὺς τῆς πολιτικῆς τερθρείας, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐπνίγη ὁ πολύτιμος χρόνος τῆς θετικῆς ἐργασίας. Οἱ νεαροὶ κοκοροῖκοι τῶν συλλόγων, οἵτινες συνεζήτουν μὲ τὴν ἐμβρίθειαν τῶν προσώπων τῶν πλατωνικῶν διαλόγων περὶ διαφόρων ὑψηλῶν φιλοσοφικῶν θεωριῶν, τὰ μεράκια, ἅτινα ἐλογοκόπουν μὲ χειμαρρῶδη εὐφράδειαν ἢ μὲ σωκρατικὴν διαλεκτικὴν περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, περὶ ἀρετῆς, περὶ τῶν πολιτευμάτων, καὶ περὶ... οἰπιῖβις rebis, εἰς τακτικὰς νυκτερινὰς συνεδριάσεις, συμφώνως πρὸς τὸ ὀριζόμενον ὑπὸ τοῦ προεδρείου θέμα, καὶ διεξήγον πείσμονας συζητήσεις καὶ ἐφήρμοζον τὴν κοινοβουλευτικὴν τακτικὴν τῶν ἀποχωρήσεων, τῶν ἐνστάσεων περὶ ἀπαρτίας, καὶ ἀπεφάσιζον κατὰ πλειονοψηφίαν ἐπὶ τοῦ ζητήματος, λόγου χάριν, ἂν ὁ ἔρως ἢ ἡ φιλοδοξία ἀνυψοῖ περισσότερο τὴν διάνοιαν, αὐτοὶ οἱ ἴδιοι λέγω, ἀνδρούμενοι καὶ ἀφιερούμενοι εἰς τὴν πολιτικὴν ὡς εἰς ἐπάγγελμα, ἀναρριχώμενοι δὲ πολλάκις εἰς τὰ ὑψηλὰ τῆς πολιτείας ἀξιώματα, μετέφερον τὴν μανίαν τῆς ῥητορικῆς ἐπιδείξεως εἰς τὸ εὐρύτερον στάδιον τῆς διαχειρίσεως τῶν κοινῶν. Καὶ γινώσκωμεν ὅλοι τίνας πικροὺς καρποὺς ἀπέδωκεν ἡ ἀκόλαστος αὕτη καὶ ἄνευ κλεψύδρας χρήσις τοῦ λόγου ἐπὶ σπατάλη τοῦ χρόνου καὶ ζήμια τῶν ἔργων. Καὶ αὐτὸς προσέτι ὁ «Παρνασσός», εἰς τοῦ ὁποίου τὸ πολυτελὲς μέγαρον φιλοξενοῦνται σήμερον τὰ γράμματα καὶ αἱ ἐπιστῆμαι, διήλθε διὰ τοῦ αὐτοῦ σταδίου. Ἐἰσαχθεὶς εἰς αὐτὸν μικρὸν μετὰ τὴν πρώτην εἰς Ἀθήνας ἀφιξίν μου καὶ ἔχων τὴν τιμὴν νὰ διατελῶ μέλος αὐτοῦ τακτικὸν ἀπὸ τριάκοντα καὶ ἑπτὰ ἐτῶν, τὸν εἶδα συνεδριάζοντα εἰς εἶδος τι γυμνῆς καὶ παγερᾶς ἀποθήκης ἐν τῇ αὐλῇ τῆς οἰκίας Βακαλοπούλου παρὰ τὴν ὁδὸν Ἀριστείδου καὶ παρέστην εἰς μίαν θυελλώδη συνεδρίασιν τοῦ συλλόγου, καθ' ἣν μετὰ πεισματωδεστάτην συζήτησιν ἐπὶ δὲν ἐνθυμομαί τινος πλέον ἀντικειμένου, ὁ προεδρεύων ἄρτι ἀποθανὼν Ἀριστείδης Βαμπᾶς, ἀρπάσας τὰ πρακτικά, ἀπεχώρησεν ἐκ τῆς

αἰθούσης μετὰ τῶν ὁμοφρόνων του, ἐν τῇ μέσῃ τῆς ἀναστατώσεως καὶ τῆς βοῆς τῆς δημηγύρεως. Εὐτυχῶς τὸ ἐπιπνεύσαν βραδύτερον πρακτικώτερον πνεῦμα ἐσάρωσε βαθμηδὸν τὰ πνευματικὰ ταῦτα μιάσματα, μόνος δ' ἐκ τῶν πολυπληθῶν συλλόγων τοῦ καιροῦ ἐκείνου ἐπέζησεν ὁ πάντων ἀρχαιότερος, ἀλλὰ καὶ πάντων σοβαρώτερος, εὐτυχήσας νὰ περιλαμβάνη τὰ νοημονέστερα καὶ πρακτικώτερα στοιχεῖα, καὶ διὰ τοῦτο τραπεῖς ἐγκαίρως εἰς προσφορώτερον καὶ λυσιτελέστερον στάδιον ἐνεργείας καὶ δυνήθεις οὕτω νὰ καταστῇ κέντρον φωτισμοῦ καὶ ὠφελείας, παράγων δὲ σημαντικὸς τῆς πνευματικῆς καὶ κοινωνικῆς προόδου.

Ἡ παγία ἐγκατάστασίς μου ἐν Ἀθήναις μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ εὐσεβοῦς μου προσκυνήματος, παρέμενε πάντοτε ἀμφίβολος, ἐνόσῃ δὲν ἐξησφαλίζοντο διὰ βιοποριστικοῦ τινος ἐπαγγέλματος τὰ μέσα τῆς συντηρήσεώς μου. Ἦκνον μὴ εὐπορήσεως οἰκογενείας, ἐθισθεὶς ἐκ νεαρωτάτης ἡλικίας νὰ κερδίζω τὸν ἄρτον διὰ τῆς ἐργασίας μου, δὲν ἠδυνάμην ν' ἀναμένω τακτικὸν τι ἐκ τοῦ οἴκου μου βοήθημα, ὅπως ἄλλοι εὐτυχέστεροι φίλοι καὶ δμηλικές μου. Περὶ δὲ εἰσοδημάτων ἐκ τῆς πνευματικῆς μου ἐργασίας οὔτε σκέψις κἂν ἠδύνατο νὰ γίνῃ τότε. Ἐὰν σήμερον, μετὰ πάροδον τεσσάρων περίπου δεκαετηρίδων ἢ πνευματικῆς ἐργασίας παρ' ἡμῖν, ἢ καθαρῶς φιλολογικῆ, ὑπολείπεται ὡς πρὸς τὰ κέρδη καὶ αὐτῆς τῆς χειρωνακτικῆς, φαντάσθητε πόσον ἐπικερδῆς ὕλικῶς ἠδύνατο νὰ εἶναι τότε, ὅτε ἡ ἀμοιβὴ τῶν πνευματικῶν κόπων οὔτε κατ' ἀρχὴν δὲν ἦτο ἀκόμη ἀνεγνωρισμένη. Τὰ βιβλία πλὴν τῶν διδακτικῶν ἐξεδίδοντο, ὅπως δὲ καὶ σήμερον ἀκόμη, διὰ τῆς μεθόδου τῆς εὐφήμου ἐπαιτείας, τῆς λεγομένης τῶν συνδρομητῶν καὶ πάλιν ὀλίγα ἐξ αὐτῶν κατώρθωνον νὰ καλύψωσι τὴν δαπάνην τῆς ἐκτυπώσεως. Οἱ δὲ στίχοι καὶ αἱ φιλολογικαὶ πραγματεῖαι, ὅσαι τυχὸν εὕρισκον ξενίαν εἰς τὰ φιλολογικὰ περιοδικά, ὄχι μόνον δὲν συνεπήγοντο δικαιώματα ἀνταμοιβῆς εἰς τὸν γράφοντα, ἀλλὰ μάλιστα ἐπέβαλλον εἰς αὐτὸν τὴν ὑποχρέωσιν εὐγνωμοσύνης πρὸς τοὺς ἐκδότας τοῦ περιοδικοῦ, οἵτινες καθίστων γνωστὰ εἰς τὸ κοινὸν τὰ ἔργα του καὶ διεφήμιζον τὸ ὄνομά του. Καὶ αὕτη

προσέτι ἡ δημοσιογραφικὴ ἐργασία, ἡ αἰέποτε καὶ ἀπανταχοῦ θεωρουμένη ὡς ἐπάγγελμα ἀμειβόμενον ἀδρῶς διὰ τοὺς κόπους καὶ τὰς εὐθύναις του, δὲν διείπετο οὐδαμῶς παρ' ἡμῖν κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ὑπὸ τοιούτων κανόνων. Ἡ συνεργασία εἰς τὰς ἐφημερίδας, μικρὰς ἄλλως τε τὸ σχῆμα καὶ ἐβδομαδιαίας ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, προσεφέρετο δωρεάν συνήθως παρ' ἐρασιτεχνῶν, ἢ συνελέγετο ἐξ ἐράνου μεταξὺ τοῦ κύκλου τῶν φίλων καὶ τῶν γνωρίμων. Ἐνθυμοῦμαι ὅτι δύο ἔτη βραδύτερον τῆς ἐποχῆς, περὶ ἧς πραγματεύομαι, σφοδρὰ κατέλαβε συγκλήσεις τὰς τάξεις τῶν λογίων, ὅτε ἐγνώσθη ὅτι τὸ πρῶτον ἐκδοθὲν πολιτικὸν ἡμερήσιον φύλλον ἢ Ἐφημερὶς τοῦ Κορομηλαῦ ὑπὸ ἀρχισυντάκτην τὸν Ἰωάννην Καμπούρογλου προσέλαβε προσωπικὸν συντάξεως ἐπὶ ὠρισμένη ἀμοιβῇ μηνιαία, μεταξὺ τοῦ ὁποῦ ὑπῆρχον καὶ δύο ῥεπόρτερ. Σημειῶ ἐν παρόδῳ ὅτι ἐγένετο τότε ἀπόπειρα ἀποτυχοῦσα νὰ ἐξελληνισθῇ ἡ ξένη αὕτη ὀνομασία καὶ νὰ ὀνομασθῶσι πευθῆνες οἱ ῥεπόρτερ, τοὺς ὁποῦς σύγχρονος τότε ἀστυνόμος ἐπέμενε ν' ἀποκαλῆ ῥέοντες, συγχέων τὴν ιδιότητά των μὲ τὸ ὄνομα ἐνὸς τῶν ὑφισταμένων τότε τηλεγραφικῶν πρακτορείων, τοῦ Reuter. Ἄλλ' οὔτε ῥεπόρτερ ὑπῆρχον πρότερον οὔτε συντάχται ἐπὶ τίτλῳ καὶ μισθῷ, οὔτε δὲ καὶ διευθύνται πάντοτε ἐγγράμματοι. Ἐνα περιεργον τοιοῦτον τύπον διευθυντοῦ ἐνθυμοῦμαι, ὅστις περιήρχετο τὰ γραφεῖα ἐκάστοτε πρὸς ἄγραν ἐνὸς κυρίου ἀρθρου, τὸ ὁποῦ δὲν ἠδύνατο νὰ γράψῃ ὁ ἴδιος διὰ τὴν ἐφημερίδα του, ἔχουσαν μόνην ἀποστολὴν νὰ ἐγκωμιάζῃ ἀηδῶς τὸν ἰσχυρὸν πολιτικὸν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης Δημήτριον Βούλγαρη. Μιᾶ τῶν ἡμερῶν ὁ κληρὸς ἔλαχεν εἰς ἐμέ, ἔστερξα δὲ προθύμως νὰ συντάξω ἀρθρον πλῆρες ἀσφυκτικοῦ θυμιάματος πρὸς τὴν λατρευομένην ἐν τῇ φύλλῳ πολιτικὴν θεότητα, ἐδέχθη δὲ ὡς ἀμοιβὴν διὰ τὸν κόπον μου ἓνα καφὲν βαρὺν γλυκὺν καὶ μίαν κουλούραν! Καὶ αὐτὸ ὑπῆρξεν ἡ ἀπαρχὴ τῶν δημοσιογραφικῶν κερδῶν μου, ἀπαρχὴ μὴ προσιωνιζομένη ἀκριδῶς εἰπεῖν πιθανότητος προσεγγίσεως τῶν εἰσοδημάτων μου πρὸς τὰ εἰσοδήματα τοῦ Γόρδων Μπένετ. Ἄλλ' ὑπάρχει Θεὸς διὰ τοὺς ποιητάς. Ὑπάρχουν μάλιστα ἐννέα θεαί, αἱ Μοῦσαι, αἵτινες ὁσάκις θέλουν νὰ προστατεύσωσι τοὺς εἰς αὐτὰς ἀφωσιωμένους καὶ τοὺς παρ' αὐτῶν

εὐνοουμένους, ἐνεργοῦν κάποτε μὲ ὄλην τὴν ζέσιν ἀγγλίδων σωφραζετῶν. Αἱ Πιερίδες εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν, τὴν μοναδικὴν εἰς τὴν ζωὴν μου, ἠυδόκησαν νὰ μοὶ φανῶσι βοηθοί. Ἦτο ἀποκατεστημένος ἤδη ἐν Ἀθήναις συμπολίτης μου λόγιος καὶ πολυμήχανος, θεράπων καὶ αὐτὸς τῶν Μουσῶν, πρεσβύτερός μου τὴν ἡλικίαν, ὅστις μὲ ἀνέλαβεν ὑπὸ τὴν προστασίαν του. Διωρισμένος παρὰ τῇ Εἰσαγγελίᾳ τῶν Ἐφετῶν, ἐνήργησε παρὰ τοῖς προϊσταμένοις του νὰ προσληφθῶ ἐγὼ εἰς τὴν ὑπάρχουσαν αὐτόθι κενὴν θέσιν γραφέως· εἰσαγγελεὺς δὲ ἦτο τότε ὁ ἐπίσης συμπολίτης μου διαπρεπῆς νομομαθὴς Ἰωάννης Τυπάλδος, ὅστις εἰσακούσας τὴν σύστασιν μὲ διώρισε γραφέα ἐπὶ μισθῷ 70 δραχμῶν κατὰ μῆνα. Ἐὸ εἰσόδημα τοῦτο δὲν ἦτο βεβαίως μέγα· ἀλλὰ κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους τῆς ὀλιγαρκείας, ὅτε οἱ μὲν ἀπορώτεροι τῶν φοιτητῶν συνετηραῖντο συνήθως μὲ ποσὸν μὴ ὑπερβαῖνον τὰς 50-60 δραχμὰς κατὰ μῆνα, τῶν δὲ πλουσιωτέρων καὶ τῶν μαμμοθρέπτων τὸ μηνιαῖον ἐπίδομα ἐθεωρεῖτο ἐπίζηλον, ὅταν ἔφθανεν εἰς τὰς 120 δραχμὰς διὰ τὰ τακτικὰ ἔξοδα, ὁ ἰδικὸς μου θεόπεμπτος πόρος δὲν ἦτο ἀξιοπεριφρόνητος. Χάρις εἰς τὸν μικρὸν αὐτὸν μισθὸν ἠδυνάμην νὰ συμμερίζωμαι μετ' ἄλλου συγκατοίκου μου συμπαλίτου μου φοιτητοῦ ἐν δωμάτιον εἰς τὴν συνοικίαν τῆς Νεαπόλεως, νὰ ἐγγραφῶ ὡς μεριδιοῦχος εἰς τὸ βιβλίον τῶν πιστώσεων τοῦ ἐστιατορίου τῆς Μελίσης ἢ τοῦ Βαρνάβα, ὅπου ἐφοίτα κατὰ προτίμησιν ἢ ἀκαδημαϊκὴ νεολαία, νὰ ἐξασφαλίσω τὸ οἰκονομικὸν δεῖπνον τοῦ γαλακτοπωλείου, ὅπου γενικῶς κατέφευγον πάντες οἱ μὴ πεντακοσιομέδιμνοι σπουδασταὶ καὶ ὑπάλληλοι, ὑποβάλλοντες ἐξ ἀνάγκης τὴν νεανικὴν των ὀρεξιν εἰς τὴν λιτὴν ἐκείνην καὶ ὑγιεινὴν ἐσπερινὴν δίαιταν καὶ νὰ συχνάζω μετὰ τῶν ἄλλων φίλων κατὰ τὰς ἑορτασίμους ἡμέρας εἰς κανὲν ἐκ τῶν ζαχαροπλαστείων τοῦ συρμοῦ, τὸ Λουξεμβούργον, τὸ τοῦ Ἀκριδοπούλου, ἢ τὸ Σολωνεῖον, νὰ ἐπαρκῶ τέλος εἰς τὰς πρώτας καὶ κυριωτέρας τῆς συντηρήσεως ἀνάγκας.

Διὰ τὰ λοιπὰ εἶχα τὴν ἀποθήκην τῶν ἐλπίδων, τὴν ὁποῖαν οὐδέποτε ἄφινε κενὴν τὸ ἐργαστήριον τῆς φαντασίας μου. Εἶχα πρὸ πάντων τὸ θάρρος καὶ τὴν ἀμεριμνησίαν τῆς ἡλικίας μου, τὰς πτέρυγας, ἃς τινὰς ἡ προναητικὴ φύσις δωρεῖται εἰς τὴν

νεότητα, διὰ τὴν δύναται αὐτὴ νὰ διέρχεται ὡς ἀλκυῶν ψάλλουσα ὑπεράνω τῶν μυκωμένων τοῦ βίου κυμάτων.

* *

Ἐξησφαλισμένος ἀπὸ τῆς ἀμέσου ὑλικῆς ἀνάγκης, ἠσυχολήθην νὰ καλλιεργήσω εἰς τὸ ἔξῃς τὰς φιλολογικὰς γνωριμίας μου εἰς τὸ ποθητὸν πεδῖον, ὅπου ἀνέμενον νὰ βλαστήσωσι θαλαραὶ αἱ δάφναι μου, καὶ ἐπεδίωξα νὰ σχετισθῶ προσωπικῶς μετὰ τῶν ἐν τοῖς γράμμασι διακρινομένων, πρεσβυτέρων καὶ νεωτέρων.

Οἱ ἀρχαιότεροι τῶν λογίων τοῦ καιροῦ ἐκείνου, ὁ Ραγκαβῆς, ὅστις διετέλει τότε πρεσβευτὴς ἐν Οὐασιγκτῶνι, ὁ Ὀρφανίδης, ὁ Βερναρδάκης — ὅστις ὅμως ἀνέθαλε πάλιν σφριγῶν κατὰ τὸ γῆρας — ἐθεωροῦντο ὡς εὐρισκόμενοι ἂν οὐχὶ ἐν πλήρει ἀκόμῃ ἀποστρατεία, ἀλλὰ τοῦλάχιστον ἐν ἀπόχῃ ἀπὸ τῆς ἐνεργοῦ ὑπηρεσίας τῶν γραμμάτων. Ὁ Βαλαωρίτης, οὐτινος ἡ φήμη εἶχε γιγαντιαίως αὐξήσῃ μετὰ τὴν πολύκροτον αὐτοῦ πρὸς τὸν ἀνδριάντα τοῦ Πατριάρχου Ἰβδῆν, τὴν προκαλέσασαν τόσον κριτικὸν πάταγον, ἐμόναζεν εἰς τὸ ἐν Λευκάδι ἐρημιτήριόν του. Ὁ Κλέων Ραγκαβῆς καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Βυζάντιος δὲν διέμενον εἰς Ἀθήνας. Ὁ Καρασούτσας ἐτελεύτησεν ὀλίγον μετὰ τὴν ἀφιξίν μου. Ἐνθυμοῦμαι ὅτι τὴν αὐτὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ἐκηδεύσαμεν τὸν Παπαρρηγόπουλον, εἰσῆλθον τὸ ἀπόγευμα εἰς τὸν ναὸν τῆς Μητροπόλεως, ὅπου τυχαίως ἔμαθον ὅτι ἐκηδεύετο πενιχρότερον καὶ ἀθαρυδώτερον ὁ κατ' ἐκείνην ἰσαύτως τὴν ἡμέραν ἀποδιώσας ἐξ Ἰωνίας ποιητῆς, ὁ ἔξασκῶν μέχρι τῆς τελευτῆς του τὸ ἐπάγγελμα καθηγητοῦ τῆς γαλλικῆς γλώσσης καὶ εἶδα ἐν τῇ φερέτρῃ διὰ πρώτην καὶ τελευταίαν φοράν τὴν γηραλέαν μορφήν του. Ὄθεν εἰς τὴν ἀθηναϊκὴν φιλολογικὴν κονίστραν ἀπέμενον δρῶντες οἱ ὑπολειπόμενοι ἐκ τῆς ποιητικῆς γενεᾶς τῆς ἀκμασάσης μεταξὺ τοῦ 1860 καὶ 1870 καὶ οἱ ἀμέσως μετ' αὐτοῦ προκύψαντες ἦσαν δ' ἐκ τῶν πρώτων, ὑπερέχων πάντοτε ὁ σεβαστὸς μου φίλος κ. Ἀγγελος Βλάχος, πολὺ ὀλιγώτερον ὅμως εὐπροσῆγορος τότε ἀφ' ὅτι εἶναι σήμερον καὶ ἀπερροφημένος ἐκ τῶν καθηκόντων τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας του, ἐκ τῶν ἄλλων δὲ ὁ Παπαρρηγόπουλος, ὁ Βασιλειά-

δης καὶ ἔπειτα μία ἄλλη σειρά νεωτέρων εὐελπίδων, ὁ Καζάκης, ὁ Ἰωάννης Καμπούρογλου, ὁ Σπυρίδων Λάμπρος, ὁ Ἀμπελάς, ὁ Προβελέγγιος καὶ ἄλλοι τινές, ἐξ ὧν οἱ πλείστοι τότε περίπου ἀπεδήμησαν χάριν σπουδῶν εἰς Γερμανίαν. Μετ' αὐτοῦς εἶπετο τὸ σμῆνος τῶν νεοσυλλέκτων, τῶν νεοφωτίστων, ἀδιακόπως ἐξογκούμενον διὰ τῶν ἐκκολαπτομένων κατὰ τοὺς ἔτησίους ποιητικοὺς διαγωνισμοὺς νεοσσῶν.

Θὰ ἐμήκυνον ὑπὲρ τὸ δέον τὰς διαστάσεις τῆς παρούσης διατριβῆς, ἐὰν ἐπεχείρουν ν' ἀναφέρω διεξοδικῶς πῶς καὶ πότε ἐγνωρίσθην μετὰ πλείστων ἐκ τῶν ἀνωτέρω. Ἄλλως τε ἡ μνήμη μου δὲν διεκράτησε πάσας τὰς λεπτομερείας τῆς μεθ' ἐκάστου αὐτῶν πρώτης συναντήσεως. Ἐνθυμοῦμαι μόνον ὅτι ἐγνώρισα πρῶτον ἐξ ὅλων τὸν Γεώργιον Παράσχον, συναντήσας αὐτὸν καθ' ὁδὸν φέροντα μὲ χάριν ἀρειμάνιον τὸ ἐθνικὸν ἔνδυμα, βαδίζοντα ἔξωθεν τοῦ Βουλευτηρίου, ὅπου ὑπηρέτει ὡς διευθυντῆς τῶν γραφείων τῆς Βουλῆς. Ἴδὼν ἐπλησίασα τολμηρῶς, τοῦ ἀνεκοίνωσα τὸ ὄνομά μου καὶ τὴν ιδιότητά μου καὶ μ' ἐδέχθη προσηνῶς, ἐκφρασθεὶς μάλιστα κολακευτικῶς περὶ τινων στίχων, δι' ὧν συνώδευσα τὴν εἰς αὐτὸν ἀποστολὴν τῆς ποιητικῆς μου συλλογῆς. Ἦτο ἀνὴρ πρᾶος καὶ καλοκάγαθος, ἐνθερμος δὲ πατριώτης, προσηλωμένος πιστῶς εἰς τὰ μεγάλα ἐθνικὰ ιδεώδη, ἐξυμνῶν διαρκῶς μετ' ἐνθουσιασμοῦ εἰς τοὺς στίχους του καὶ εἰς τὴν συνομιλίαν του τὰ μεγαλουργήματα τοῦ ἀγῶνος καὶ τοὺς πρωταγωνιστάς του, ὧν τοὺς πλείστους εἶχε γνωρίσει προσωπικῶς κατὰ τὴν νεανικὴν του ἡλικίαν, ἐλάτρευε δ' ἐν ταύτῃ τὴν μνήμην τοῦ Σολωμοῦ, ὃν εἶχε γνωρίσει ποτὲ εἰς Κέρκυραν. Ἐὰ φιλικὰ του αἰσθήματα ἐξηκολούθει νὰ δεικνύη πρὸς ἐμὲ μέχρι τοῦ τέλους τῆς ζωῆς του, ἐπελθόντος κατὰ τὸ 1886, ὅτε βαρυθυμῶν σφόδρα διὰ τὴν ἔνεκα λόγων ταπεινῆς πολιτικῆς ἐκδικήσεως ἀπόλυσίν του ἐκ τῆς δημοσίας θέσεως, ἦν ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν κατεῖχεν, ἀπεβίωσεν αἰφνιδίως. Ἴδὼν ἀδελφόν του Ἀχιλλέα Παράσχον ἔτυχε νὰ γνωρίσω μὴνᾶς τινὰς βραδύτερον παρεπιδημοῦντα ἐν Ἀθήναις — διότι ἦτο τότε διωρισμένος ἑπαρχος εἰς Θήραν — μίαν ἑσπέραν θερινὴν εἰς κηπὸν τινα παρὰ τὸν Κεραμεικόν, ὅπου ὁ ποιητῆς ἐρρέμβαζε μόνος, ἀκροώμενος τὸ ξενόφωνον περιπαθὲς ἄσμα ἀνατολίτιδος

τινος αιδου. Ἀλλὰ μετ' αὐτοῦ συνεδέθη κατόπιν διὰ φιλίας καὶ οἰκειότητος, ἣτις ἐξηκολούθησε στενὴ καὶ ἀδιατάρακτος μέχρι τῆς ἡμέρας τοῦ θανάτου του. Ἦν Δημήτριον Παπαρρηγόπουλον ἐγνώρισα ὀλίγον, συστηθεὶς πρὸς αὐτὸν παρὰ τινος κοινοῦ φίλου μίαν ἡμέραν ἐντὸς τοῦ βιβλιοπωλείου Νάκη, ἀλλὰ δὲν ἀπέκτησά ποτε μετ' αὐτοῦ στενὴν γνωριμίαν καὶ οἰκειότητα, εἰ καὶ τὸν ἔβλεπα συχνάκις ἐρχόμενον εἰς τὸ γραφεῖον τῆς Ἐισαγγελίας, ὅπου εἰργαζόμην, ἕνεκα τῶν δηκηγορικῶν του ὑποθέσεων. Διότι ὁ Παπαρρηγόπουλος ἦτο δικηγόρος καὶ μάλιστα εὐδοκίμως καὶ ἐπικερδῶς ἐξασκῶν τὸ ἐπάγγελμά του κατὰ τὰ τελευταία ἔτη τῆς ζωῆς του, ὡς βοηθὸς τοῦ πρὸς πατρὸς θείου του Πέτρου Παπαρρηγοπούλου, ἐπιφανοῦς νομομαθοῦς καὶ καθηγητοῦ τοῦ Ρωμαϊκοῦ δικαίου παρὰ τῷ Ἑθνικῷ Πανεπιστημίῳ. Εἶχε τὴν μορφήν ἄχαριν καὶ τὸ ἦθος αὐστηρὸν καὶ σκυθρωπὸν καὶ κάπως ἀποκρουστικόν, μολονότι, κατὰ τὴν μαρτυρίαν πολλῶν τῶν ἐκ τοῦ σύνεγγυς γνωρισάντων αὐτόν, ἀνέπτυσσε πολλάκις ἔκτακτον ζωηρότητα καὶ εὐτραπελίαν εὐρισκόμενος ἐν στενῇ φιλικῇ κύκλῳ. Ἄλλως τε, ὡς προεῖπα ἐν τῇ ἀρχῇ, ἀπεβίωσεν αἰφνιδίως ὀλίγον καιρὸν μετὰ τὴν ἀφιξίν μου εἰς Ἀθήνας. Καταληφθεὶς καθ' ὁδὸν ὑπὸ καρδιακῆς προσβολῆς ἐξέπνευσε μετ' ὀλίγας ὥρας ἐν τινι φιλικῇ οἰκίᾳ του παρὰ τὴν ὁδὸν Ἀκαδημίας, ὅπου μετεφέρθη. Ἦν ἐπομένην παρευρέθη ἐν τῇ κηδεῖαν του περίλυπος καὶ ἐγὼ μετὰ τῶν ἄλλων παλαιῶν καὶ νεωτέρων λογίων καὶ ποιητῶν, οἵτινες πάντες ἰδιαιτέραν ἔτρεφον πρὸς αὐτὸν ἐκτίμησιν. Καὶ ἤκουσα κατ' αὐτὴν τὴν θλιβεράν περίστασιν τὸν Σπύρον Βασιλειάδην ἀπαγγέλλοντα παρὰ τὸ χεῖλος τοῦ τάφου ἐν τῷ Κοιμητηρίῳ Ἀθηνῶν τὸν ὑστατον ἀποχαιρετισμὸν πρὸς τὸν φίλον καὶ συναγωνιστὴν του, ἀποτείνόμενον δ' ἐν τέλει πρὸς τοὺς παρισταμένους ἐκεῖ καὶ συντετριμμένους γονεῖς τοῦ θανόντος ποιητοῦ, τὸν σεβαστὸν ἱστορικὸν τοῦ Γένους Κωνσταντῖνον Παπαρρηγόπουλον καὶ τὴν σύζυγόν του, οἵτινες προσφάτως εἶχον δοκιμασθῆ διὰ τοῦ θανάτου προσφιλοῦς θυγατρὸς των, καὶ λέγοντα πρὸς αὐτοὺς μὲ δραματικώτατον ὕφος ἐπικαίρως τοὺς στίχους τοῦ γνωστοῦ δημοτικοῦ ἄσματος:

Εἶναι πολὺς ὁ πόνος σας ἴσάν τοῦ Χελμοῦ τὸ χιόνι,
Ποῦ ὥστε νὰ λυώσῃ τὸ παλιό, καινούριον τὸ πλακῶνει.

Πολὺ διαχυτικώτερος τὸν χαρακτήρα ἦτο ὁ Σπυρίδων Βασιλειάδης, ὅστις παρὰ τὴν μεγάλην σχετικῶς διαφορὰν καὶ τῆς ἡλικίας καὶ τῆς φήμης καὶ τῆς θέσεως προσεφέρετο πρὸς τοὺς νεωτέρους ἡμᾶς καὶ ἀσήμους μὲ φιλόστοργον οἰκειότητα. Ἦτο καὶ αὐτὸς δικηγόρος, ἀλλὰ μᾶλλον ἐρασιτεχνικῶς καὶ ἐξ ὕλικῆς ἀνάγκης ἐθεράπευε τὴν Θέμιδα, ἀφωσιωμένος ἐνδομύχως εἰς τὰ ὄνειρα τῆς φλογερᾶς φαντασίας του. Συχνάκις τὸν συνήντων πορευόμενον ἐκ τῆς ὁδοῦ Βουλῆς, ἔνθα κατῴκει εἰς τὰ Δικαστήρια, ὅπου μετέβαινον καὶ ἐγὼ χάριν τῆς καθημερινῆς μου ἐργασίας ἠρέσκετο δὲ συγκαταβατικῶς νὰ συνδιαλέγηται μετ' ἐμοῦ, προκαλῶν με μάλιστα κάποτε νὰ τοῦ διηγῶμαι ἀστεῖα ἑπτανησιακὰ ἀνέκδοτα, ἅτινα τὸν ἔτερπον. Ἦτο μετρίου ἀναστήματος, μὲ φυσιογνωμίαν φαινήν, ἐμπνευσμένην, ἀποπνέουσαν ἀγαθότητα, μὲ γένειον δασύ καθῆκον μέχρι τοῦ στήθους, ἐπιμελῆς μᾶλλον τὴν περιβολήν, αἰσθηματίας δέ, ὄνειραπόλος, ἀρεσκόμενος εἰς ἡχηρὰς φράσεις, ἐπιρρεπῆς εἰς θορυβιώδη εὐθυμίαν. Ἦσμενίζετο νὰ προσδίδῃ ποιητικὴν χροιάν καὶ ἔξαρσιν ἀναρμόστως ἐνίοτε καὶ εἰς αὐτὰς τὰς πολὺ πεζὰς περιστάσεις. Εἰς μίαν τῶν συνεδριάσεων τοῦ Παρνασσοῦ, ἔνθα διέπρεπεν, αὐτὸς πρῶτος σχῶν τὴν πρωτοβουλίαν καὶ αὐτὸς πρωτοστατήσας περὶ τὴν πραγματοποίησιν τῆς ἰδρύσεως τῆς Σχολῆς τῶν Ἀπόρων Παιδῶν, προκειμένου περὶ διαγωνισμοῦ, νομίζω, τινὸς ἐπρότεινεν, ὅπως ὁ νικητὴς στεφανοῦται ἐντὸς τοῦ Παρθενῶνος. Ἦν πρᾶγμα μοῦ ἐφάνη πολὺ θεατρικόν, ἐπειδὴ δὲ ὑπῆρχον καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἀντιφρονοῦντες ἐτέθη τὸ ζήτημα εἰς ψηφοφορίαν καὶ ὅτε ἤλθεν ἡ σειρά μου, ἐψήφισα κατὰ τῆς προτάσεώς του. Ἦστράφη τότε ἐκείνος πρὸς ἐμὲ βλοσυρὸς καὶ μοῦ εἶπε:

— Καὶ σύ, Ἄννινε;

μὲ μίαν ἔκφρασιν ἀλγεινῆς ἐκπλήξεως, ὁμοίας πρὸς ἐκείνην, μεθ' ἧς θὰ ἐλέχθη ἡ περίφημος φράσις τοῦ Καίσαρος: Tu quoque, Brute?

Ἦν εἶδα διὰ τελευταίαν φοράν κατὰ τὸν Αὐγουστον τοῦ 1873. Ἦτο ἡ ἐποχὴ τοῦ πυρετοῦ τῶν Λαυρειακῶν μεταλλείων, ὅτε ἐδημιουργήθησαν ἐκ τοῦ μηδενὸς πολλὰ περιουσία, ἀλλὰ καὶ ἀπωλέσθησαν ἀστραπιαίως ἀκόμη περισσότεραι. Εἰσελθὼν δὲ μιᾶ τῶν ἡμερῶν εἰς τὸ καφενεῖον τῆς Ὠραίας Ἑλλάδος,

είδα ανθρώπους φωνασκούντας και ώσει έρίζοντας περίξ τοῦ σφαιριστηρίου. "Ανωθεν τοῦ καφενεῖου ἔκειτο ἡ Ἐμπορικὴ Λέσχη, ἔνθα ἐνηργοῦντο αἱ ὀλίγαι τότε χρηματιστικαὶ συναλλαγαί· ἀλλὰ μετὰ τὴν βραγδαίαν ἐξόγκωσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀσχολουμένων εἰς τὴν χρηματιστικὴν κυβείαν, τὸ πρόχειρον Χρηματιστήριον μετεφέρθη εἰς τὸ κάτω πολυσύχναστον καφενεῖον, τοῦ ὁποῦ τοῦ σφαιριστήριον ἐχρησίμευσεν ὡς τὸ πρῶτον ἐν Ἀθήναις χρηματιστικὸν *corbeil*. Μεταξὺ τῶν κινουμένων ὡς νευροσπάστων ἀνθρώπων ἐκείνων, εἶδα μὲ ἀπορίαν μου καὶ τὸν Βασιλειάδην, ἡ θεὰ δὲ τοῦ ποιητοῦ ἐν τῷ μέσω τῶν ἐξημμένων κολλυδιστῶν, φωνάζοντος ἐπίσης καὶ χειρονομοῦντος σφοδρῶς μου ἐνεποίησε παράδοξον ἐντύπωσιν καὶ ἡ ἔκπληξις μου ἐξεδηλώθη δι' ἀκουσίου μειδιάματος. Τοῦτο δὲν διέλαθε τὸν ποιητὴν, ὅστις εἰς στιγμὴν διαλείμματος πλησιάσας με, μοι εἶπε μὲ φωνὴν μυστηριώδη καὶ μὲ τὸ σύνηθες τραγικὸν του ἕφος:

— Τώρα εἶναι καιρὸς νὰ πλουτίσωμεν καὶ ἡμεῖς!

Ταλαίπωρε ποιητὰ καὶ αἰώνιε ὄνειροπόλε! ἀλλὰ ὥριζε διὰ σὲ ἡ Εἰμαρμένη! Μετὰ ἐν ἔτος προσβληθεὶς ὑπὸ ἀθεραπέυτου στηθικῆς νόσου καὶ μεταβὰς χάριν θεραπείας εἰς Παρισίους, ἔκλεισεν ἐκεῖ διὰ παντὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς ὁ ποιητὴς τῶν «Ἀττικῶν Νυκτῶν», πρὶν ἴδῃ πραγματοποιούμενον τὸ χρυσοῦν του ὄνειρον.

"Ἐκταὶ τὸ τέλος

Χ. ANNINOS

ΤΟ ΛΑΪΚΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ¹

ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΙΖ' ΑΙΩΝΑ

Αἱ πρὸς σχολικὴν μεταρρύθμισιν ἀπόπειραι, ἃς ἐπεχείρησαν οἱ παιδαγωγοὶ τοῦ δεκάτου ἐβδόμου αἰῶνος, ὀλίγην που ὑποστήριξιν εὔρον παρὰ ταῖς κυβερνήσεις. Κατὰ τὸν τριακονταετῆ πόλεμον πολλὰ ἀρτισύστατα σχολεῖα ἐξηφανίσθησαν καὶ ἐδέησε νὰ παρέλθῃ χρόνος, ὅπως ἡ λαϊκὴ παιδείαις ἀνεγερθῇ ἐκ τῆς καταπτώσεώς της.

Κράτη τινὰ ἐν τούτοις ἀποτελοῦσιν ἐξαίρεσιν, πλὴν ἄλλων πολλὰ τῶν ὁμοσπόνδων πολιτειῶν τῆς Ἑλβετίας, αἵτινες ὑπέστησαν ἥττονα δεινὰ ἢ ἡ Γερμανία κατὰ τὸν τριακονταετῆ πόλεμον, καὶ τινὰ κράτη τῆς κεντρίας Γερμανίας.

Ὁὕτω τὸ ἔργον τοῦ Ρατιχίου, τὸ τόσον οἰκτρῶς ναυαγῆσαν, ἐν Κόδεν, ἐσυνεχίσθη ἐν Βεῖμάρη. Ἡ κυρίαρχος κυβέρνησις συνέταξεν ὀργανωτικὸν διάταγμα περὶ σχολείων, ἐν ᾧ εἰσήγετο ἤδη ἡ ἀρχὴ τῆς ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως.

Ὁ δούξ Ἐρνέστος ὁ Α', ὁ ἐπιλεγόμενος Εὐσεβῆς, τῆς Σαξονικῆς Κοβούργης καὶ Γόθας (1601 - 1675) ἔμελλε νὰ πράξῃ τι κάλλιον. Θέλων νὰ μεταρρυθμίσῃ τὴν λαϊκὴν παιδείαις ἐν τῷ δουκάτῳ ἐκάλεσεν ὡς γυμνασιάρχην τοῦ γυμνασίου τῆς Γόθας ἕνα διακεκριμένον διδάσκαλον, τὸν Ράιερ (Reyher), ἐνθουσιώδη θιασώτην τῶν ἰδεῶν τοῦ Κομενίου καὶ τοῦ Ρατιχίου καὶ ἀνέθηκεν εἰς αὐτὸν τῷ 1642 τὴν σύνταξιν ὀδηγιῶν λεπτομερῶν περὶ τῶν σχολείων καὶ τῶν διδακτικῶν μεθόδων. Τὸ διάταγμα τοῦτο, καταστὰν περίφημον ὑπὸ τὸ ὄνομα *Schul-Methodus* Ἐρνέστου τοῦ Εὐσεβοῦς εἶναι ἐν τῶν ἀξιολογωτάτων μνημείων τῆς Γερμανικῆς παιδαγωγικῆς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος.

Αἱ πρῶται διατάξεις τοῦ *Schul-Methodus* ἀναφέρονται εἰς

¹ Ἐκ τῆς Ἱστορίας τῆς Ἐκπαιδεύσεως τοῦ François Guex.

τὴν φοίτησιν εἰς τὸ σχολεῖον, εἰς τὴν μέθοδον, εἰς τὰ διδακτικὰ ἔγχειρίδια καὶ εἰς αὐτὸ ἔτι τὸ διδάσκον προσωπικόν.

Ἡ περὶ ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως διάταξις ἀναγράφεται πρώτῃ πάντα τὰ παιδιά, ἄρρενά τε καὶ θήλεα, ὑποχρεοῦνται νὰ φοιτῶσιν εἰς τὸ σχολεῖον ἐξ ἡλικίας πέντε ἔτων, τακτικῶς, μέχρι τοῦ δεκάτου τετάρτου ἔτους, ὅποτε μετὰ ἐξετάσεις ἀπολυτηρίους, κριθέσας ἐπαρκεῖς, ἀπαλλάσσονται τῆς περαιτέρω φοιτήσεως. Αἱ ἀπουσίαι τιμωροῦνται διὰ προστίμων.

Ἀντικείμενα τῆς διδασκαλίας εἶναι τὰ θρησκευτικὰ μαθήματα, ἡ ἀνάγνωσις, ἡ ἀριθμητικὴ, ἡ ἠθικὴ, τὰ στοιχεῖα φυσιογνωσίας καὶ πραγματογνωσίας ὡς καὶ ἡ γεωγραφία τῆς γενεθλίου χώρας (Heimatkunde). Εἶναι αἱ ἀπαρχαὶ τῆς λεγομένης πρακτικῆς διδασκαλίας (« real »).

Ἡ διδακτέα ὕλη δέον νὰ κατανεμηθῇ περισσευμένως εἰς τὰ διάφορα σχολικὰ ἔτη. Ἀπαιτεῖται παρὰ τοῦ διδασκάλου νὰ μὴ σπεύδῃ πλεῖστον παρ' ὅσον ἐπιτρέπει ἡ ἀντιληπτικὴ δύναμις τῶν μαθητῶν, νὰ ἐξηγῇ ἐπιμελῶς ὅτι τὰ παιδιά μέλλουσι ν' ἀπομνημονεύσωσι καὶ νὰ δεικνύῃ ὅτι δύναται νὰ γνωσθῇ διὰ τῆς ἀμέσου ἀντιλήψεως.

Τὰ διδακτικὰ κείμενα εἶναι ὑποχρεωτικά. Ὁ Πάτερ συνέγραψεν ἱκανὰ ἐξ αὐτῶν.

Ὁ δοῦξ δεικνύει μεγίστην μέριμναν περὶ τῆς ὑλικῆς βελτιώσεως τῆς καταστάσεως τοῦ διδασκάλου. Ὁ διορισμὸς τοῦ διδασκάλου, ὅστις ἕως τότε ὑπεβάλλετο εἰς ἔτησίαν ἐπικύρωσιν, καθίσταται ὀριστικός. Οἱ μισθοὶ ἠὺξήθησαν.

Ἄλλ' ὁ ὀξυδερκῆς οὗτος ἡγεμὼν κατανοεῖ ἀμέσως ὅτι ἰδιόζουσα πρόοδος ἐν τοῖς σχολείοις δὲν θὰ εἶναι δυνατὴ, ἢ μόνον ὅταν τὸ διδάσκον προσωπικὸν παρασκευασθῇ εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ. Σχεδιάζει τὴν ἴδρυσιν διδασκαλείου, ἀλλ' ἐλλείποντος τοῦ χρόνου, ὅπως ἐκτελέσῃ τὸ σχέδιον τοῦτο, ἐπαφίησιν αὐτὸ εἰς τοὺς διαδόχους του.

Ἀναντιρρήτως ὁ συγγραφεὺς τοῦ *Schul-Methodus* δὲν προσάγει νέας διδακτικὰς ἀρχὰς καὶ ἀρύεται ἐκ τοῦ Κορμενίου καὶ Ρατιχίου πολλὰς τῶν ἰδεῶν αὐτῶν καὶ ἰδίως τὴν ἐπιθεβαιοῦσαν τὴν ἀνάγκην τοῦ συνδέειν τὴν ἀμεσον γνῶσιν τῶν πραγμάτων πρὸς τὴν τῶν λέξεων. Ἐχει οὐδὲν ἡττον τὴν ἀξίαν ὅτι

πρῶτος εἰσήγαγε τὴν ἐποπτικὴν διδασκαλίαν εἰς τὴν σχολικὴν πράξιν καὶ ἀνύψωσεν οὕτω τὸ μικρὸν δουκᾶτον εἰς πρώτην περιωπὴν ἐξ ἀπόψεως τῆς λαϊκῆς παιδείσεως. Ἐὐ παράδειγμα Ἐρνέστου τοῦ Εὐσεβοῦς ἐμμήθησαν, ἄλλως, καὶ ἄλλοι ἡγεμόνες.

Παρατίθεμεν ἐνταῦθα ἀπόσπασματὰ τινὰ τοῦ περιωνύμου τούτου ὀργανικοῦ διατάγματος.

Ἐν τῇ παραγράφῳ 5 γίνεται λόγος περὶ ἀστραπῆς καὶ βροντῆς· ἐπὶ τούτῳ ὁ διδάσκαλος θὰ ὑπομνήσῃ διὰ ποίαν αἰτίαν φαίνεται ἡ ἀστραπὴ πρὶν ἀκουσθῆ ἢ βροντῆ, εἰ καὶ αἱ δύο εἶναι σύγχρονοι. Ἡ αἰτία αὕτη εἶναι ἡ ἀπόστασις. Ἐπεξηγεῖ αὐτὴν διὰ συγκρίσεως πρὸς πυροβολισμόν. Διότι καίτοι ἡ λάμψις καὶ ἡ ἐκπυροκρότησις παράγονται ταυτοχρόνως, ἐν τούτοις ὁ ἐν ἀποστάσει εὐρισκόμενος βλέπει τὴν λάμψιν πρὶν ἀκούσῃ τὴν ἐκπυροκρότησιν.

Ἐν τῇ παραγράφῳ 20 ὁ διδάσκαλος θὰ δείξῃ τὰ τέσσαρα σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος διὰ τῆς ἐκκλησίας· διότι τῆς ἀγίας τραπεζῆς τεθειμένης πάντοτε πρὸς ἀνατολάς, ὁ ἔχων πρὸς ταύτην ἐστραμμένον τὸ πρόσωπον, ἔχει τὴν ἀνατολήν πρὸ αὐτοῦ, ὀπισθεν αὐτοῦ τὴν δύσιν, τὴν μεσημβρίαν πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ τὸν βορρᾶν πρὸς τ' ἀριστερά. Ἰνωστῶν δὲ ὄντων οὕτω τῶν τεσσάρων κυρίων σημείων τοῦ ὀρίζοντος, εἰν' εὐκόλον νὰ συμπεράνωμεν ποῖον εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ ἀνέμου τοῦ πνέοντος ἐκ ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς διευσθύνσεως.

Ὁ διδάσκαλος, ὅπως διδάξῃ τοὺς μαθητὰς νὰ καταμάθωσι τὰ φυτὰ, τὰ δένδρα καὶ τοὺς θάμνους, περὶ ὧν γίνεται λόγος ἐν ταῖς παραγράφοις 31, 32 καὶ 33, πρέπει νὰ προσπαθῆσῃ, ἐφ' ὅσον εἶναι δυνατόν, νὰ καλλιεργήσῃ αὐτὰ ἐν τοῖς γειτνιαζουσι κήποις· ὁμοίως δύναται ν' ἀποξηράνῃ φυτὰ, ἅτινα μετὰ ταῦτα θὰ βράψῃ ἢ θὰ ἐπικολλήσῃ ἐπὶ χαρτίου, ὅπως ἐπιδείξῃ αὐτὰ εἰς τὰ παιδιά. Ἐὰ μὴ πρόχειρα φυτὰ δύναται νὰ παραλίπη, μέχρις οὗ κατορθώσῃ νὰ προμηθευθῇ πρὸς δεῖξιν.

Ἐν τῇ παραγράφῳ 30 ὁ διδάσκαλος ὀφείλει νὰ δείξῃ εἰς τὰ παιδιά ἐν φυτῶν μετὰ τῶν βιζῶν καὶ τῶν λαιπῶν αὐτοῦ μερῶν καὶ νὰ συγκρίνῃ τὸ στέλεχος καὶ τοὺς κλώνους πρὸς τὸν κορμὸν καὶ τοὺς κλάδους τῶν δένδρων καὶ τῶν θαμνοδένδρων.

Ἐν τῇ παραγράφῳ 45 λέγεται ὅτι τὸ σῶμα τῶν ζώων ὁμοιά-

ζει ἐν τοῖς πλείστοις πρὸς τὸ ἀνθρώπινον σῶμα. Ὄταν οἱ κρεοπῶλαι σφάζωσι χοῖρον ἢ ἄλλο τι ζῷον, οἱ διδάσκαλοι πρέπει νὰ ἐπωφελῶνται τὴν εὐκαιρίαν, ὅπως δεικνύωσιν εἰς τὰ παιδιά τὰ ὄργανα, περὶ τῶν ὁποίων θὰ πραγματευθῶσιν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ των.

Ὅ,τι εἶναι δυνατόν νὰ διδαχθῇ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν πρέπει νὰ δεικνύηται εἰς τὰ παιδιά, ἂν εἶναι πρόχειρον τὸ ἀντικείμενον, ὅσον χρυσός, ἄργυρος, χαλκός κτλ.

Πάντα τὰ πρὸς ἀπόδειξιν καὶ διδασκαλίαν τῶν φυσιογνωστικῶν καὶ ἄλλων γνώσεων ἀπαιτούμενα ἀντικείμενα, ἅτινα, κατὰ μικρὸν θὰ δεήσῃ νὰ προμηθευθῇ ὁ διδάσκαλος, πρέπει νὰ καταγράφωνται ἐν ἰδίῳ βιβλίῳ καὶ νὰ διατηρῶνται ἐν τῷ σχολεῖν.

Τὰ μαθήματα, τὰ διδασκόμενα διὰ τοιούτων ἀντικειμένων, πρέπει νὰ ἐπαναλαμβάνωνται κατὰ δεκαπενθημερίαν. Πρὸς τοῦτο δὲ ὀφείλει ὁ διδάσκαλος νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὰς ἀκολούθους διατάξεις:

Περὶ τῶν φυσιογνωστικῶν γνώσεων. Ὄταν ὁ διδάσκαλος διδάξῃ περὶ χρόνου, θὰ δείξῃ τὴν διάρκειαν μιᾶς ὥρας διὰ ἀμμωρολογίου ἢ ἡλιακοῦ ὠρολογίου.

Τὰ δώδεκα σημεῖα τοῦ ζωδιακοῦ καὶ αἱ φάσεις τῆς σελήνης θὰ διδαχθῶσι τῇ βοήθειᾳ τοῦ ἡμερολογίου. Ὁ διδάσκαλος θὰ δείξῃ τὰ σχήματα, τὰ χρησιμεύοντα εἰς παράστασιν τῶν ῥηθέντων σημείων, ὡς καὶ τὰ τέταρτα τῆς σελήνης· θὰ ὑποδείξῃ προσέτι πρὸς τίνα μῆνα ἀντιστοιχεῖ ἕκαστον σημεῖον· θὰ διδάξῃ ὅτι, ὅταν λέγωμεν ὅτι ὁ ἥλιος εἰσέρχεται εἰς τὸν Λέοντα ἢ εἰς τὴν Παρθένον, σημαίνομεν τὸν μῆνα, πρὸς ὃν τὸ σημεῖον τοῦτο ἀντιστοιχεῖ, τούτεστι τὸν Ἰούλιον ἢ τὸν Αὐγουστον.

Περὶ γνώσεων ἀναφερομένων εἰς τὰ συνήθη τοῦ βίου γεγονότα. Ὄταν γενικῶς ὁμιλῇ ὁ διδάσκαλος περὶ δικαστηρίων, ἐθίμων, συνόρων κτλ. πρέπει νὰ ἐφαρμόζῃ αὐτὰ ἰδιαιτέρως εἰς τὸν τόπον, ὃν κατοικεῖ. Πρέπει δὲ νὰ γινώσκῃ ταῦτα ἀκριβῶς.

Ὅ,τι δύναται νὰ δειχθῇ πρέπει νὰ δεικνύηται εἰς τὰ παιδιά, ἐκτὸς ἂν πρόκειται περὶ πραγμάτων πασιγνώστων· ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἂς ἀρκεσθῇ ὁ διδάσκαλος νὰ ἐρωτήσῃ ἐν τῶν ἀμαθεστέρων παιδίων, ἂν εἶδε τὰ πράγματα ταῦτα ἢ ἂν τὰ γνωρίζῃ. Π. χ. ἐν τῇ παραγράφῳ 5 γίνεται λόγος περὶ αὐλῆς,

περὶ κήπου, περὶ ὄχυρώματος· ἐν τῇ παραγράφῳ 7 περὶ ὄρασῆμου, περὶ τάφρου· ἐν τῇ παραγράφῳ 9 περὶ γεφύρας, ποτιστηρίου. Δὲν εἶναι ἀπολύτως ἐπάναγκες νὰ ἐξηγήσῃ τί εἶναι κήπος, βρύσις. Ἀλλὰ πρέπει νὰ διδάξῃ τί εἶναι ὀρόσημον, τάφος, γέφυρα. Θὰ ὀδηγήσῃ λοιπὸν τὰ παιδιά εἰς τὸ πλησιέστερον μέρος καὶ θὰ δείξῃ εἰς αὐτὰ ἐν ὀρόσημον, μίαν γέφυραν. Ἐὐδὲν δυνατόν νὰ γίνῃ καὶ περὶ τῶν ἄλλων πραγμάτων, ὡς περὶ δημαρχείου, νοσοκομείου, καὶ ἐπὶ τούτῳ ἐρωτᾷ: Ποῦ εὐρίσκομεν νοσοκομεῖον; Ποῦ δημαρχεῖον; Ὄταν πρόκειται περὶ πραγμάτων γνωστῶν εἰς τὸν διδάσκαλον ἐπαρκῶς καὶ ἀκριβῶς, διότι συμβαίνουσι καθ' ἑκάστην, ὁ διδάσκαλος δύναται νὰ τὰ ἐξηγήσῃ μετὰ τινων λεπτομερειῶν, ὅπως καταστήσῃ αὐτὰ καταληπτά. Ἐπὶ παραδείγματι ἐν τῇ παραγράφῳ 6 γίνεται λόγος περὶ δημοσίων βοσκῶν· ὁ διδάσκαλος θὰ ἐξηγήσῃ τοῦτο μετὰ τινος ἀναπτύξεως.

* *

Κατὰ τὸν ΙΣ' καὶ ΙΖ' αἰῶνα ἡ καθολικὴ ἐκκλησία δὲν ἔμεινε καὶ αὐτὴ ἀδιάφορος πρὸς τὴν παιδείαν τοῦ λαοῦ. Ἐν τῷ 1666, ἱερεὺς τις ἐκ Λυῶνος, ὁ Δεμιά (Démia) ἰδρύει τὸ τάγμα τοῦ Ἁγίου Καρόλου πρὸς διδασκαλίαν τῶν πτωχῶν παιδίων, τὸ δὲ σπουδαιότερον, ἰδρύει πρὸς παρασκευὴν τῶν μελλόντων νὰ συστήσωσι σχολεῖον εἶδος διδασκαλείου. Ταῦτοχρόνως ὁ Κλαύδιος Ζολύ (Claude Zoly), δημοσιεύει τὰ χριστιανικὰ καὶ ἠθικὰ παραγγέλματα πρὸς διδασκαλίαν τῶν παιδίων καὶ ἱερεὺς τις τῆς ἀρχιερατικῆς διοικήσεως τῶν Παρισίων γράφει ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν, ἐνοριακὴ σχολή, ἢ τὸς τρόπος τοῦ καλῶς διδάσκειν τὰ παιδιά ἐν τοῖς μικροῖς σχολείοις, σχολικὸν ἐγχειρίδιον, τὸ ὁποῖον ἐξετιμῆθη ἐπαρκῶς ἐν Γαλλίᾳ. Ἀλλ' ὁ ἀληθὴς ἰδρυτὴς τῶν στοιχειωδῶν σχολείων τῶν καθολικῶν ταγμάτων ἐγένετο εἰς σύγχρονος τοῦ Φενελῶνος, ὁ Ἰωάννης Βαπτιστῆς Δελα-Σάλλ (Jean Baptiste de la Salle 1651-1719), εἶδος καθολικοῦ Πεσταλότση.

Τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ αἰῶνος τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ' ὁ Δελα-Σάλλ, ἐκ παλαιᾶς, πλουσίας καὶ εὐγενοῦς οἰκογενείας τῶν Ρημῶν καταγόμενος, ἰδρύει τὸ τάγμα τῶν Ἀδελφῶν τῶν χρι-

στιαστικῶν ἐκκλησιῶν ἢ τῶν φιλομαθῶν ἀδελφῶν (ignorantins), οὕτω κληθέντων, διότι ἐσκόπουν νὰ μείνωσιν ἀμαθεῖς, τουτέστι νὰ μὴ σπουδάσωσι τὰ λατινικὰ καὶ τὰς ἐπιστήμας, ὅπως ὑπερηγήσωσι πιστῶς εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς παιδείσεως τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἐνδεῶν. Ἐν τῷ σεμιναρίῳ τοῦ Ἁγίου Σουλπικίου, ἐν Παρισίοις, ὅπου ἐσπούδασεν ὁ Λα-Σάλλ, εἰς τῶν φίλων του ἰδίων ἡμέραν τινὰ ἀθλίαν πτωχικὴν τρώγλην εἶπεν εἰς αὐτόν: «Ἐντὶ τῶν ἱεραποστόλων, οἱ ὅποιοι ἀποδημοῦσιν εἰς τὰς Ἰνδίας διὰ νὰ προσηλυτίσωσι τοὺς ἀπίστους, τὸ λέγω ἐκ τοῦ βάλου τῆς ψυχῆς μου, θὰ ἐπαιτήσω εὐχαρίστως ἀπὸ θύρας εἰς θύραν, ὅπως δυνηθῶ νὰ συντηρήσω ἓνα ἀληθῆ διδάσκαλον διὰ τὰ πτωχὰ παιδία τοῦ τόπου ἡμῶν».

Τότε ὁ νεαρὸς οὗτος εὐπατρίδης ἔδωκε κατ' ἀρχὰς ποσὸν τι, ἀλλ' ἡμέραν τινὰ εἶπε καθ' ἑαυτόν: Δὲν ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ φυλάττω τὰ πλοῦτή μου». Καταλιπὼν ὀλόκληρον τὴν περιουσίαν αὐτοῦ εἰς τοὺς πτωχοὺς τῆς πόλεως αἰσθάνεται ὅτι ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κηρύξῃ τὸ κήρυγμα τῆς ἀφοσιώσεως εἰς τοὺς λαϊκοὺς αὐτοῦ διδασκάλους.

Ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη παρὰ τὰς πολλαπλὰς δυσχερείας, τὰς συναφεῖς πρὸς πᾶσαν νέαν ὀργάνωσιν, καὶ παρὰ τὴν ἀντίδρασιν τοῦ κλήρου ὁ Λα-Σάλλ ἐργάζεται ἀνεκδοτῶς εἰς τὸ ἀφανὲς ἔργον, τοῦ ὁποίου μόνος τότε ἐν Γαλλίᾳ ἐμάντευε τὴν σημασίαν καὶ τὸ μεγαλεῖον. Ἐγκαταλειφθεὶς, ἐπικρινόμενος, καταδιωκόμενος καὶ καθαιρεθεὶς μάλιστα ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας ἐκείνης, ἥτις βραδύτερον ἐμελλε ν' ἀναγορεύσῃ αὐτὸν ἅγιον, ἐπιδιώκει θαρραλέως τὸ ἔργον, ἐκ τῆς ἀφοσιώσεως αὐτοῦ καὶ ἐκ τῆς πίστεως ἀρυόμενος τὴν ἰσχὺν ν' ἀντιστῆ εἰς πάσας τὰς ἀδίκους κατηγορίας. Ἐγκαινίζει τὸ ἔργον αὐτοῦ προσφέρων φιλοξενίαν, ἐν τῇ κατοικίᾳ αὐτοῦ, εἰς πολλοὺς πτωχοὺς διδασκάλους, εἶτα δὲ ἐν Ρήμοις συνίστησι σχολεῖον ἀρρένων.

Ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ ἐπεκτείνεται, καὶ πληθὺς χριστιανικῶν σχολείων ἰδρύονται ἐπὶ τοῦ γαλλικοῦ ἐδάφους καὶ ἐπέκεινα ἔτι τῶν συνόρων τῆς Γαλλίας. Ὁ Λα-Σάλλ πεφωτισμένος νοῦς, δὲν ἐβράδυνε νὰ πεισθῇ ὅτι καλὸν σχολεῖον ἀδύνατον νὰ ὑπάρξῃ ἄνευ καλοῦ διδασκάλου. Ἡ ἰδέα τῆς μορφώσεως διδασκάλων κατέχει σταθερῶς τὸ πνεῦμά του.

Εἶναι γνωστὸν πῶς ἐστρατολογοῦντο τότε οἱ διδάσκαλοι. Ὁ διευθυντὴς τῆς ἐκκλησιαστικῆς χορηγίας Ζολὺ ἦτο ἠναγκασμένος ἐν τῷ ἀξιώματι αὐτοῦ τούτῳ νὰ χρησιμοποιοῖ πωλητὰς παλαιῶν ἐνδυμάτων, καπήλους, κτίστας, κουρεῖς, παίκτης νευροσπάστων.

Ὁ Λα-Σάλλ δὲν ἀνέχεται πλέον αὐτοσχεδίου διδασκάλους. Τῷ 1684 ἰδρύει ἐν Ρήμοις διδασκαλεῖον πρὸς μὲν μορφωσιν ἀγροτικῶν διδασκάλων, αὕτη δ' εἶναι ἡ πρώτη ἀπόπειρα ἰδρύσεως διδασκαλεῖου ἐν Γαλλίᾳ. Βραδύτερον ἰδρύει ἐν Παρισίοις ὅμοιον ἴδρυμα προσαρτᾷ δ' εἰς αὐτὸ πρακτικὴν σχολήν, ἐν ἣ ὁ μέλλοντες διδάσκαλοι ἀσκοῦνται ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν δεδοκιμασμένου διδασκάλου.

Ἐπί, κατ' ἐπανάλειψιν, ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ ἀποπειρᾶται, καταβάλλων συντονιστάτους ἀγῶνας, νὰ συστήσῃ εἶδος διδασκαλεῖου παρὰ τὴν ἱερατικὴν σχολήν. Αἱ προσπάθειαι τοῦ ναυαγοῦσι, διότι οὔτε ἡ τῶν ἀστῶν κοινωνία οὔτε ἡ ἐκκλησία κατανοοῦσι τὸν σκοπὸν τοῦ Λα-Σάλλ.

Ὁ ἄλλοτε κανονικὸς τοῦ Ἁγίου Σουλπικίου, ἀληθῆς ῥηξικέλευθος, ἐγκαινίζει τέλος ἐν Σαιντ-Γόγ, παρὰ τὴν Ρουέννην, εἶδος ἐπαγγελματικῆς διδασκαλίας, πρακτικωτάτης, παρασκευαζούσης εἰς τὰ ἐμπορικὰ καὶ βιομηχανικὰ ἐπαγγέλματα καὶ τὸ διοικητικὸν στάδιον.

Ὁ Λα-Σάλλ συνήγαγε τὰς περὶ παιδείσεως γνώμας αὐτοῦ ἐν τινι λεπτομερεστάτῳ κανονισμῷ, τὸν ὁποῖον ἐκάλεσε *Χειραγωγίαν τῶν σχολείων* (Conduite des écoles), ἐκτυπωθέντα τὸ πρῶτον τῷ 1720, δις δ' ἔτι ἐκδοθέντα τῷ 1810 καὶ τῷ 1870 μετὰ τινῶν μεταβολῶν περὶ τὴν μορφήν, ἀλλ' οὐχὶ τὴν οὐσίαν. Ἐὰ πάντα κανονίζονται ἐν αὐτῇ μετ' ἄκρας λεπτολογίας. «Ἦτο ἐπάναγκες», λέγει ἐν τῇ προλόγῳ ὁ Λα-Σάλλ, νὰ «ἐκπονήσωμεν τὴν *Χειραγωγίαν* ταύτην τῶν χριστιανικῶν σχολείων, ὅπως τὰ πάντα ὡσιν ὁμοιόμορφα ἐν πᾶσι τοῖς σχολείοις καὶ ἐν πάσαις ταῖς χώραις, ὅπου ὑπάρχουσιν ἀδελφοὶ τοῦ τάγματος, καὶ ἡ ἐφαρμογὴ καταστῆ πάντοτε ὁμοία.

Τὸ ἔργον διαιρεῖται εἰς τρία μέρη. Τὸ πρῶτον πραγματεύεται περὶ τῆς ἐσωτερικῆς ὀργανώσεως τοῦ σχολείου καὶ τῶν ἀντικειμένων τῆς διδασκαλίας, ἀπὸ τῆς εἰσόδου τῶν μαθητῶν

μέχρι της εξέδου αὐτῶν. Ἐὐ δεύτερον πραγματεύεται περὶ τῆς παιδονομίας καὶ τὸ τρίτον περὶ τῶν καθηκόντων τῶν ἐπιθεωρητῶν τῶν σχολείων, περὶ τῶν προσόντων τῶν διδασκάλων καὶ τῆς προπαρασκευῆς αὐτῶν.

Ἐὐ σχολεῖον τοῦ Λα-Σάλλ εἶναι σιωπηλόν. Δὲν ἀρκεῖται ἀπαιτῶν σιωπῆν ἐκ μέρους τῶν μαθητῶν ὁ συγγραφεὺς τῆς *Χειραγωγίας*, ἀλλ' ἐπιβάλλει αὐτὴν καὶ εἰς τὸν διδάσκαλον. «Θὰ ἐπιτηρῆ ἰδιαζόντως ἑαυτὸν, ὅπως ὁμιλῆ σπανιώτατα καὶ ταπεινῆ τῆ φωνῆ». Πρὸς ἀντικατάστασιν τοῦ λόγου ἐπινοεῖ ὀλόκληρον σύστημα σημείων, εἶδος σχολικῆς τηλεγραφίας. Ὁ διδάσκαλος πρὸς τοὺς ἄλλοις κρατεῖ σιδηροῦν ὄργανον, τὸ σῆμα, τὸ ὁποῖον ὑψοῖ, καταβιδάζει, χειρίζεται πολυτρόπως, ὅπως ἐκφράσῃ τὴν βούλησιν τοῦ, ὑποδείξῃ τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος τῶν ἀσκήσεων!

Ἐὐναντίον, θαυμάζομεν αὐτὸν ἀνεπιφυλάκτως, ὅταν ὑποκαθιστᾷ τὴν κοινὴν διδασκαλίαν ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ἀλληλοδιδασκτικὴν εἰς τὴν κατ' ἄτομον τέως διδασκαλίαν καὶ διαιρεῖ πρὸς τοῦτο, τὴν τάξιν εἰς τρεῖς ομάδας: «τὸ τμήμα τῶν ἀσθενεστάτων, τὸ τῶν μετρίων καὶ τὸ τῶν νοημονεστάτων καὶ ἱκανωτάτων». «Πάντες οἱ τῆς αὐτῆς τάξεως μαθηταὶ θὰ διδαχθῶσι κοινῆ τὸ αὐτὸ μάθημα». Ὁ διδάσκαλος θὰ προσλάβῃ ἕνα ἢ δύο ἐκ τῶν ἀρίστων μαθητῶν ἐκάστης ομάδος, οἵτινες καθίστανται προγυμνασταὶ τῶν λοιπῶν μαθητῶν καὶ οὓς ὀνομάζει ἐπιθεωρητάς.

Ἐὐ πρόγραμμα τῶν χριστιανικῶν σχολείων περιελάμβανε τὴν ἀνάγνωσιν, τὴν γραφὴν, τὴν ὀρθογραφίαν, τὴν ἀριθμητικὴν καὶ τὴν κατήχησιν. Ἡ λατινικὴ, διδασκομένη διὰ τοῦ ψαλτηρίου, ἐπιφυλάσσεται εἰς τοὺς δυναμένους ν' ἀναγνώσῃ τὴν μητρικὴν γλῶσσαν. Ἡ ἀριθμητικὴ, περιοριζομένη εἰς τὰς τέσσαρας πράξεις, πρέπει νὰ μανθάνηται λογικῶς καὶ οὐχὶ μηχανικῶς. Ὁ διδάσκαλος πρέπει νὰ παράσῃ εἰς τὸν μαθητὴν «πλήρη κατανόησιν» τοῦ διδασκομένου καὶ θ' ἀπαιτήσῃ, ὅπως ὁ τελευταῖος οὗτος «προσάγῃ κανόνας τινάς, οὓς εὔρε διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ ἰδίου τοῦ πνεύματος».

Ὁ Λα-Σάλλ μετριάξει τὰς σωματικὰς ποινὰς, ἀλλὰ δὲν καταργεῖ αὐτάς. Ἄλλως, κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἦσαν γενι-

κῶς παραδεδεγμένοι, καὶ ὁ Λα-Σάλλ παραδέχεται καὶ κανονίζει αὐτάς μετ' ἄκρας λεπτολογίας. Διὰ τοῦτο ἐλέχθη, δικαίως πως, ὅτι ὁ Λα-Σάλλ συνέταξεν ἀληθῆς «ἐγχειρίδιον τῆς μάστιγος».

Διέκρινε πέντε εἶδη ποινῶν: τὴν ἐκτίμησιν, ἣτις δέον νὰ εἶναι σπανία (φαίνεται μάλιστα, λέγει ἡ *Χειραγωγία*, ὅτι εἶναι προτιμότερον μηδαμῶς νὰ γίνηται χρήσις αὐτῆς) τὰς μετανοίας, τὴν μαστίγωσιν, τοὺς βραδδισμοὺς καὶ τὴν ἐκ τοῦ σχολείου ἀποβολήν. Αἱ «μετανοαί» ἦσαν συνηθέσταται: ἡ καταλληλοτάτη καὶ ὠφελιμωτάτη συνίσταται εἰς τὸ νὰ δίδωμέν τι εἰς τὸν μαθητὴν νὰ μανθάνῃ ἀπὸ μνήμης, ἐν ᾧ εἶναι εἰς τὰ γόνατα ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς διδασκαλίας: εἶτα ἤρχετο ἡ μάστιξ, τὴν ὁποῖαν ἡ *Χειραγωγία* ὀρίζει: ὄργανον ἐκ δύο τεμαχίων βύρσης συνερραμμένων: τὸ μῆκος αὐτῆς ἔσται δέκα μέχρι δώδεκα δακτύλων συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς λαβῆς: ἡ παλάμη ἔσται ὀρειδῆς ἔχουσα δύο δακτύλων διάμετρον: τὸ ἔνδον αὐτῆς ἔσται πεπληρωμένον, ὅπως μὴ ἦ ἐντελῶς ἐπίπεδος, ἀλλὰ σχηματίζῃ κύρτωμα πρὸς τὰ ἔξω: θὰ καταφέρηται κατὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς ἕνεκα ἀργοπορίας, μικρᾶς ἀπειθείας, ἀπροσεξίας. Ἡ χρήσις τῆς βέργας θὰ ἐπέλθῃ διὰ σοβαρώτερα σφάλματα: ἀπουσίας, ἀντιστάσεις εἰς ὑπακοήν, ἔριδας καὶ διαπληκτισμοὺς μετὰ τῶν συμμαθητῶν. Ἡ χρήσις αὐτῆς ἐκανονίζετο μέχρι τῶν ἐλαχίστων λεπτομερειῶν: πῶς νὰ κρατῶνται αἱ βέργαι καὶ πῶς νὰ καταβιδάζωνται, ποῖα νὰ εἶναι ἡ θέσις τῶν μαθητῶν, ἐπὶ τίνων μερῶν ἐπιτρέπεται τὸ κτύπημα, ὁ ἀριθμὸς τῶν βραδδισμῶν, πάντα μέχρι τῆς στάσεως καὶ τῶν συναισθημάτων τοῦ τιμωρουμένου ἦσαν καθωρισμένα. Οὕτω λοιπὸν ἡ χρήσις τῶν σωματικῶν ποινῶν εἶχε διατηρηθῆ. Ὁ Λα-Σάλλ ἀρκεῖται εἰς τὸ ν' ἀπαγορεύῃ ῥητῶς «νὰ κτυπῶμεν τὰ παιδιά διὰ τῆς χειρὸς, διὰ τῶν ποδῶν ἢ δι' οἴουδῆποτε ἄλλου ἀναρμόστου καὶ μὴ ἐπιτρεπομένου τρόπου». «Μὴ κτυπᾶτε μετὰ τὴν χεῖρα, δι' ὄνομα τοῦ Θεοῦ!» τουτέστι, δύνασθε νὰ κτυπᾶτε, ἀλλ' οὐχὶ διὰ τῆς χειρὸς, ἀλλὰ τῇ βοήθειᾳ τῶν καθιερωμένων καὶ ἐπισήμως ἀνεγνωρισμένων ὀργάνων.

Θλιβερόν εἶναι ν' ἀναγράψωμεν ὅτι ἡ *Χειραγωγία* παραγγέλλει τὴν ἀμοιβαίαν κατασκοπελίαν «ὁ ἐπιθεωρητῆς τῶν σχολείων θὰ φροντίσῃ ν' ἀναθέσῃ εἰς ἕνα τῶν εὐτακτοτέρων μαθητῶν τὴν ἐξακρίθωσιν τῶν ἀτακτούντων καὶ ὁ μαθητῆς οὗτος θὰ

εἶπε βραδύτερον εἰς τὸν διδάσκαλον τί συνέβη, χωρὶς νὰ τὸ ἐννοήσωσιν οἱ ἄλλοι». Ἀλλαγῶ δὲ παραγγέλλει « νὰ μὴ ἀποκρούωμεν τοὺς καταγγέλλοντας, ἀλλὰ νὰ ἐξετάζωμεν τὰ λεγόμενα ὑπ' αὐτῶν . . . καὶ νὰ δώσωμεν εἰς αὐτοὺς νὰ ἐννοήσωσιν ὅτι μόνον ἐκ πνεύματος ἀγάπης πρέπει νὰ καταγγέλλωσι καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ συντελέσωσιν εἰς βελτίωσιν τῶν συμμαθητῶν αὐτῶν.

Ὁ Λα - Σάλλ παραδέχεται τὰς ἀμειβάς τὰς διδομένας « κατὰ διαλείμματα »· θὰ συνίστανται εἰς βιβλία, εἰκόνας, γύψινα εἰδῶλια, κομπολόγια, γλυπτὰ ἀποφθέγματα κτλ.

Ἐν τῇ τρίτῳ μέρει τῆς *Λειτουργίας* ὁ Λα - Σάλλ συνέταξε λεπτομερέστατα τοὺς κανόνας τῆς ὑπ' αὐτοῦ καλουμένης « μορφώσεως νέων διδασκάλων ». Ἐξαίρει τὰ ἐπόμενα σφάλματα παρὰ τοῖς ἀπείροις διδασκάλοις. 1^{ον} τὴν γλωσσαλγίαν πρὸς πολυλογίαν· 2^{ον} τὴν ὑπερβολικὴν ζωνρότητα ἐκτρεπομένην εἰς ἀνήσυχον ἀεικινησίαν· 3^{ον} τὴν ἐλαφρότητα· 4^{ον} τὴν προεπισχόλησιν καὶ τὴν ἀμηχανίαν· 5^{ον} τὴν σκληρότητα· 6^{ον} τὸ πείσμα· 7^{ον} τὴν προσωποληψίαν· 8^{ον} τὴν νωθρότητα καὶ τὴν ἀμέλειαν· 9^{ον} τὴν μικροψυχίαν καὶ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ χαρακτῆρος· 10^{ον} τὴν ἀπογοήτευσιν καὶ τὴν ἀθυμίαν· 11^{ον} τὴν ὑπεράγαν οἰκειότητα καὶ τὰ ἀστειολογήματα· 12^{ον} τὴν ἔλλειψιν προσοχῆς καὶ τὴν ἀπώλειαν τοῦ χρόνου· 13^{ον} τὸ εὐμετάβολον καὶ τὸ ἀσταθές· 14^{ον} τὴν ἐλαφρόνοιαν· 15^{ον} τὴν ὑπερβολικὴν περὶ ἑαυτοῦ μέριμναν· 16^{ον} τὴν ἔλλειψιν ἐνδιαφέροντος πρὸς τὴν διαφορὰν τῶν χαρακτήρων καὶ τῶν διαθέσεων τῶν παιδίων.

Τὰ προσόντα τοῦ καλοῦ διδασκάλου ἀνάγει εἰς δώδεκα ἀρετάς. Εἶναι δὲ αὗται ἡ σοβαρότης, τὸ σιωπηλόν, ἡ ταπεινοφροσύνη, ἡ σύνεσις, ἡ σωφροσύνη, ἡ ὑπομονή, ἡ κοσμιότης, ἡ πραότης, ὁ ζῆλος, ἡ φιλοπονία, ἡ εὐσέβεια, ἡ γενναιοφροσύνη.

Ὡς βλέπομεν ἄξιον λόγου ἐγένετο τὸ ἔργον τοῦ Ἰωάννου Βαπτιστοῦ Δελα - Σάλλ. Διανοήθη τὴν στοιχειώδη παιδευσιν ὑποχρεωτικὴν καὶ δωρεὰν παρεχομένην, πρὸς διάδοσιν δὲ αὐτῆς συνέταξε πρόγραμμα, διετύπωσε μεθόδους καὶ ἐστρατολόγησε προσωπικόν, εἰς τὸ ὅποιον ἠδυνήθη νὰ μεταδώσῃ τὸν ζῆλον αὐτοῦ καὶ τὴν πίστιν. Εἶναι ἄξια τιμῆς αἱ προσπάθειαι τοῦ ἀνδρός, ὅστις περὶ τὸ τέλος τοῦ 17^{ου} αἰῶνος ἐδημιούργησεν ἰσχυρὸν ρεῦμα ὑπὲρ τῆς παιδείσεως τοῦ λαοῦ.

ΚΟΡΝΕΪ ΒΑΣΙΛΙΕΦ¹

ΔΙΗΓΗΜΑ ΛΕΟΝΤΟΣ ΤΟΛΣΤΟΪ

Οἱ λόγοι τοῦ Κοσμᾶ ὅτι « ὁ κόσμος σὲ κοροϊδεύει! » τοῦ ἐπανήλθαν εἰς τὸν νοῦν του. « Περίμενε λιγάκι! » ἐσκέφθη, ἀναπνέων μὲ κόπον, καὶ σιγὰ σιγὰ ἐσηκώθη, ἔθεσε τὸ μικρὸν μολυβδοκόνδυλον εἰς τὴν τσέπην τοῦ γιλέκου του καὶ ἐπλησίασε πρὸς τὸ μέρος τῆς γυναικὸς του.

Ἦτο ὀρθία, μὲ τὸ πρόσωπον ἐστραμμένον πρὸς τὰς εἰκόνας καὶ προσηύχετο. Ἐστάθη καὶ ἐπερίμενε.

Ἐκαμνε τὸν σταυρὸν τῆς πολλὰς φορὰς καὶ μὲ σιγανὴν φωνὴν ἔλεγε τὴν προσευχὴν τῆς.

Τοῦ ἐφάνη ὅτι ἀπὸ πολλοῦ εἶχεν εἰπῆ ὅλας τὰς προσευχὰς καὶ ὅτι τὰς ἐπανελάμβανεν ἐπίτηδες.

Τέλος ἔκαμε μίαν μετάνοιαν, ἐσηκώθη ἐπάνω, ἐψιθύρισε μερικὰς λέξεις καὶ ἔστρεψε πρὸς τὸ μέρος του τὸ πρόσωπόν της.

— Ἡ μικρὴ μας κοιμάται, εἶπε καὶ ἔδειξε τὸ κοριτσάκι.

Καὶ μειδιῶσα ἐκάθισεν ἐπάνω εἰς τὴν κλίνην, ἣ ὅποια ἔτριξε.

— Εἶνε πολὺν καιρὸν ἐδῶ ὁ Εὐτύνης; ἠρώτησεν ὁ Κορνέι, πλησιάζων ἀκόμη περισσότερο.

Μὲ ἤρεμον κίνησιν ἔρριψε μίαν ἀπὸ τὰς χονδρὰς πλεξίδας της ἐπάνω εἰς τὸ στῆθος της καὶ μὲ ταχεῖαν κίνησιν τῶν δακτύλων ἤρχισε νὰ τὴν ξεπλέκῃ. Τὸν ἐκύτταζε κατὰ πρόσωπον καὶ τὰ μάτια της ἐγελοῦσαν.

— Ὁ Εὐτύνης; Δὲν ξέρω καλά· δυὸ τρεῖς ἐβδομάδας ἐπάνω κάτω.

— Ἐχεῖς σχέσεις μαζί του; ἐτόνισεν ὁ Κορνέι.

Ἄφησε τὴν πλεξίδα της νὰ πέσῃ, ἀλλ' ἀμέσως ἀρπάξουσα καὶ πάλιν τὰ πυκνὰ μαλλιά της ἤρχισε νὰ τὰ ξεπλέκῃ.

— Τί δὲν ἐφευρίσκει ὁ κόσμος; ἔχω σχέσεις μὲ τὸν Εὐτύνη!

¹ Ἐλὸς συνέχεια ἐκ σελ. 67.

είπε, τονίζουσα περιέργως τὸ ὄνομα τοῦ Εὐτόνη. — Κύτταξε πράματα! Ποῖος σοῦ τὰ εἶπε αὐτά;

— Μίλησε! Εἶνε ἀλήθεια ἢ ψεύματα; εἶπεν ὁ Κορνέϊ, σφίγγων τὰς πλατείας παλάμας ἐντὸς τῶν θυλακίων του.

— Ἄφησε τὰς ἀνοησίας! Θέλεις νὰ σοῦ τραβήξω τὰ ποδήματά σου;

— Ἀποκρίσου εἰς τὴν ἐρώτησίν μου, ἐπανέλαβεν ἐκεῖνος.

— Ποῖος σοῦ εἶπε αὐτά τὰ ψεύματα;

— Τί τοῦ ἔλεγες ἔξω;

— Τί τοῦ ἔλεγα; Νά, πῶς ἔπρεπε νὰ βάλῃ ἓνα καινούργιο στεφάνι σ' τὸ βαρέλι. Τί ἄλλο θέλεις ἀπὸ ἐμένα;

— Θέλω νὰ μοῦ πῆς τὴν ἀλήθεια! Θὰ σὲ σκοτώσω παλιογυναίκα, καὶ τὴν συνέλαβεν ἀπὸ τὴν πλεξίδα.

Ἐτράβηξεν ἀπὸ τὰ χέρια του μὲ τὸ πρόσωπον συνεσπασμένον ἀπὸ τὸν πόνον.

— Δὲν εἶσαι καλὸς παρὰ γιὰ νὰ δέρνῃς! Τί καλὸ εἶχα ἀπὸ σένα; Ὅταν κανεὶς περνᾷ τέτοια ζωὴ, δὲν ξέρω τί μπορεῖ νὰ κάνῃ...

— Τί θὰ κάνῃς; ἐφώναξε προχωρῶν ἐναντίον της.

— Γιατί μοῦ ξερρίζωσες τὴ μισὴ πλεξίδα μου; Νά, κύτταξε πῶς πέφτουν τὰ μαλλιά μου. Τί γυρεύεις ἀπὸ ἐμένα; Ἀλήθεια εἶναι...

Δὲν ἐπρόφθασε νὰ τελειώσῃ τὴν φράσιν. Ἐτὴν ἤρπασεν ἀπὸ τὸν βραχίονα, τὴν ἔσυρεν ἀπὸ τὴν κλίνην καὶ ἤρχισε νὰ τὴν κτυπᾷ εἰς τὰ πλευρά καὶ τὸ στήθος. Ὅσον τὴν ἐκτύπα, τόσο ἡ ὀργή του ἐδυνάμωνεν. Αὐτὴ ἐφώναζεν, ἀνθίστατο, προσεπάθει νὰ φύγῃ, ἀλλὰ δὲν τὸ κατώρθωνε.

Ἐτὸ παιδί ἐξύπνησε καὶ ἔσπευσε πρὸς τὴν μητέρα του.

— Μάννα! Μάννα! ὠλόλυξε.

Ὁ Κορνέϊ συνέλαβε τὸ κοριτσάκι ἀπὸ τὸν βραχίονα, τὸ ἀπέσπασεν ἀπὸ τὴν μητέρα του καὶ, ὅπως θὰ ἔκαμνε διὰ κανὲν γατάκι, τὸ ἐπέταξεν εἰς μίαν γωνίαν.

Ἡ μικρὰ ἔβαλε μίαν δυνατὴν φωνὴν καὶ κατόπιν δὲν ἠκούσθη.

— Κακοῦργε! Ἐτὴν ἐσκότωσης! ἐφώναξεν ἡ Μάρθα καὶ ἠθέλησε νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὸ μέρος τῆς κόρης της.

Ἀλλὰ, συλλαβὼν αὐτὴν καὶ πάλιν, τὴν ἐκτύπησε τόσο δυνατὰ εἰς τὸ στήθος, ὥστε ἔπεσε καὶ ἔπαυσε νὰ ὁμιλῇ.

Μόνον τὸ κοριτσάκι ἐφώναζε τώρα ἀπελπιστικά.

Ἡ γραῖα μητέρα, χωρὶς φόρεμα, μὲ τὰ ἄσπρα μαλλιά της ἐν ἀταξία, μὲ τὸ κεφάλι κλονιζόμενον, εἰσῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιον. Χωρὶς νὰ προσέξῃ εἰς τὸν Κορνέϊ καὶ τὴν Μάρθαν, ἐπλησίασε τὸ παιδί, τὸ ὁποῖον ἐφώναζε λυπητερά, καὶ προσεπάθει νὰ τὸ ἡσυχάσῃ.

Ὁ Κορνέϊ ἦτο ὀρθίος, ἀνέπνεε βαθεῖα καὶ ἐκύτταζε γύρω του, ὡσὰν νὰ εἶχ' ἐξυπνήσῃ καὶ δὲν ἐννοοῦσε ποῦ εὗρισκετο καὶ τί συνέβαινε.

Ἡ Μάρθα ἐσήκωσε τὸ κεφάλι της καὶ ἀναστενάζουσα ἐσκούπισε μὲ τὸ ὑποκάμισον τὸ αἱματωμένον πρόσωπόν της.

— Καταραμένε! Φονιά! Νά, ζῶ μὲ τὸν Εὐτόνη καὶ εἶχα καὶ ἄλλοτε σχέσεις μαζί του! Νά! Καὶ τὸ κορίτσι δὲν εἶναι δικό σου, εἶναι δικό του! εἶπε γρήγορα. Καὶ ἐσήκωσε τὸν βραχίονα διὰ νὰ προφυλαχθῇ ἀπὸ τὰ κτυπήματα, τὰ ὅποια ἀνέμενεν.

Ἀλλὰ ὁ Κορνέϊ, ὡσὰν νὰ μὴ ἐννοοῦσε, ἐμουρμούρισε χωρὶς νὰ ἀπαντήσῃ.

— Κύτταξε τί ἔκαμες τῆς μικρῆς, τῆς ἔδγαλες τὸ χέρι, εἶπεν ἡ γραῖα, καὶ ἔδειξεν εἰς αὐτὸν τὸν βραχίονα τῆς μικρᾶς, ὁ ὁποῖος ἐκρέματο ἀκίνητος.

Ὁ Κορνέϊ ἐστράφη καὶ ἐξῆλθεν.

Ὁ καιρὸς ἦτο πάντοτε σκοτεινὸς καὶ ψυχρὸς. Κομματάκια πάγου ἔπιπταν εἰς τὸ φλογερὸν μέτωπόν του. Ἐκάθισεν εἰς ἓν σκαλοπάτι καὶ ἐδάγκωνε τὸ χιόνι, τὸ ὁποῖον ἐσύναζε μὲ τὴν παλάμην του ἀπὸ τὴν πεζούλα τῆς σκάλας.

Ἀπὸ τὴν θύραν ἤκουε τοὺς ὄδυρμούς της Μάρθας καὶ τὰς λυπητερὰς φωνὰς τοῦ παιδίου.

Ἐτέλος ἐσηκίωθη καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ μεγάλο δωμάτιον. Ὁ λύχνος ἔκαιεν ἐπάνω εἰς τὸ τραπέζι, ἐνῶ οἱ ἀναστεναγμοὶ ἐδιπλασιάζοντο. Ἐνεδύθη, ἔσυρε τὸν σάκκον του, ὁ ὁποῖος εὗρισκετο κάτω ἀπὸ τὸν πάγκον, ἔβαλε μέσα τὰ πράγματά του, καὶ τὸν ἔδεσε μὲ σχοινί.

— Γιατί μὲ σκότωσης; Γιατί; Τί σοῦ ἔκαμα; ἤρχισε νὰ μουρμουρίζῃ ἡ Μάρθα μὲ λυπητεράν φωνήν.

Ὁ Κορνέϊ, χωρὶς ν' ἀπαντήσῃ, ἐπῆρε τὸν σάκκον του καὶ διηυθύνθη πρὸς τὴν θύραν.

— Δολοφόνε! Κλέφτη! Περίμενε! Θαρρείς πῶς θὰ μείνης ἀτιμώρητος! ἐφώναζεν ἐκείνη εἰς ἄλλον τόνον, μὲ ὀργήν.

Ὁ Κορνέϊ, χωρὶς ν' ἀπαντήσῃ, ἔσπρωξε τὴν θύραν μὲ τὸ πόδι του τόσον δυνατά, ὥστε οἱ τοῖχοι ἐτράνταξαν.

Ἐισῆλθεν εἰς τὸ ἕτερον ἡμισυ τῆς ἴζμπας, ἐξύπνησε τὸν βωδὸν καὶ τὸν διέταξε νὰ ζεύξῃ τὸ ἄλογον. Ὁ βωδὸς δὲν ἐσηκώθη ἀμέσως.

Ἐκπληκτος, μὲ βλέμμα ἐρωτηματικόν, παρατήρει τὸν θεῖόν του, καὶ ἔξυε τὸ κεφάλι του μὲ τὰ δύο χέρια. Ὄταν τέλος ἐνόησε τί ἐζητοῦσαν ἀπ' αὐτόν, ἐπήδησε μὲ ζωηρότητα, ἐφόρεσε τὰ ὑποδήματά του, ἐν ἔσχισμένον ἐπανωφόριον, ἐπῆρε τὸ φανάρι καὶ ἐξῆλθεν εἰς τὴν αὐλήν.

Ὄταν ὁ Κορνέϊ διήρχετο μὲ τὸ μικρὸν ἔλκηθρον τὸν ἴδιον δρόμον, πού εἶχε κάμῃ τὸ περασμένον βράδυ μὲ τὸν Κοσμάν, ὁ ἥλιος πλέον εἶχεν ἀνατείλῃ.

Ἐφθασεν εἰς τὸν σταθμὸν πέντε λεπτά προτοῦ φύγει ὁ σιδηρόδρομος. Ὁ βωδὸς τὸν εἶδε ν' ἀγοράζῃ εἰσιτήριο, νὰ εἰσέρχεται μὲ τὸν σάκκον του εἰς ἓν διαμέρισμα καὶ νὰ τοῦ κάμνῃ σημεῖον ἀποχαιρετισμοῦ. Καὶ ἡ ἀμαξοστοιχία ἐχάθη ἀπὸ τὰ μάτια του.

Ἡ Μάρθα ἐκτὸς ἐλαφρῶν κτυπημάτων εἰς τὸ πρόσωπον εἶχε δύο πλευρὰ σπασμένα καὶ τὸ κεφάλι ἀνοιγμένον. Ἀλλὰ γυναῖκα μὲ υἰεῖαν καὶ δυνατή, ὅπως ἦτο, ἐντὸς δύο μηνῶν ἔγινεν ἐντελῶς καλὰ καὶ δὲν διетήρησε κανένα σημάδι ἀπὸ τὰ κτυπήματα. Τοῦναντίον ἡ μικρὰ κόρη ἔμεινε διὰ βίου ἀνάπηρος, τὰ ὀστέα τοῦ βραχίονος, τὰ ὁποῖα εἶχαν σπάσῃ, δὲν ἐθεραπεύοντο. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν Κορνέϊ, κανεῖς, ἀπὸ τῆς στιγμῆς, πού ἔφυγε, δὲν ἤξευρε τίποτε περὶ αὐτοῦ. Ἦγνόουν ἀκόμη, ἂν ἔζη ἢ ἂν εἶχεν ἀποθάνῃ.

* *

Ἐπέρασαν δέκα ἑπτὰ χρόνια. Ἦν φθινοπωρινὸν ἀπόγευμα, ὁ ἥλιος ἐπλησίαζε πρὸς τὴν δύσιν, ἤρχιζε νὰ νυκτώνῃ, ἂν καὶ ἡ ὥρα ἦτο μόλις τέσσαρες. Τὸ κοπάδι ἐπέστρεφεν εἰς τὸ χωρίον Ἀνδρειέφκα. Ὁ βοσκὸς ἐτελείωσε τὴν ὑπηρεσίαν του καὶ εἶχε

φύγῃ· τῶρα ἐφύλατταν τὰ ζῶα κατὰ σειρὰν αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδία. Τὸ κοπάδι ἀπὸ τοὺς ἀγροὺς διηυθύνετο διὰ τῆς ὁδοῦ πρὸς τὸ χωρίον μὲ βελάσματα.

Ἐμπρὸς ἀπὸ τὸ κοπάδι, ἐπὶ τοῦ δρόμου, ἐβάδιζε γέρων ὑψηλόσωμος μὲ γένεια καὶ μαλλιά ἄσπρα καὶ σγουρά· — μόνον τὰ πυκνὰ φρύδιά του ἦσαν μαῦρα. Ἐφόρει ἓν εἶδος κάπας ξεβαμμένης ἀπὸ τὴν βροχὴν καὶ ὑψηλὸν σκοῦφον· εἰς τὴν βράχην του ἦτο κρεμασμένος δερμάτινος σάκκος. Ἐπροχώρει μὲ κόπον, σύρων εἰς τὴν λάσπην τὰ χονδροειδῆ ὑποδήματά του βρεγμένα καὶ τρυπημένα, καὶ εἰς κάθε βῆμα ἠναγκάζετο νὰ στηρίζεται εἰς δρυῖνην ράβδον.

Ὄταν τὸ κοπάδι τὸν ἔφθασεν, ἐσταμάτησε.

Ἡ νέα, ἡ ὁποία ὠδήγει τὰ ζῶα, εἶχε τὸ κεφάλι σκεπασμένον μὲ σάλι καὶ τὴν φούσταν σηκωμένην. Ἐφόρει ὑποδήματα ἀνδρικότα. Ἐτρεχε πότε ἀπὸ τὸ ἓν μέρος τοῦ δρόμου καὶ πότε ἀπὸ τὸ ἄλλο καὶ παρώτρυνε τοὺς χοίρους καὶ τὰ πρόβατα, τὰ ὁποῖα ἔμεναν ὀπίσω. Ὄταν ἔφθασε τὸν γέροντα, ἐστάθη.

— Καλημέρα, παπποῦ, εἶπε μὲ φωνὴν καθαρὰν καὶ θωπευτικὴν.

— Καλημέρα, καλή σου, ἀπήντησεν ὁ γέρων.

— Γυρεύεις νὰ εὐρῆς μέρος νὰ κοιμηθῆς;

— Θὰ ἴδοῦμε, ἀπεκρίθη ὁ γέρων μὲ ἀδυνατισμένην φωνήν.

— Τότε, παπποῦ, εἶπε τρυφερὰ ἡ νέα, πήγαινε ἴσια σὲ μᾶς.

Εἶναι ἡ τρίτη ἴζμπα (καλύβη) τοῦ δρόμου, ἡ πεθερά μου δέχεται τὴν νύκτα κάθε ξένον χωρὶς πληρωμὴν.

— Ἡ τρίτη ἴζμπα; Τότε εἶναι ἡ ἴζμπα τῶν Ζηνοδιέφ, εἶπεν ὁ γέρων, συνοφρουόμενος καὶ μὲ φωνὴν σοβαράν.

— Τοὺς γνωρίζεις;

— Ἦλθα καὶ ἄλλοτε ἀπ' ἐδῶ.

— Φεντούσκα! Τί κάθεσαι; Ἡ κουτσὴ ἔχει μείνη πολὺ πίσω! ἐφώναξεν ἡ νέα δεικνύουσα μίαν προβατῖναν μὲ τρία πόδια, ἡ ὁποία ἤρχετο τελευταία ἀπὸ τὸ κοπάδι. Κινοῦσα τὸ ραβδί, τὸ ὁποῖον ἐκράτει μὲ τὸ δεξιὸν χέρι, καὶ κρατοῦσα μὲ τὸ ἀριστερὸν τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς της, ἔτρεξεν ὀπίσω ἀπὸ τὴν μαῦρην προβατῖναν, τὴν καθυστεροῦσαν.

Ὁ γέρων ἦτο ὁ Κορνέϊ. Ἡ νέα ἦτο ἡ Ἀγκάφια, ἐκείνη τῆς ὁποίας πρὸ δέκα ἑπτὰ ἐτῶν εἶχε σπάσῃ τὸν βραχίονα. Ἦτο

ὕπανδρευμένη μ' ἓνα πλούσιον χωρικὸν ἀπὸ τὴν Ἀνδρεϊέφκα, χωρὶον ἀπέχον τέσσαρα βέρστια ἀπὸ τὸ Γκάϊ.

* *

Ὁ Κορνεί Βασιλιεφ ὁ ἀκμαῖος, ὁ εὐπορος, ἦτο τώρα γέρων, ἀδύνατος, ἄρρωστος, μὴ ἔχων ἄλλην περιουσίαν ἀπὸ τὰ ἐνδύματα, ποῦ ἐφόρει, τὴν ἀφεσίην του ἀπὸ τὸν στρατὸν καὶ δύο ὑποκάμισα μέσα εἰς ἓνα σάκκον.

Ὅλοι αὐταὶ αἱ μεταβολαὶ ἐπῆλθον ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ὥστε δὲν ἤξευρε καλὰ καλὰ οὔτε ὁ ἴδιος πότε ἤρχισε τοῦτο καὶ πότε ἐτελείωσε τὸ ἄλλο.

Τὸ μόνον, ποῦ ἐγνώριζε καὶ περὶ τοῦ ὁποῖου εἶχε τελείως πεισθῆ, ἦτο ὅτι ἡ γυναῖκά του ἦτο ἡ αἰτία ὄλων τῶν δυστυχημάτων.

Ὅταν ἐγκατέλειψε τὴν γυναῖκά του, ἐπῆγεν εἰς τὸν ἰδιοκτήτην, ὁ ὁποῖος ἐπῶλει τὸ δάσος του. Δὲν κατώρθωσεν ὁμῶς νὰ τὸ ἀγοράσῃ, διότι εἶχε πλέον πωληθῆ. Τότε ἐγύρισεν εἰς τὴν Μόσχαν καὶ ἤρχισε νὰ πίνῃ. Καὶ πρὶν ἔπινεν, ἀλλὰ αὐτὴν τὴν φορὰν ἐπὶ δύο ἐβδομάδας κατὰ σειρὰν δὲν ἐξεμέθυσεν. Ὅταν ἤλθεν εἰς τὰ σωστά του, ἐπῆγεν εἰς Βόλγαν διὰ νὰ ἀγοράσῃ ζῦα. Ἀπὸ τὴν ἀγορὰν αὐτὴν ἐζημιώθη. Μετέβη καὶ δευτέραν φορὰν, ἀλλὰ καὶ τὴν φορὰν αὐτὴν δὲν ἐπέτυχε περισσότερον ἀπὸ τὴν προηγουμένην. Καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔτους, ἀπὸ τὰς τρεῖς χιλιάδας ρούβλια, ποῦ εἶχε, δὲν τοῦ ἔμεναν περισσότερα τῶν εἴκοσι πέντε. Ἦναγκάσθη λοιπὸν νὰ ἐργασθῆ μὲ ἡμερομισθιον ὡς ἐργάτης. Ἐπινε καὶ πρὶν, ἀλλὰ τώρα ἤρχισε νὰ πίνῃ ἀκόμη περισσότερον.

Ἐπὶ ἓν ἔτος ὑπηρέτησεν ὡς ἐπιστάτης ἑνὸς ζυμπεπόρου, ἀλλὰ καὶ ὁ ζυμπεπόρος τὸν ἐξεδίωξεν ὡς μέθυσον.

Κατόπιν χάρις εἰς τὰς γνωριμίας του εὗρηκε θέσιν εἰς οἶνοπωλεῖον, ἀλλὰ οὔτε αὐτὸ διήρκεσε πολὺ· ἔκαμνε λάθη εἰς τοὺς λογαριασμοὺς καὶ τὸν ἀπέλυσαν. Νὰ γυρῶσιν εἰς τὸ σπίτι; Δὲν τὸ ἀπεφάσιζεν ἀπὸ ἐντροπήν: «Θὰ ζήσουν καὶ χωρὶς ἐμένα! Ἴσως καὶ τὸ ἀγόρι ἀκόμη δὲν εἶναι δικό μου», ἐσυλλογιζέτο.

Ὅλα τοῦ ἐπῆγαιναν ἀπὸ τὸ κακὸν εἰς τὸ χειρότερον. Μὴ δυνάμενος νὰ ζήσῃ, χωρὶς νὰ πίνῃ, ἔγινε βοσκός. Ἀλλ' ἐντὸς ὀλίγου οὔτε βοσκοῦ θέσιν δὲν κατώρθωνε νὰ εὕρῃ.

Ὅσον ἡ κατάστασις του ἐχειροτέρευε, τόσον περισσότερον κατηγόρει τὴν γυναῖκά του καὶ ἡ ὀργή του ἐναντίον της ἐμεγάλωνεν.

Ἐπὶ τέλους ἐφύλαττε τὰ ζῦα ἑνὸς ζυμπεπόρου, τὸν ὁποῖον δὲν ἐγνώριζε. Τὰ ζῦα ἠσθένησαν. Ὁ Κορνεί δὲν ἔπταιε καθόλου, μολαταῦτα ὁ ζυμπεπόρος ἐξεδίωξε τὸν ἐπιστάτην του καὶ τὸν Κορνεί.

Ὁ Κορνεί ἀπεφάσισε νὰ ταξιδεύσῃ. Ἠγόρασεν ὑψηλὰ ὑποδήματα, ἓνα καλὸν σάκκον, ζάχαριν' εἶχεν ὀκτὼ ρούβλια, καὶ ἔφυγε διὰ τὸ Κίεβον.

Ἐκεῖ ἐβαρύνθη. Ἐξεκίνησε διὰ τὸν Καύκασον. Πρὶν φθάσῃ, ἠσθένησεν· εἶχε πολὺ ἀδυνατίσῃ· δὲν τοῦ ἔμενε παρὰ ἓν ρούβλιον καὶ ἐβδομῆντα καπίκια καὶ δὲν ἐγνώριζε κανένα ἐκεῖ.

Ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ γυρῶσιν εἰς τὸ σπίτι του. «Ἴσως πέθανε, ἡ κατηραμένη καὶ ἂν ἀκόμη ζῇ, τοῦλάχιστον πρὶν πεθάνω θὰ τῆς τὰ πῶ ὅλα· πρέπει νὰ μάθῃ, ἡ παλιογυναῖκα ποῦ μὲ κατάντησε!» Καὶ ἐπῆρε τὸν δρόμον τοῦ χωρίου.

Ὁ πυρετὸς τὸν κατέβαλλε, ἀδυνατίζεν ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν τόσον, ὥστε δὲν ἤμποροῦσε νὰ περιπατήσῃ περισσότερα ἀπὸ δέκα ἕως δέκα πέντε βέρστια τὴν ἡμέραν. Εἰς διακοσίων βερστίων ἀπόστασιν ἀπὸ τὸ χωρίον του δὲν τοῦ ἀπέμεινε πλέον οὔτε ἓν καπίκι. Ἐξηκολούθησε τὸν δρόμον ἐπαιτῶν ἐν ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ. «Ἐὐχαριστήσου, ποῦ μὲ ἔφερες σὲ τέτοιαν κατάστασιν» ἐσυλλογιζέτο.

Ἐκαμε δύο ἐβδομάδας διὰ νὰ διατρέξῃ τὰ διακόσια αὐτὰ βέρστια, καὶ ἔφθασεν εἰς τὸ μέρος, ὅπου συνήνητησε τὴν Ἀγκάφιαν, τὴν ὁποῖαν δὲν ἀνεγνώριζεν ὡς κόρην του καὶ τῆς ὁποίας ἄλλοτε εἶχε σπάσῃ τὸν βραχίονα.

* *

Ἐκαμεν, ὅπως εἶπεν ἡ Ἀγκάφια. Φθάσας εἰς τὸ σπίτι τοῦ Ζηνοδιέφ, ἐζήτησε τὴν ἀδειαν νὰ περάσῃ τὴν νύκτα.

Εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἴζμπαν καὶ κατὰ τὴν συνήθειάν του ἐσταυροκοπήθη βλέπων τὰς εἰκόνας, ἔπειτα ἐχαιρέτισε τοὺς ἰδιοκτήτας.

— Εἶσαι παγωμένος, παπποῦ! Πήγαινε, πήγαινε σ'τὴ θερμάστρα! εἶπεν ἡ γραῖα πενθερὰ τῆς Ἀγκάφιας, ἡ ὁποία ἐτοίμαζε

τὸ δεῖπνον. Ὁ σύζυγος τῆς Ἀγκάφιας, νέος χωρικός, ἐκάθητο εἰς ἓνα πάγκον καὶ διώρθωνε τὸν λύχνον.

— Πῶς εἶσαι βρεμένος, παπποῦ! εἶπε. Κύτταξε νὰ στεγνώσης.

Ὁ Κορνέϊ ἀφήρησε τὰ ὑποδήματά του, ἐκρέμασε τὰ ἐνδύματά του διὰ νὰ στεγνώσουν καὶ ἀνέβη εἰς τὴν θερμάστραν.

Ἡ Ἀγκάφια ἐν τῇ μεταξύ εἰσήρχετο εἰς τὴν ἴζμπαν, φέρουσα δοχεῖον μὲ γάλα.

— Μήπως ἦλθεν ἐδῶ ἓνας γέρος ταξιδιώτης; ἠρώτησε. Ἐοῦ εἶπα νὰ ἔλθῃ σὲ μᾶς.

— Ἐκεῖ εἶναι, εἶπεν ὁ σύζυγός της δεικνύων τὴν θερμάστραν, ὅπου ὁ Κορνέϊ, καθισμένος ἔτριβε τὰς ἰσχνάς καὶ τριχωτὰς κνήμας του.

Ὅταν ἦλθεν ἡ ὥρα διὰ τὸ τσάϊ, ἐπροσκάλεσαν καὶ τὸν Κορνέϊ. Κατέβη καὶ ἐκάθισεν εἰς τὴν ἄκραν τοῦ πάγκου. Τοῦ ἔδωκαν ἓνα φλυτζάνι καὶ ἓνα κομμάτι ζάχαριν.

Ἦρχισαν νὰ συνομιλοῦν διὰ τὸν καιρὸν καὶ διὰ τὴν συγκομιδὴν· ὁ αἶτος δὲν ἐπήγαινε καλὰ ἐκεῖνο τὸ ἔτος· αἱ θυμωνιὰ ἐσάπιζαν εἰς τοὺς ἀγροὺς ἕνεκα τῶν ἀδιαλείπτων βροχῶν. Ὁ Κορνέϊ διηγεῖτο ὅτι εἶδε καθ' ὁδὸν πολλὰς θυμωνιάς κατεστραμμένας.

Ἡ νέα τοῦ προσέφερε καὶ τὸ πέμπτον φλυτζάνι τσάϊ πολὺ ἐλαφρόν, μόλις κίτρινον.

— Δὲν εἶναι μεγάλο πρᾶμα, παπποῦ, πῆ στήν ὑγείᾳ σου, τοῦ εἶπεν, ἐνῶ ἐκείνος ἀπεποιεῖτο.

— Γιατί τὸ χέρι σου δὲν εἶναι ἴσιο; τὴν ἠρώτησε λαμβάνων μὲ προσοχὴν τὸ φλυτζάνι.

— Ὅταν ἦτο μικρὴ, τῆς τὸ ἔσπασαν. Ὁ πατέρας της θέλησε νὰ σκοτώσῃ τὴν Ἀγκάφιά μας, εἶπεν ἡ φλύαρος πενθερά.

— Καὶ διὰ ποῖον λόγον, ἠρώτησεν ὁ Κορνέϊ. Παρατηρῶν τὸ πρόσωπον τῆς νέας, ἐνεθυμήθη ἔξαφνα τὸν Εὐτύνη Μπιέλη, μὲ τὰ γαλανὰ μάτια, καὶ τὸ χέρι του μὲ τὸ φλυτζάνι ἤρχισε νὰ τρέμῃ τόσο, ὥστε ἔχυσε τὸ ἥμισυ τοῦ περιεχομένου.

— Ἐξοῦσε στὸ Γκάϊ ἓνας παράφορος ἄνθρωπος, ὁ πατέρας της. Ὀνομάζετο Κορνέϊ Βασίλιεφ. Ἦτον ἀρκετὰ πλούσιος. Ἐμάλλωσε μίαν ἡμέραν τόσο πολὺ μὲ τὴν γυναῖκά του, ὥστε τὴν ἔδειρε καὶ ἐσακάτεψε ἀκόμη καὶ τὴν κόρην του.

Ὁ Κορνέϊ ἐσιώπα, παρατηρῶν κάτω ἀπὸ τὰ μαύρα φρύδιά του πότε τὸν νέον χωρικόν, πότε τὴν Ἀγκάφιαν.

— Καὶ γιατί τὸ ἔκαμεν αὐτό; ἠρώτησεν, ἐνῶ ἐδάγκανε τὴν ζάχαριν, τὴν ὁποίαν ἐκράτει.

— Ποῖος ξέρει; Εἶπεν ἡ γραῖα. Ἐμεῖς οἱ γυναῖκες πολλὰ ἐκακογλωσσέσαμε γι' αὐτὴν τὴν ἱστορίαν. Φαίνεται πῶς αἰτία ἦτον ὁ ὑπηρέτης, ἓνας χωριανός μας, καλὸς δουλευτής, ποὺ πέθανε σ'τὸ σπῆτι μας.

— Πέθανε; ἠρώτησεν ὁ Κορνέϊ, καὶ ἔβηξε.

— Ἔχει καιρό, ποὺ πέθανε... Ἀπ' αὐτοὺς ἐπήραμε τὴν νύφη. Ἐξοῦσαν στενόχωρα. Τὸν καιρό, ποὺ ἦτον ἐδῶ ὁ νοικοκύρης ἦσαν οἱ πλέον εὐκατάστατοι ἄνθρωποι τοῦ χωριοῦ.

— Καὶ αὐτὸς τί ἀπέγινεν; ἠρώτησεν ὁ Κορνέϊ.

— Βέβαια θὰ πέθανε καὶ αὐτός. Ἄρχισε νὰ πίνῃ, εἶναι τώρα δεκαπέντε χρόνια ἀπὸ τότε.

— Εἶναι περισσότερα; ἡ μητέρα μου τὸ εἶπε.

— Δὲν μου λές! τὸν ἐσυγχώρησε ποῦ σοῦ ἔσπασε τὸ χέρι;... ἠρώτησεν ὁ Κορνέϊ.

— Μὰ μήπως ἦτον κανένας ξένος; Ἦτον ὁ πατέρας μου. Νά, πῆς γιὰ νὰ ζεσταθῆς. Νά σοῦ δώσω ἀκόμη ἓνα φλυτζάνι;

Ὁ Κορνέϊ δὲν ἀπήντησεν, ἀλλὰ ἤρχισε νὰ κλαίῃ.

— Τί ἔχεις;

— Δὲν ἔχω τίποτε. Ὁ Χριστὸς νὰ σᾶς φυλάῃ!

— Τί νὰ ἔπαθεν; εἶπεν ἡ γραῖα καὶ ἔδειξεν εἰς τὸν υἱὸν της τὸν γέροντα.

Τὴν ἐπομένην, ὁ Κορνέϊ ἐσηκώθη πρῶτος. Ἐβάλε μὲ κόπον τὰ ὑποδήματά του καὶ ἐπῆρε τὸν σάκκον του...

— Τί ἔπαθες, παπποῦ, δὲν κάθουσαι καλλίτερα νὰ φᾶς, εἶπεν ἡ γραῖα.

— Εὐχαριστῶ, θὰ φύγω.

— Ἦναι λοιπὸν πάρε τὰ παξιμάδια, ποὺ ἔμειναν ἀπὸ χθές· θὰ τὰ βάλω μέσα στὸ σάκκο σου!

Ὁ Κορνέϊ ηὐχαρίστησε καὶ ἐχαιρέτησεν.

— Ὅταν θὰ ξαναπεράσης, ἔλα πάλι σπῆτι μας, ἀν ζήσωμε ὡς τότε.

“Όταν ἐξῆλθε, πυκνή δμίχλη ἐκάλυπτε τὰ πάντα. Ἄλλὰ ὁ Κορνεί ἐγνώριζε τὸν δρόμον. Ἐγνώριζε κάθε κατήφορον, κάθε θάμνον, κάθε δένδρον δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τοῦ δρόμου, ἀν καὶ κατὰ τὸ διάστημα τῶν δέκα ἐπτὰ ἐτῶν ἄλλα εἶχαν κοπή, τὰ παλαιὰ εἶχον ἀντικατασταθῆ ἀπὸ νέα καὶ τὰ νέα εἶχαν γηράση.

Τὸ χωρίον Γκαϊ δὲν εἶχεν ἀλλάξη καθόλου, μόνον εἰς τὴν ἀρχὴν εἶχαν κτισθῆ νέα κατοικίαι. Ἐπίσης μερικαὶ ἴζμπαι ξύλιναί εἶχαν ἀντικατασταθῆ δι’ ἄλλων οἰκοδομῶν ἐκ πλινθῶν ἢ λιθοκτιστος οἰκία του εἶχε γηράση ὀλίγον, ἢ στέγη πρὸ πολλοῦ καιροῦ δὲν εἶχε βαφή, εἰς τὰς γωνίας μερικοὶ λίθοι ἔλειπαν καὶ τὸ κατώφλιον εἶχε βυθισθῆ. Ἐνῶ ἐπλησίαζεν εἰς τὴν παλαιάν κατοικίαν του, ἢ θύρα τοῦ σταύλου ἔτριξε καὶ ἐξῆλθαν μία φοράδα μὲ τὸ πουλάρι τῆς καὶ ἓνα γέριχο παλιάλογον. Τὸ παλιάλογον ὠμοιάζε μὲ τὴν φοράδα, τὴν ὁποίαν, ἐν ἔτος προτοῦ φύγει, εἶχε φέρῃ ὁ Κορνεί ἀπὸ τὸ πανηγύρι. « Εἶναι ἢ ἴδια, ἔχει τὸ ἴδιο πλατὺ στήθος, τὰ ἴδια μαλλιαρὰ πόδια » ἐσυλλογίσθη.

Τὰ ἄλογα ὠδηγοῦντο ἀπὸ ἓνα παιδί μὲ μαῦρα μάτια, τὸ ὁποῖον ἐφόρει καινούργια δερμάτινα ὑποδήματα. « Βέβαια εἶναι ὁ ἔγγονός μου, ὁ γιὸς τοῦ Φέδκα, ἔχει τὰ ἴδια μάτια » ἐσυλλογίσθη ὁ Κορνεί.

Τὸ παιδί ἐκύτταξε τὸν ἀγνωστον γέροντα καὶ ἔτρεξε κοντὰ εἰς τὸ πουλάρι, τὸ ὁποῖον ἐπήδα μέσα εἰς τὴν λάσπην. Ἦνας μαῦρος σκύλλος ἐπλησίασεν, ὁμοιος μὲ τὸν Βόλτση, ποῦ εἶχεν ἄλλοτε.

« Μήπως εἶναι ὁ Βόλτση; » ἐσυλλογίσθη. Ἄλλὰ ἐνεθυμήθη ὅτι ἀπὸ τότε εἶχαν παρέλθῃ εἴκοσι χρόνια.

Ἐπλησίασε τὴν κλίμακα καὶ ἀνέβη μὲ κόπον τὰ σκαλοπάτια, ὅπου εἶχε καθήση ἄλλοτε τρώγων τὸ χιόνι τῆς πεζούλας. Ἦνοιξε τὴν θύραν τῆς ἴζμπας.

— Πῶς μπαίνεις μέσα χωρὶς νὰ ρωτήσης; εἶπε γυναικεῖα φωνή, ἀπὸ τὴν ἴζμπαν.

Ἀνεγνώρισε τὴν φωνὴν ἐκείνην. Καὶ ἐντὸς ὀλίγου ἢ γυναικῆ του, ἀδύνατη, μὲ φλέβας ἐξωγκωμένας, ζαρωμένη, γραῖα, ἐφάνη.

Ὁ Κορνεί ἐπρόσμενε νὰ ἴδῃ τὴν νέαν καὶ ὠραίαν Μάρθαν, ἢ ὁποία τὸν εἶχεν ἀτιμάσῃ, τὴν ὁποίαν ἐμίσει καὶ εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε νὰ εἰπῆ τόσα, καὶ ἔξαφνα, ἀντ’ αὐτῆς, ἔδλεπεν ἐμπρὸς του μίαν γραῖαν οἰανδῆποτε.

— Ἄν ἔρχεσαι νὰ ζητιανέψης, τότε ἔπρεπε νὰ γυρέψης ἀπὸ τὸ παράθυρον, εἶπε μὲ φωνὴν τραχεῖαν.

— Δὲν γυρεύω ἐλεημοσύνην, ἀπήντησεν ὁ Κορνεί.

— Τότε λοιπὸν τί θέλεις;

Ἐξαφνα ἐσταμάτησε. Καὶ ἀπὸ τὴν ἔκφρασιν τῆς ἐνόησεν ὁ Κορνεί ὅτι τὸν ἐγνώρισεν.

— Ὑπάρχουν πλῆθος ζητιάνοι σὰν ἐσένα. Πήγαινε καὶ ὁ Θεὸς νὰ σὲ συγχωρήσῃ!

Ὁ Κορνεί ἐστηρίχθη εἰς τὸν τοῖχον καὶ τὴν ἐκύτταξεν εἰς τὰ μάτια. Ἄλλὰ μὲ ἐκπληξιν παρετήρησεν ὅτι δὲν ὑπῆρχε πλέον μέσα εἰς τὴν ψηχὴν του ἢ ὀργὴ ἐναντίον τῆς, τὴν ὁποίαν εἶχεν αἰσθανθῆ ἐπὶ τόσα ἔτη. Ἀδυναμία, συγκλίσεις ἤρχισε νὰ τὸν καταλαμβάνῃ.

— Μάρθα θὰ ἔλθῃ καὶ σὲ σένα ἢ ἡμέρα τοῦ θανάτου.

— Πήγαινε, πήγαινε! Ὁ Θεὸς ἄς εἶναι μαζί σου! ἐπανέλαβεν ἐκείνη βιαστικὰ καὶ μὲ ὀργήν.

— Δὲν ἔχεις τίποτε ἄλλο νὰ μοῦ πῆς;

— Δὲν ἔχω τίποτε νὰ σοῦ πῶ. Πήγαινε! ὁ Θεὸς μαζί σου. Πήγαινε! Εἶναι τόσοι τεμπέληδες σὰν ἐσένα!

Καὶ γρήγορα εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἴζμπαν, τῆς ὁποίας ἐκτύπησε μὲ δύναμιν τὴν θύραν.

— Γιατὶ τὸν δρίζεις! Ἐφώνησεν ἀνδρική φωνή, καὶ ἐξῆλθε νέος χωρικὸς μὲ μαῦρα μαλλιά καὶ μὲ πέλεκυν εἰς τὴν ζώνην, ἀκριδῶς ὅπως ἦτον ὁ Κορνεί πρὸ τεσσαράκοντα ἐτῶν, μόνον ὀλίγον κοντότερος καὶ πλέον ἀδύνατος, ἀλλὰ μὲ τὰ ἴδια φλογερὰ μάτια.

Ἦτον ὁ Φέδκας, εἰς τὸν ὁποῖον πρὸ δέκα ἐπτὰ ἐτῶν, εἶχε φέρῃ τὸ βιβλίον μὲ τὰς εἰκόνας. Ἦτον αὐτός, ποῦ ἐφώνησεν εἰς τὴν μητέρα του, διότι δὲν ἐλυπεῖτο ἓνα ἐπαίτην.

Μαζί του ἐξῆλθε, μὲ τὸν πέλεκυν εἰς τὴν ζώνην ἐπίσης, ὁ βωδὸς ἀνεψιός. Τώρα πλέον ἦτο ἄνθρωπος ἡλικιωμένος, ζαρωμένος, μὲ ἐξωγκωμένας φλέβας, μὲ ἀραιὰ γένεια, μὲ μακρὸν λαιμόν, μὲ βλέμμα ἀποφασιστικὸν καὶ διαπεραστικόν. Οἱ δύο χωρικοὶ μόλις εἶχαν προγευματίσῃ καὶ ἔφευγαν διὰ τὸ δάσος.

— Ἀμέσως, παπποῦ, εἶπεν ὁ Φέδκας, καὶ ἔδειξεν εἰς τὸν

βωβὸν πρῶτον τὸν γέροντα, κατόπιν τὸ δωμάτιον, καὶ μὲ τὰ χέρια τοῦ προσεποιήθη ὅτι ἔκοπτε ψωμί.

Ὁ Φέδκας ἐξῆλθεν εἰς τὸν δρόμον καὶ ὁ βωβὸς εἰσῆλθεν ἐντὸς τῆς ἴζμπας. Ὁ Κορνέϊ ἔμενε πάντοτε μὲ τὸ κεφάλι κάτω, ἀκουμπισμένος εἰς τὸν τοίχον καὶ στηριζόμενος εἰς τὸ ραβδί τοῦ. Ἡσθάνετο μεγάλην ἀδυναμίαν καὶ μὲ κόπον ἐκράτει τὰ δάκρυα. Ὁ βωβὸς ἐξῆλθε τῆς ἴζμπας κρατῶν μέγα τεμάχιον ἄρτου νωποῦ καὶ τὸ προσέφερεν εἰς τὸν Κορνέϊ.

Ὁ Κορνέϊ, ἀφοῦ ἔκαμε τὸν σταυρόν του, ἐδέχθη τὸ ψωμί, καὶ ὁ βωβὸς στρεφόμενος πρὸς τὴν θύραν τῆς ἴζμπας ἐπέρασε τὰ δύο χέρια τοῦ ἐπάνω εἰς τὸ πρόσωπόν του καὶ προσεποιήθη ὅτι πτύει. Ἦθελε μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν νὰ δείξῃ ὅτι δὲν ἐπεδοκίμαζε τὴν πράξιν τῆς θείας του. Ἐξαφνα ἔμεινεν ἀναποφάσιστος καὶ, ἀνοίγων τὸ στόμα, ἐπλησίασε τὸν Κορνέϊ, ὡς νὰ τὸν ἀνεγνώρισεν.

Ὁ Κορνέϊ δὲν ἠμπόρεσε πλέον νὰ κρατήσῃ τὰ δάκρυα, καὶ, σκουπίζων τὰ μάτια, τὴν μύτην καὶ τὰ ἄσπρα γένεια τοῦ μὲ τὴν ἄκραν τοῦ ἐνδύματός του, κατέβη τὴν κλίμακα.

Κατείχεται ὑπὸ συναισθήματος συγκινήσεως, εὐχαριστήσεως καὶ ἐντροπῆς συγχρόνως ἀπέναντι τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν, ἀπέναντι ἐκείνης, ἀπέναντι τοῦ υἱοῦ τοῦ, ἀπέναντι ὄλων, καὶ τὸ αἰσθημα αὐτὸ τοῦ ἐπροξένει χαρὰν καὶ λύπην μαζί καὶ τοῦ ἐξέσχισε τὴν καρδιάν.

Ἡ Μάρθα ἐκύτταζεν ἀπὸ τὸ παράθυρον δὲν ἀνέπνευσεν ἐλεύθερα, παρὰ ἀφοῦ ὁ γέρον ἔχάθη εἰς τὴν γωνίαν τῆς ἴζμπας.

Ὅταν πλέον ἡ Μάρθα ἐπέισθη ὅτι ὁ γέρον εἶχε φύγη, ἐκάθισεν καὶ ἤρχισεν νὰ πλέκῃ, δὲν ἠμπόρεσεν ὅμως νὰ ἐξακολουθήσῃ ἐπὶ πολὺ ἐργαζομένη. Ἐὰ χέρια τῆς ἐσταμάτησαν ἐντὸς ὀλίγου καὶ ἤρχισεν νὰ συλλογίζεται τὸν Κορνέϊ, ὅπως τὸν εἶχεν ἰδῆ πρὸ ὀλίγου. Εἶχεν ἀναγνωρίσῃ τὸν ἄνδρα, ὁ ὅποιος τὴν εἶχε κακοποιήσῃ καὶ ἀγαπήσῃ ἄλλοτε καὶ κατελήφθη ὑπὸ φρίκης δι' ὅτι εἶχε κάμη. Δὲν εἶχε κάμη ὅτι ἔπρεπε. Καὶ λοιπόν! μήπως τάχα ἔπρεπε νὰ τὸν δεχθῆ; Δὲν εἶχεν εἰπῆ ὅτι εἶναι ὁ Κορνέϊ καὶ ὅτι ἐπιστρέφει εἰς τὸ σπίτι....

Καὶ ἐπανέλαθε πάλιν τὴν ἐργασίαν τῆς καὶ ἔπλεξεν ἕως τὸ βράδυ.

Μὲ μέγαλον κόπον, πρὸς τὸ βράδυ, ὁ Κορνέϊ ἔφθασεν εἰς τὴν Ἀνδρείεφκα καὶ ἐζήτησε καὶ πάλιν φιλοξενίαν ἀπὸ τοῦ Ζηνόδιεφ.

Τὸν ἐδέχθησαν.

— Τί, παπποῦ, δὲν μπόρεσες νὰ πᾶς μακρύτερα;

— Ὁχι, εἶμαι πολὺ ἀδύνατος. Θὰ μ' ἀφήσετε νὰ περάσω τὴν νύκτα;

— Ἐλα νὰ στεγνώσῃς.

Ὅλην τὴν νύκτα ὁ Κορνέϊ κατείχεται ἀπὸ πυρετόν. Πρὶν ἐξημερώσῃ, ἐκοιμήθη ὀλίγον. Ὅταν ἐξύπνησεν, ὄλοι αἱ κάτοιχοι τῆς οἰκίας εἶχαν φύγη εἰς τὰς ἐργασίας των, ἐντὸς τῆς ἴζμπας δὲν ἔμενε παρὰ ἡ Ἀγκάφια.

Ἦτον ἐξαπλωμένος εἰς τὴν θερμάστραν, ἐπάνω εἰς τὴν στεγνὴν κουδέρταν, τὴν ὅποιαν τοῦ εἶχαν στρώσει τὴν προτεραίαν. Ἡ Ἀγκάφια ἐξεφοῦρνιζε τὰ ψωμιά.

— Καλή μου, τῆς ἐφώνησεν ὁ γέρον μὲ φωνὴν γλυκεῖαν καὶ ἀδυνατισμένην, ἔλα κοντά μου.

— Ἀμέσως, παπποῦ, ἀπεκρίθη ἐκείνη σύρουσα ἔξω ἀπὸ τὸν φούρνον τὰ ψωμιά. Θέλεις νὰ πιῆς τίποτε; θέλεις κβᾶς;

Δὲν ἀπήντησεν.

Ἀφοῦ ἐξεφοῦρνισε καὶ τὸ τελευταῖον ψωμί, τὸν ἐπλησίασε μὲ ἓν ποτήριον κβᾶς. Δὲν ἐγύρισε πρὸς τὸ μέρος τῆς καὶ δὲν ἔπιεν. Ἀλλὰ ἐξαπλωμένος τῆς εἶπε χωρὶς νὰ γυρίσῃ πρὸς αὐτήν:

— Γκάφια! ἡ ὥρα μου ἦλθε, θὰ πεθάνω. Συγχώρησέ με λοιπὸν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ.

— Ὁ Θεὸς νὰ σὲ συγχωρήσῃ. Ἀλλά; δὲν μοῦ ἔκαμες κανένα κακό!

Αὐτὸς ἐσιώπα.

— Καὶ ἀκόμα... μικρὴ μου... Πήγαινε σ' τὴ μητέρα σου καὶ πές της... ὁ ζητιᾶνος... πές της... ὁ χθεσινός... Καὶ ἤρχισεν νὰ κλαίῃ.

— Ἐπῆγες λοιπὸν σ' τοὺς δικούς μας;

— Ναί. Πές της, πῶς ὁ ζητιᾶνος ὁ χθεσινός... ὁ ζητιᾶνος... πές... Οἱ λυγμοὶ τὸν διέκοψαν καὶ πάλιν. Ἐτέλειωσε τὴν φράσιν:... ἐπήγαινε νὰ τὴν ἀποχαιρετίσῃ....

Και ἤρχισε νὰ ψηλαφῆ τὸ στῆθος του.

— Θὰ τῆς τὸ εἰπῶ, παπποῦ, θὰ τῆς τὸ εἰπῶ. Ἴί γυρεύεις;

Ἐν τῷ γέρον, χωρὶς ν' ἀπαντήσῃ, ἐπῆρε μὲ τὸ δασὺ καὶ ἀδύνατον χέρι του ἓνα χαρτί καὶ τῆς τὸ ἔδειξε.

— Καὶ αὐτό, βλέπεις.... δόσε το.... ἂν τὸ ζητήσουν....
Εἶναι τὸ χαρτί μου, ὅταν ἤμουν στρατιώτης. Δόξα τῷ Θεῷ ὅλα μου τὰ ἁμαρτήματα ἐσυχωρέθησαν....

Καὶ τὸ πρόσωπόν του ἔλαβεν ἔκφρασιν ἐπιβλητικὴν. Ἰὰ φρόδιὰ του ὑψώθησαν, τὰ μάτια του ἐστυλώθησαν εἰς τὴν ὄροφὴν.

— Ἐνα κερὶ, ἐψιθύρισε χωρὶς νὰ κινήσῃ τὰ χεῖλη. Ἡ Ἀγκάφια ἐννόησεν. Ἐπῆρε τὸ κηρίον ἀπὸ τὰς εἰκόνας, τὸ ἤναψε καὶ τοῦ τὸ ἔδωκε.

Ἡ Ἀγκάφια ἀπεμακρύνθη διὰ νὰ τοποθετήσῃ κάπου τὸ χαρτί, τὸ ὅποιον τῆς ἔδωκε καὶ, ὅταν ἐπέστρεψε πλησίον του, τὸ κηρίον δὲν ἦτο πλέον ὄρθιον εἰς τὴν χεῖρά του, τὰ μάτια του στυλωμένα δὲν ἔβλεπαν πλέον καὶ τὸ στῆθος δὲν ἀνεδοκατέβαινε.

Ἡ Ἀγκάφια ἔκαμε τὸν σταυρὸν τῆς, ἔσβυσε τὸ κηρίον, ἐπῆρε μίαν καθαρὰν πετσέταν καὶ ἐκάλυψε τὸ πρόσωπον τοῦ νεκροῦ.

Ὅλην τὴν νύκτα ἡ Μάρθα δὲν κατώρθωσε νὰ κοιμηθῆ, διαρκῶς ἐσυλλογίζετο τὸν Κορνεί. Ἰὸ πρῶτ' ἐφόρεσε τὴν γοθνάν τῆς, ἐσκέπασε τὴν κεφαλὴν μὲ ἓν σάλι καὶ ἐπῆγε νὰ πληροφορηθῆ ποῦ κατέφυγεν ὁ ταξιδιώτης τὴν προηγουμένην ἡμέραν. Μετ' ὀλίγον ἔμαθεν ὅτι ὁ γέρον εἶχεν ὑπάγῃ εἰς τὴν Ἀνδρεῖέφκαν.

Ἡ Μάρθα ἐπῆρε ἓν βραδὶ καὶ ἐξεκίνησε διὰ τὴν Ἀνδρεῖέφκαν. Ὅσον ἐπλησίαζε, τόσον ἠύξανεν ἡ ταραχὴ τῆς. « Θὰ τὸν χαιρετίσω, θὰ τὸν πάρωμε σ'τὸ σπῆτι, θὰ συγχωρηθοῦμε γιὰ τὴν ἁμαρτία, τουλάχιστον ἂς πεθάνῃ σ'τὸ σπῆτι, κοντὰ σ'τὸ γυιό του » ἐσυλλογίζετο.

Ὅταν ἔφθασεν εἰς τὸ σπῆτι τῆς κόρης τῆς, ἡ Μάρθα παρετήρησεν ἐκεῖ μεγάλην κίνησιν ἀνθρώπων. Ἄλλοι ἦσαν εἰς τὴν αὐλήν, ἄλλοι εἰς τὰ παράθυρα. Ὅλοι ἔμαθαν πλέον ὅτι ὁ Κορνεί Βασιλιεφ, ὁ πλούσιος, περὶ τοῦ ὁποῦ ἐγίνετο λόγος εἰς ὅλα τὰ περίχωρα πρὸ σαράντα ἐτῶν, εἶχεν ἀποθάνῃ πτωχὸς καὶ ἐλεεινὸς εἰς τὸ σπῆτι τῆς κόρης του.

Καὶ ἡ ἴζμπα ἦτο γεμάτη ἀπὸ κόσμον.

Αἱ γυναῖκες ἐφλυάρουν, ἀνεστέναζαν, ἐκλαιαν.

Ὅταν ἡ Μάρθα ἐσήλθεν εἰς τὸ δωμάτιον, παρεμέρισαν διὰ νὰ τὴν ἀφήσουν νὰ περάσῃ· εἶδε κάτω ἀπὸ τὰς εἰκόνας τὸν νεκρὸν πλυμένον καὶ σαβανωμένον.

Πλησίον αὐτοῦ ὁ Φίλιππος Κορόνιτς, ὁ ὅποιος ἤξευρε νὰ διαβάζῃ, καθὼς διαβάζουν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἔψαλλε τὰς προσευχὰς εἰς σλαυικὴν γλῶσσαν.

Ἦτο πολὺ ἀργὰ διὰ νὰ συγχωρήσῃ ἢ διὰ νὰ ζητήσῃ συγχώρησιν. Καὶ ἀπὸ τὸ αὐστηρὸν καὶ μεγαλοπρεπὲς πρόσωπον τοῦ γέροντος δὲν ἤμποροῦσε κανεὶς νὰ ἐννοήσῃ, ἂν ἐκεῖνος εἶχε συγχωρήσῃ ἢ ὄχι...

Μετάφρασις Κ. Δ.

ΓΝΩΜΑΙ ΤΟΥ ΚΑΡΛΑΪΛ

Πραγματικῶς τίποτε δὲν ὑπάρχει νεκρὸν εἰς αὐτὸ τὸ σύμπαν — ὅ,τι λέγομεν νεκρὸν εἶναι μόνον μεταμορφωμένον, αἱ δυνάμεις τοῦ ἐνεργοῦν κατ' ἀντίθετον φοράν. « Τὸ φύλλον, εἶπε κάποιος, τὸ ὁποῖον σαπίζει εἰς τὴν ὑγρασίαν, ἔχει δυνάμιν ἀκόμη, διότι ἄλλως πῶς θὰ ἐσήπετο; » Ὁλόκληρον τὸ σύμπαν εἶναι ἀτελεύτητος συνειρμὸς δυνάμεων ἀπειροπληθῶν, ἀπὸ τῆς βαρύτητος μέχρι τῆς σκέψεως καὶ τῆς θελήσεως — τοῦ ἀνθρώπου ἢ ἐλευθερία περικυκλουμένη ἀπὸ τὴν ἀνάγκην τῆς Φύσεως — εἰς ὅλα ταῦτα τίποτε δὲν κοιμάται οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν· τὸ πᾶν ἀγρυπνεῖ καὶ ἐργάζεται πάντοτε. Οὐδαμοῦ θὰ εὕρης πράγμα τι εἰς ἐρημικὴν ἀπραξίαν, ἄρχισε ἀπὸ τὰ ἀπὸ καταβολῆς κόσμου βραδέως φθειρόμενα γρανιτικὰ ὄρη καὶ φθάσε ἕως τὰ διασκορπιζόμενα νέφη τοῦ καπνοῦ, ἕως τὸν ζῶντα ἄνθρωπον, ἕως τὴν πράξιν, ἕως τὸν λόγον τοῦ ἀνθρώπου. Γνωρίζομεν ὅτι ὁ προφορικὸς λόγος εἶναι ἀνέκκλητος, ὅχι ὀλιγώτερον, ἀλλὰ πολὺ περισσότερον, εἶναι ἢ τελεσθεῖσα πράξις. « Τούτου δὲ καὶ Θεὸς στερίσκεται, ἔλεγον οἱ παλαιοί, τοῦ ποιεῖν ἀγένητα τὰ γεγενημένα ». Ὁχι — ὅ,τι ἔγινεν ἀπαξ, ἔγινε πλέον εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα, ἐρρίφθη εἰς τὸν ἀτέρμονα χρόνον καὶ πρέπει, εἴτε δρατὸν εἴτε ἀφανές, νὰ ἐνεργῇ αἰωνίως καὶ ν' αὐξάνη ὡς ἀνεξίτηλον, νέον στοιχεῖον εἰς τὴν αἰωνιότητα τῶν πραγμάτων. Ναι, καὶ αὐτὴ ἡ αἰωνιότης τῶν πραγμάτων, τὴν ὁποῖαν καλοῦμεν σύμπαν, τί ἄλλο εἶναι παρὰ μία πράξις, ἓν ἄθροισμα ἐνεργειῶν καὶ ἐπιδράσεων; Τὸ ζωντανόν, τὸ ἔτοιμον ἄθροισμα τῶν τριῶν τούτων — τὰ ὁποῖα καμμία ἀριθμητικὴ δὲν ἔμπορεῖ νὰ μετρήσῃ καὶ νὰ καταγράψῃ εἰς τοὺς πίνακας τῆς — εἶναι δρατὸν: πᾶν ὅ,τι συνέβη, ὅ,τι συμβαίνει, πᾶν ὅ,τι μέλλει νὰ συμβῇ. Ἐνόησέ το καλά. — τὸ πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον βλέπεις, εἶναι μία πράξις, εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα καὶ ἡ ἐκθασίς καταβληθείσης δυνάμεως, τὸ σύμπαν δὲ τῶν πραγμάτων εἶναι μία ἀτελεύτητος

κλίσις τοῦ ῥήματος πράττειν. Ἀπέραντος Ὀάλασσα δυνάμεως, ὀρμηθῆς πρὸς ἐνέργειαν, ὅπου ἡ δύναμις κυκλοφορεῖ καὶ βράζει καὶ κυματίζει εἰς πολλὰ ἁρμονικὰ ρεύματα, εὐρεῖα ὡς τὸ ἄπειρον, βαθεῖα ὡς ἡ αἰωνιότης, ὠραία καὶ φοβερά καὶ ἀσύλληπτος, αὐτὸ εἶναι ὅ,τι ὁ ἄνθρωπος ἀποκαλεῖ ὑπαρξιν καὶ σύμπαν, αὐτὴ ἡ πολύχρωμος πυρίνη εἰκὼν, ἢ ὁποῖα καλύπτει κ' ἐνταυτῷ ἀποκαλύπτει, ἢ ἀνταύγεια — ἢ ἀκατανόητος διὰ τὸ ταλαίπωρον πνευμά μας — τοῦ ἀκατονομάστου, τὸ ὁποῖον οἰκεῖ ἐντὸς φωτός, ὅπου οὐδεὶς ἔμπορεῖ νὰ πλησιάσῃ. Ἵπεράνω τῆς φωτοδόλου φορᾶς τῶν ἀστέρων, πρὸ τῆς ἀρχῆς τῶν ἡμερῶν, βράζει καὶ παφλάζει γύρω σου — ναι, καὶ σὺ ὁ ἴδιος ἀνήκεις ἐκεῖ, εἰς τὸ σημεῖον τοῦ χώρου, ὅπου τώρα στέκεσαι, αὐτὴν τὴν στιγμὴν, τὴν ὁποῖαν δεικνύει τώρα τὸ ὠρολόγιόν σου.

*

Ὁ ἱκανὸς ἄνθρωπος εἰς καμμίαν περιόδον τῆς παγκοσμίου ἱστορίας δὲν ἔμπορεῖ νὰ γεννηθῇ καὶ νὰ μὴν εὕρη ἀρκετὴν ἐργασίαν — δὲν ἔμπορεῖ νὰ ἔμβῃ εἰς τὴν ζωὴν χωρὶς νὰ ὑπάρχουν διενέξεις πρὸς συνδιαλλαγὴν καὶ δυσκολίας, πρὸς κατανικήσιν τῶν ὁποίων νὰ μὴ ἀπαιτῆται ὀλη του ἢ δύναμις, φθάνει μόνον νὰ εἶναι ἐπαρκής. Παντοῦ ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ ἵσταται μεταξύ ἐνὸς ἡμισφαιρίου φωτός καὶ ἐνὸς ἡμισφαιρίου σκοτός, εἰς τὰ μεθόρια δύο βασιλείων, τῆς ἀνάγκης καὶ τῆς ἐλευθέρως βουλήσεως.

*

Ἔως τώρα δὲν ἐγεννήθη ἀκόμη ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος νὰ ἔμπορεῖ νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ κατάστασις τοῦ δὲν ἔχει τὸ ἰδανικόν τῆς, τὸ καθήκον τῆς. Ναι, εἰς αὐτὴν τὴν ἐλευσινήν, τὴν ἀθλίαν, τὴν ἀξιοπεριφρόνητον πραγματικότητα, εἰς τὴν ὁποῖαν τώρα ἀκριβῶς διατελεῖς, εἰς αὐτὴν κεῖται τὸ ἰδανικόν σου καὶ οὐδαμοῦ ἄλλοθι. Ἐκείθεν νὰ τὸ ἐπιδιώκῃς καὶ ἐν ἧ τὸ ἐπιδιώκεις, πίστευε, ζῆσε καὶ ἔσο ἐλεύθερος. Ἀνόητε! Τὸ ἰδανικόν κεῖται ἐντὸς σου, τὸ ἐμπόδιον καὶ αὐτὸ κεῖται ἐντὸς σου. Ἡ κατάστασις σου δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ μόνον τὸ ὕλικόν, μὲ τὸ ὁποῖον χρεωστεῖς νὰ πλάσῃς τὸ ἰδανικόν σου.

*

Δύο ανθρώπους σέβομαι και κανένα τρίτον. Πρώτον τὸν ταλαιπωρούμενον ἐργάτην, ὁ ὁποῖος μὲ γεώπλαστα ἐργαλεῖα νικᾷ μετὰ κόπου τὴν γῆν καὶ τὴν κάμνει ἰδιοκτησίαν τοῦ ἀνθρώπου. Σέβομαι τὴν σκληράν, τὴν ἀγκυλώδη καὶ τραχεῖαν χεῖρα, ἧς ὅμως ὑπάρχει ἐν ἀνεξίτηλον βασιλικὸν μεγαλεῖον, διότι αὐτὴ βαστάζει τὸ σκῆπτρον αὐτοῦ τοῦ πλανήτου. Σέβομαι ἐπίσης καὶ τὸ τραχύ, ἡλιοκαῆς καὶ λερωμένον πρόσωπον μὲ τὴν ἀφελῆ του νοημοσύνην, διότι εἶναι πρόσωπον ἀνθρώπου ζῶντος, ὅπως πρέπει νὰ ζῆ ὁ ἄνθρωπος. Ναί, καὶ ἔτι περισσότερο σέβομαι διὰ τὴν τραχύτητά σου καὶ ἀκριδῶς ἐπειδὴ πρέπει νὰ σὲ λυπώμεθα καὶ νὰ σὲ ἀγαπῶμεν, βαρέως φορτωμένε ἀδελφέ! Δι' ἡμᾶς ἐκάμφθη τόσον ἡ βράχης σου, δι' ἡμᾶς ἐστρεβλώθησαν τόσον τὰ εὐθέα σου σκέλη καὶ οἱ δάκτυλοι! Σὺ ἦσο ὁ κληρωτὸς μας, εἰς τὸν ὅποιον ἔπεσεν ὁ λαχνός, καὶ ἐν ᾧ ἐμάχεσο ὑπὲρ ἡμῶν κατέστης ἀνάπηρος. Διότι καὶ εἰς σὲ ὑπῆρχε θεόπλαστος μορφή, ἀλλὰ δὲν ἐπέπρωτο ν' ἀναπτυχθῆ. Ἐπέπρωτο νὰ μένη τυλιγμένη μέσα εἰς τὰ χονδρὰ ἐξαρτήματα τῆς ἐργασίας, καὶ τὸ σῶμα, καθὼς καὶ ἡ ψυχὴ σου, νὰ μὴ γνωρίσῃ τὴν ἐλευθερίαν. Καὶ ὅμως ἐργάζου, ἐργάζου! Ἴδισαι εἰς τὸ καθήκον σου καὶ ἔξω αὐτοῦ ἅς εἶναι ὅ,τι καὶ ἂν θέλῃ: σὺ ἐργάζεσαι διὰ τὸ ἀπολύτως ἀναγκαῖον, διὰ τὸν ἐπιούσιον ἄρτον.

*

Καὶ ἓνα δεύτερον ἄνθρωπον σέβομαι καὶ περισσότερο — ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἐργάζεται διὰ τὸ διανοητικῶς ἀπαραίτητον, ὄχι διὰ τὸν ἐπιούσιον ἄρτον, ἀλλὰ διὰ τὸν ἄρτον τῆς ζωῆς. Δὲν εἶναι καὶ αὐτὸς εἰς τὸ καθήκον του, ἀφ' οὗ ἐπιδιώκει τὴν ἐσωτερικὴν ἁρμονίαν καὶ τὴν ἐξωτερικὴν μὲ λόγους καὶ μὲ ἔργα καὶ μὲ ὅλας του τὰς ἐξωτερικὰς πράξεις, εἴτε μεγάλας εἴτε μικράς; Αὐτὸς δὲ ἵσταται ὑψηλὰ εἰς τὴν ἀνωτάτην βαθμίδα, ὅταν καὶ ἡ ἐξωτερικὴ καὶ ἡ ἐσωτερικὴ τάσις του συγχωνεύονται εἰς μίαν, ὅταν ἡμπορῶμεν νὰ τὸν καλέσωμεν καλλιτέχνην, ὄχι μόνον γήϊνον ἐργάτην, ἀλλ' ἐνθεον σοφόν, ὁ ὁποῖος μὲ οὐρανόπλαστα ἐργαλεῖα κατακτᾷ τὸν οὐρανόν! Καὶ ἐνῆ ὁ πτωχὸς καὶ μετριόφρων ἐργάζεται διὰ νὰ ἔχωμεν τροφήν, δὲν χρεωστεῖ ὁ ἔξοχος καὶ ὑπερηφάνως ἐνθουσιώδης νὰ ἐργασθῆ χάριν ἐκεί-

νου, διὰ νὰ ἔχη καὶ αὐτὸς φῶς, ὀδηγίαν, ἐλευθερίαν καὶ ἀθανασίαν; — Αὐτοὺς τοὺς δύο σέβομαι ἐγὼ εἰς ὅλας των τὰς διαβαθμίσεις καὶ τὰς ποικιλίας. Ὅλα τὰλλα εἶναι κονιορτὸς καὶ ἄχυρα, τὰ ὅποια ὁ ἄνεμος ἡμπορεῖ νὰ παρασύρῃ καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις.

*

Ἄλλ' ἀνεκφράστως συγκινητικὸν εἶναι, ὅταν καὶ τὰ δύο εἶναι ἠγνωμένα καὶ ὅταν ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐργάζεται ἐξωτερικῶς διὰ τὰς ταπεινοτέρας τῶν ἀνθρωπίνων ἀναγκῶν, ἐργάζεται ἐσωτερικῶς καὶ διὰ τὰς ὑψίστας. Εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον δὲν γνωρίζω ἄλλο τι πλεόν ἔξοχον παρὰ ἓνα ἄγιον, ὁ ὁποῖος ἀροτριᾷ τὴν γῆν, ἐὰν ἡμπορῆ πλεόν νὰ ὑπάρξῃ ἐπὶ γῆς κατι παρόμοιον. Ὁ τοιοῦτος ἡμπορεῖ νὰ σὲ μεταρσιώσῃ μέχρι τῆς Ναζαρέτ. Θὰ ἰδῆς τὴν λάμπιν τοῦ οὐρανοῦ ἀνερχομένην ἀπὸ τὰ βαθύτατα ἔγκατα τῆς γῆς, ὡς φῶς τὸ ὅποιον ἀκτινοβολεῖ ἐντὸς μεγάλου σκοτίους.

Μετάφρασις Θ. Φ.

ΛΟΓΟΔΟΣΙΑ

ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣ ΔΙΑΔΟΣΙΝ

ΩΦΕΛΙΜΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ¹

Υψηλοτάτη,

Κατά τὸ λήξαν ἔτος ὁ Σύλλογος πρωτίστως ἠσχολήθη εἰς τὴν λειτουργίαν τῆς Σεβαστοπουλείου Ἑργατικῆς Σχολῆς, ἣτις ἀποτελεῖ ἐπὶ τοῦ παρόντος τὸ κύριον αὐτοῦ μέλημα.

Τὴν ἰδιαιτέραν ταύτην μέριμναν ἡμῶν νομίζομεν πληρέστατα δικαιολογημένην, ἀποβλέποντες πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς Σχολῆς καὶ τὴν ἐκτίμησιν, ἣν ἐπέδειξαν πάντες πρὸς αὐτὴν κατὰ τὰ γενόμενα τὴν 25 Ἀπριλίου λήξαντος ἔτους ἐγκαίνια. Παρέστησαν κατ' αὐτὰ ὅτε Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως καὶ ὁ ἐπὶ τῆς Παιδείας Ἰπουργός, ὅστις διὰ θερμῆς προσλαλιᾶς ἐξήγε τὴν σημασίαν τῆς Σχολῆς ἀποκαλέσας αὐτὴν «Ἐθνικὴν Σχολὴν» καὶ ἐπεδοκίμασε τὸ ἐν γένει ἐκπαιδευτικὸν ἔργον τοῦ Συλλόγου. Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἀθηναίων ηὐλόγησεν αὐτοπροσώπως τὸ ἐπ' αἰσίοις οἰωνοῖς ἀρξάμενον ἔργον ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Δημάρχου Ἀθηναίων, τοῦ προέδρου τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου, τοῦ πρυτάνεως τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, πλειστῶν καθηγητῶν καὶ πάντων τῶν περὶ τὰ γράμματα ἀσχολουμένων καὶ ἐπιλέκτων μελῶν τῆς Ἀθηναϊκῆς κοινωνίας.

Καὶ ὄντως ἡ Σχολὴ αὕτη παρουσιάζει τι τὸ καινοφανές οὐ μόνον διὰ τὴν ἐγκατάστασιν αὐτῆς γενομένην ἐκτὸς τῆς πόλεως ἐν μέσῳ μεγάλου κήπου, μετὰ λουτρῶν, σκοπευτηρίου καὶ κτιρίου ἀνεγερθέντος κατὰ πάντας τοὺς ὑγιεινοὺς ὅρους, ἀλλ' ἰδίως διὰ τὴν μέθοδον τῆς διδασκαλίας καὶ τὸ πρόγραμμα αὐτῆς.

Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὴν μέθοδον ἠκολουθήσαμεν τὴν χρῆσιν τῆς πειραματικῆς λεγομένης διδασκαλίας, τῆς διὰ τῶν πραγμάτων δηλονότι καὶ οὐχὶ διὰ τῶν βιβλίων. Κατ' αὐτὴν νύξεις μόνον δίδονται τῇ μαθητῇ τοῦ ὑπὸ διδασκαλίαν θέματος, ἀφίεται δὲ οὗτος ἐλεύθερος, ἵνα μόνος ἐπιφέρῃ τὰς κρίσεις καὶ συναγάγῃ τὰ συμπεράσματα. Ἐὰ ἀποτελέσματα τῆς μεθόδου ταύτης, προκειμένου μάλιστα περὶ θετικῶν ἐπιστημῶν, εἶναι ἀξία λόγου αἰ οὕτως ἐμπράκτως τρόπον τινὰ ἀποκτηθεῖσαι γνώσεις μένουν ἔσαει, συνάμα δὲ ὁ τοιοῦτος τρόπος ἐργασίας συνηθίζει τὸ πνεῦμα νὰ ἐργάζεται αὐτοβούλως καὶ νὰ δημιουργῇ, ἀντὶ ν' ἀντιγράψῃ ἢ ἀπομνημονεύῃ. Ἐὰ ἐπιτευχθέντα ἐντὸς τοῦ ἔτους ἀποτελέσματα ἐν τῇ Σεβαστοπουλείῳ Σχολῇ, δύναται πᾶς τις νὰ ἀντιληφθῇ παριστάμενος εἰς μίαν οἰανδήποτε τῶν ἐν αὐτῇ παραδόσεων.

Φρονοῦντες ὅτι καὶ οἱ ἐργάται ἢ οἱ διὰ βιομηχανικὸν τι ἐπάγγελμα προοριζόμενοι δέον νὰ ἔχωσι τὴν στοιχειώδη θεωρητικὴν μόρφωσιν, πλήρη δὲ τὴν ἠθικὴν τοιαύτην, ὠρίσαμεν 17 μὲν ὥρας καθ' ἑβδομάδα διὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν Ἑλληνικῶν, Θρησκευτικῶν, Ἱστορίας, Γεωγραφίας, Μαθηματικῶν, Φυσικῆς καὶ Χημείας, Φυσικῆς Ἱστορίας, Στοιχείων Φυσιολογίας καὶ Ὑγιεινῆς, 11 διὰ τὰ τεχνικὰ μαθήματα, Ἰχθυογραφίαν καὶ Πλαστικὴν, Χειροτεχνίαν Ἐυλουργικὴν, Σιδηρουργίαν καὶ Κηπουρικὴν, καὶ 1 διὰ τὴν Ὄδικὴν. Ἐφ' ὅσον δὲ προβαίνομεν εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις αἱ ὥραι τῶν τεχνικῶν μαθημάτων αὐξάνουν.

Ἀλλὰ καὶ θεωρητικὰ μαθήματα ὅταν λέγωμεν, δὲν ἐννοοῦμεν διδασκαλίαν θεωριῶν ἀφηρημένων ἀπὸ τοῦ βιβλίου, οὐδὲ γραμματικὰς καὶ συντακτικὰς, καθόσον μόνον εἰς χρῆσιν τῶν μαθητῶν βιβλίον εἶναι ὁ καλὸς Γεροστάθης, πᾶσα δὲ ἡ λοιπὴ διδασκαλία γίνεται ἐμπράκτως καὶ πειραματικῶς.

Ἴση ἐπίσης καταβάλλεται φροντίς διὰ τὴν σωματικὴν ἀνάπτυξιν τῶν μαθητῶν οὐ μόνον διὰ τῆς παρεχομένης αὐτοῖς ἐκ τοῦ Οἰκονομικοῦ Συσσιτίου ὑγιεινῆς τροφῆς, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ὅσον ἔνεστι εἰς τὸ ὑπαιθρον διαμονῆς αὐτῶν, διὰ τῶν ἐκδρομῶν, τῆς κηπουρικῆς καὶ τῶν λουτρῶν.

Ἐκ τῶν 20 ἐγγραφέντων κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος μαθητῶν πάντες ἐφοίτησαν τακτικῶς πλὴν δικαιολογημένων ἀπουσιῶν, καταρρίψαντες οὕτω τὴν προκατάληψιν ὅτι ἡ Σχολὴ κεῖται

¹ Ἀνεγνώσθη ἐν τῇ Καταστάσει τοῦ Συλλόγου ὑπὸ τοῦ Προέδρου κ. Ἰ. Ἀθανασάκη τὴν 30 Ἰανουαρίου.

μακράν και εκτός τῆς πόλεως, καθόσον οἱ εἰς αὐτὴν προσερχόμενοι «μακράν ὁδὸν πορεύονται» ἀπὸ τοῦ Ἀγίου Παντελεήμονος ἀπὸ τῶν Πετραλῶνων, τῆς Πλάκας καὶ τοῦ Σιδηροδρόμου Λαρίσσης, ὅπως μάθωσί τι χρήσιμον, ὃ δὲ πρωῖνός καὶ ἑσπερινός περίπατος ἀποτελεῖ τὴν καλλιτέραν αὐτῶν ἀσκησιν.

Ἐκ τῶν 20 μαθητῶν τῆς περυσινῆς πρώτης καὶ μόνης λειτουργησάσης τάξεως μόνον 14 ἠκολούθησαν ἐφέτος εἰς τὴν Β' τάξιν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐξ οἰκογενειακῶν ἀναγκῶν βιαζόμενοι ἐτρέπησαν εἰς ἀναζήτησιν ἐργασίας, τινὲς δὲ καὶ ἐτοποθετήθησαν εἰς ἐργοστάσια, ἔχοντες ὡς ἐφόδιον τὴν ὀλιγόμηνον ἐν τῇ Σχολῇ τεχνικὴν μόρφωσιν. Ἄλλ' οἱ τὸ ἐνεστὼς ἔτος προσελθόντες ἀνέρχονται εἰς 35, ἔχομεν δὲ τὴν βεβαιότητα ὅτι, προϊόντος τοῦ χρόνου καὶ καθισταμένης ἔτι μᾶλλον γνωστῆς τῆς Σχολῆς, ὁ ἀριθμὸς οὗτος θ' αὐξήσῃ τόσον, ὥστε θ' ἀναγκαζώμεθα νὰ κάμνωμεν ἐκλογὴν μεταξὺ τῶν προσερχομένων πρὸς ἐγγραφὴν μαθητῶν. Ἦς ὥρας τῆς τεχνικῆς διδασκαλίας ἠδξήσαμεν κατὰ 6, προσλαβόντες ἓνα ἐργοδηγὸν ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ κ. Γεωργαντῆ. Ἄλλ' ἡ ἐπιτυχία τῆς Σχολῆς σπεύδομεν νὰ τὸ ὁμολογήσωμεν πρωτίστως ἐξήρηται ἐκ τοῦ διδάσκοντος προσωπικοῦ, τὸ ὁποῖον καταβάλλει πᾶσαν προσπάθειαν, ὅπως καταστήσῃ τὴν Σχολὴν ἀξιὴν τοῦ προορισμοῦ τῆς. Εὐχαριστοῦντες καὶ δημοσίᾳ πάντας τοὺς ἐν αὐτῇ διδάξαντας, ἰδιαιτέρως ὀφειλομεν νὰ ἐκφράσωμεν τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ Συλλόγου πρὸς τὸν ἰατρὸν κ. Λαμπρίκη, ὅστις οὐ μόνον ἀνευ οὐδεμιᾶς ἀμοιβῆς παρέχει τὴν διδασκαλίαν στοιχείων φυσιολογίας καὶ ὑγιεινῆς, ἀλλ' ὡς ἄλλος πατὴρ κηδεταὶ τῆς ὑγείας καὶ τῆς σωματικῆς εὐεξίας τῶν μαθητῶν, παρακολουθῶν τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῶν διὰ τακτικῶν σωματομετρικῶν παρατηρήσεων, ὅς ἐγγράφει εἰς εἰδικὰ βιβλιάρια, καὶ κατ' οἶκον ἐνίοτε ἐπισκεπτόμενος, δασάκισ ἀσθενήσῃσι, καὶ παρέχων πρόσφορα φάρμακα. Ἦς εὐχαριστίας τοῦ Συμβουλίου ἐκφράζομεν καὶ πρὸς τὴν ἐρίτιμον Κυρίαν Βαλσάμου διὰ τὴν ὑπ' αὐτῆς δωρεὰν ὀλοκλήρου τῆς σειρᾶς τῶν ἐν Μονάχῳ ἐκδοθεισῶν Εἰκόνων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, αἵτινες κοσμοῦσι τὴν αἴθουσαν τῆς Β' τάξεως.

Ἐπίσης ἐκφράζομεν δημοσίᾳ τὰς εὐχαριστίας μας πρὸς τὴν Ἑταιρείαν ὀργανικῶν λιπασμάτων Ἄβελ Γκότβαλτ, ἣτις ἔχο-

ρήγησεν ἡμῖν ἓνα τόννον λιπασμάτων πρὸς χρῆσιν τοῦ κήπου τῆς Σεβαστοπούλειου Ἑργατικῆς Σχολῆς καὶ πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Ἑταιρείαν χημικῶν προϊόντων καὶ λιπασμάτων, ἣτις ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσιν ὑμῶν τὸ πρὸς συντήρησιν τοῦ κήπου τῆς Σχολῆς ἀπαιτούμενον ἐν τῷ μέλλοντι ποσὸν λιπασμάτων.

Μικρὰ τινα ὑπολείπονται εἰσέτι πρὸς ἐντελῆ συμπλήρωσιν τῶν τῆς Σχολῆς ἔργων, ἀλλὰ καὶ τὰ συντελεσθέντα μέχρι σήμερον ἀνεβίβασαν τὸ ἀρχικὸν ἔλλειμμα εἰς 8.084 δραχμάς, ὅς ἠναγκάσθη νὰ καταβάλῃ ὁ Σύλλογος, δανεισθεὶς μὲν ἐπὶ τοῦ παρόντος αὐτάς, εὐελπιστῶν δὲ ὅτι δὲν θὰ βραδύνη νὰ ἀναφανῇ ὁ μέλλον ν' ἀπαλλάξῃ αὐτὸν τῆς ὑποχρεώσεως ταύτης εὐεργέτης. Ἐὐὲν ἔλλειμμα τοῦτο θ' ἀνήρχετο εἰς δραχ. 9.584 ἐὰν ὁ ἀρχιτέκτων κ. Ἀριστείδης Μπαλᾶνος δὲν ἐγκατέλειπεν ὑπὲρ τῆς Σχολῆς δραχ. 1.500 ἐκ τῆς ὀφειλομένης αὐτῷ ἀμοιβῆς, ἐφ' ἣ καὶ δημοσίᾳ ἐκφράζομεν αὐτῷ τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ Συμβουλίου. Ἐκ τοῦ ἰσολογισμοῦ ἐμφαίνεται ὅτι τὸ ὀλικὸν ποσὸν τὸ δαπανηθὲν μέχρι σήμερον διὰ τὴν οἰκοδομὴν καὶ ἐγκατάστασιν τῆς Σχολῆς ἀνήλθεν εἰς δραχ. 148.424,55 ἀπαιτοῦνται δ' εἰσέτι περὶ τὰς 3.000 δραχ. πρὸς ὀλοσχερῆ συμπλήρωσιν τῶν ἔργων. Ἐὐὲν δὲ διὰ τὴν λειτουργίαν αὐτῆς προωρισμένον ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου Σεβαστοπούλου ἐτήσιον εἰσόδημα ἐκ δραχ. 9.130 ἐπήρκεσε μὲν διὰ τὰ δύο πρῶτα ἔτη, ἀλλὰ πάντως θὰ εἶναι ἀνεπαρκὲς διὰ τὸ τρίτον ἔτος ἄμα ὡς προστεθῇ καὶ ἡ Γ' τάξις.

Ἄλλ' ἐκτὸς τῆς περὶ τὴν λειτουργίαν τῆς Σεβαστοπούλειου Σχολῆς μερίμνης τὸ Συμβούλιον δὲν παρημέλησε κατ' οὐδὲν τὰ λοιπὰ τοῦ Συλλόγου ἔργα.

Ἐκ τῶν ἀποτελούντων νέαν σειρὰν βιβλίων ἐξεδόθησαν ἐντὸς τοῦ ἔτους τέσσαρα. Ἀντεκατεστάθη μόνον τὸ τρίτον ἐξ αὐτῶν «Ἀναγνώσματα ἐκ τοῦ Ἡροδότου» διὰ τοῦ ἐπιγραφομένου «Γὰ Χημικὰ Λιπάσματα» ὡς πληροῦντος ἐπίκαιρον ἀνάγκην τῆς παρ' ἡμῖν γεωργίας. Ἐὐὲν πρῶτον τῶν βιβλίων τοῦ λήξαντος ἔτους «Οἱ Μέλλοντες Στρατιῶται» ἐνεκρίθη ἐπισήμως ὑπὸ τῶν Ἱπουργείων τῶν Στρατιωτικῶν καὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως «ὡς δυνάμενον νὰ ἐπιδράσῃ μεγάλως ἐπὶ τῆς μορφώσεως τῆς νέας Ἑλληνικῆς γενεᾶς».

Τὸ δεύτερον «Ἡ Ἀγωγή» τοῦ Σπένσερ δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς ἀληθὲς ἀπόκτημα ὄχι μόνον διὰ τοὺς περὶ τὰ ἐκπαιδευτικὰ εἰδικῶς ἀσχολουμένους, ἀλλὰ καὶ διὰ πᾶσαν Ἑλληνικὴν οἰκογένειαν. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ καθήκον ἔχομεν νὰ ἀπονεύμωμεν δίκαιον ἔπαινον εἰς τὰς Δεσποινίδας Λασκάρους ἐν Σμύρῃ, αἵτινες μετὰ τοσοῦτου ζήλου καὶ ἀκριβείας μετέφρασαν τὸ βιβλίον ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ πρωτοτύπου καὶ νὰ εὐχαριστήσωμεν τὸν εὐγενῆ χορηγὸν τῆς ἐκδόσεως κ. Σπ. Λαβδαλον.

Τέλος τὸ τέταρτον βιβλίον «Λαοὶ καὶ Χῶραι τῆς Εὐρώπης», γραφὲν ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Σωτηριάδου, δίδει διὰ τρόπου ἐπαγωγῆς ἅμα καὶ ἀκριβοῦς πανοραματικὴν ἀποψιν τῆς φυσικῆς καὶ πολιτικῆς διαμορφώσεως τῆς ἡμετέρας ἡπείρου.

Ἡ σειρά τῶν νέων βιβλίων θὰ ἐξακολουθήσῃ καὶ κατὰ τὸ τρέχον ἔτος, ἐκδιδομένου ἐκ τῶν πρώτων βιβλίου περιέχοντος εἰκόνας ἐκ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Ἱστορίας μετὰ συντόμου ἐπεξηγηματικοῦ κειμένου. Τὸ Συμβούλιον ἐλπίζει ὅτι κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο θὰ κατωρθώσῃ νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν πρόθεσιν, ἣν εἶχεν ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς του ὁ Σύλλογος: τὴν ἐκδοσὶν τμηματικῶν Ὁδηγῶν διαφόρων μερῶν τῆς Ἑλλάδος, ὡς κυρίαν ἀρτηρίαν ἐχόντων τὰς σιδηροδρομικὰς καὶ ἀτμοπλοικὰς γραμμάς. Ἡ ἐκδοσις τούτων σκοπὸν ἔχει νὰ καταστήσῃ γνωστὸν τὸν τόπον μας εἰς ἡμᾶς τοὺς ἰδίους καὶ νὰ διευκολύνη καὶ τέρπη συγχρόνως τοὺς ταξιδιώτας. Πάντες θὰ ὁμολογήσουσιν ὅτι, ἐνῶ οἱ τὴν Ἑλλάδα περιηγούμενοι ξένοι ἔχουν τοὺς θαυμασίους ὁδηγοὺς τοῦ Baedeker καὶ τοῦ Joanne, οἱ Ἕλληνες στεροφῶνται παντελῶς ἀναλόγων βιβλίων, ὥστε οἱ διὰ σιδηροδρόμου ἢ ἀτμοπλοίου ταξιδεύοντες ἀγνοοῦν ποῦ εὕρισκονται ἐκάστοτε, ποῖα βουνὰ βλέπουν εἰς τὸν ὄριζοντα, τίνας τόπους ἱστορικοὺς διέρχονται.

Κατὰ τὸ λήξαν ἔτος οὐ μόνον κατ' οὐδὲν ἠλαττώθη ἡ δράσις τοῦ Συλλόγου, ἀλλὰ καὶ πολλαχῶς ἠὐξήθη αὕτη διὰ τῆς λειτουργίας τῆς Σεδαστοπουλείου Σχολῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ δὲν ἔλειψαν πλεῖστα δείγματα ἐκτιμῆσεως τῆς δράσεως ταύτης καὶ ἐνθαρρύνσεως τοῦ Συμβουλίου ἐκ μέρους τῆς Πολιτείας καὶ ἰδιωτῶν.

Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως κατὰ τὸν παρελθόντα Αὐγουστον ἐζήτησε δι' ἐγ-

γράφου τοῦ παρὰ τοῦ Συμβουλίου, ὅπως ἐπιτραπῆ εἰς τοὺς κληθέντας εἰς Ἀθήνας πρὸς παιδαγωγικὴν ἀσκήσιν δημοδιδασκάλους νὰ ἐπισκεφθῶσι τὴν Σχολὴν καὶ ἀντιληφθῶσιν ἰδίως τοῦ τρόπου τῆς τεχνικῆς διδασκαλίας ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ καθηγητοῦ τῆς Σχολῆς κ. Γεωργαντῆ. Τὸ Συμβούλιον μετὰ πολλῆς εὐχαριστήσεως ἐδέχθη τὴν αἴτησιν καὶ 500 δημοδιδασκαλοὶ ἐπεσκέφθησαν τὴν Σχολὴν καὶ ἐμελέτησαν τὰ τῆς λειτουργίας αὐτῆς.

Οἱ συνήθεις ὑποστηρικταὶ τοῦ Συλλόγου ἐξεδήλωσαν καὶ κατὰ τὸ λήξαν ἔτος τὴν πρὸς τὸν Σύλλογον στοργὴν των: ἡ Ἑλλην. Κυβέρνησις διὰ τῆς ἐκ 2000 δραχ. συνδρομῆς τῆς, ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα, ὁ κ. Δημοσθ. Χατζηλάζαρος, ὁ κ. Λεων. Ζαρίφης διὰ 500δράχμου ἕκαστος δωρεᾶς του, ὁ κ. Α. Ἐμπειρῆκος διὰ προσφορᾶς 250 δραχμῶν, ἀνωνύμως δὲ διὰ τοῦ Προεδρείου περιήλθεν ἡμῖν καὶ ἑτέρα δωρεὰ 2000 δρχ.

Ἄλλ' ἢ μᾶλλον συγκινήσασα τὸ Συμβούλιον δωρεὰ εἶναι ἡ τοῦ φιλοπάτριδος ὁμογενοῦς Ἀποστόλου Μεζεβίρη ἐκ Στενημάχου, ὅστις καταθέσας παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπεζῇ εἰς διαρκῆ κατάθεσιν φρ. χρ. 20.000 ὥρισεν, ὅπως τὸ εἰσόδημα αὐτῶν πληρώνηται εἰς τὸν Σύλλογον μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ τε καὶ τῆς συζύγου του. Τὸ Συμβούλιον μετὰ μεγίστης εὐγνωμοσύνης ἀπεδέξατο τὴν δωρεὰν ταύτην, ἀλλὰ δὲν ἐπρόλαβε νὰ ἀπονεύμῃ τὰς εὐχαριστίας του πρὸς τὸν ἴδιον δωρητὴν, ἀποδιώσαντα δυστυχῶς εὐθὺς ἀμέσως μετὰ τὴν τακτοποίησιν τῆς δωρεᾶς.

Δείγμα ἐπίσης ἐκτιμῆσεως πρὸς τὸν Σύλλογον, ἀλλὰ καὶ γενικώτερον ἀγάπης πρὸς τὴν Ἑλλάδα, εἶχομεν ἐκ μέρους εὐγενοῦς ξένης καλλιτέχνιδος, τῆς Κας Λουκίας du Bois-Reymond. Ὡς ἐνθυμεῖσθε, τὴν αἴθουσαν τοῦ Συλλόγου ἐστόλιζαν πέντε ὕδατογραφαὶ αὐτῆς, ὧν τρεῖς εἰκονίζουσαι σκηνὰς τοῦ ἑλληνικοῦ βίου τῶν ἀγρῶν καὶ δύο ἐμπνευσθεῖσαι ἐκ τῆς Ἰλιάδος καὶ τῆς Ὀδυσσεΐας. Τὰς εἰκόνας ταύτας καὶ ἄλλας ἐφιλοτέχνησεν ἡ Γερμανὶς ζωγράφος κατὰ τὰς ἀνά τὴν Ἑλλάδα περιηγήσεις τῆς, ὅπως πολλαπλασιαζόμεναι διὰ πολυχρωμοτυπίας διανεμηθῶσιν εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα τῆς Ἑλλάδος. Ἄλλὰ διὰ νὰ γίνῃ τοῦτο ἀνεζητεῖτο χορηγός. Εὐτυχῶς, τοῦ χορηγοῦ μὴ εὕρεθέντος ἀκόμη, αὐτὴ ἢ καλλιτέχνις κατώρθωσε

νά έκτυπώση μίαν τῶν εἰκόνων τῆς, τὸ Θέρος, παριστῶσαν χωρικοὺς θερίζοντας παρά τὰς Πλαταιάς, ἐπίκουρον δ' ἔχουσα καὶ τὸν αἰδεσιμώτατον ἱερέα Κάρολον Schneider Babenhauseν τῆς "Ἔσσης ἀπέστειλεν εἰς τὸν Σύλλογον ὡς δῶρον διὰ τὰ δημοτικὰ σχολεῖα 2000 ἀντίτυπα τῆς ὠραίας εἰκόνοσ, τὰ ὅποια ἐθέσαμεν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας, ἵνα τοῦτο διὰ τῶν Ἐπιθεωρητῶν τῶν δημοτικῶν σχολείων ἐνεργήσῃ σκοπίμως τὴν διανομήν.

Δὲν παρελείψαμεν δὲ νὰ εὐχαριστήσωμεν θερμῶς τὴν φιλελληνικωτάτην δωρήτριαν καὶ διὰ ταύτης καὶ τὸν ὑπὸ τῶν αὐτῶν αἰσθημάτων διαπνεόμενον δωρητήν.

Ἐκ τῶν πέντε εἰκόνων τῆς αἰθούσης, ὡς βλέπετε, ἀπέμειναν μόνον αἱ δύο· αἱ λοιπαὶ τρεῖς ἀπεστάλησαν ἤδη πρὸς τὴν Καν du Bois-Reymond, ἣτις ἐλπίζει ὅτι καὶ τούτων θὰ κατορθώσῃ τὴν προσεχῆ ἔκδοσιν.

Τὸ ἐκπαιδευτικὸν Μουσεῖον καὶ ἡ Βιβλιοθήκη ὄλονέν πλουτίζονται παρακολουθοῦντα πᾶσαν γινομένην περὶ τὰ ἐκπαιδευτικὰ κίνησιν καὶ πρόοδον καὶ μεταδίδοντα αὐτὴν οὐ μόνον εἰς τοὺς ἐν Ἀθήναις ἐπισκέπτας — ὧν ὁ ἀριθμὸς διαρκῶς αὐξάνει — ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἀπώτατα τοῦ Ἑλληνισμοῦ κέντρα. Μετὰ χαρᾶς δ' ἀναγράφομεν ὅτι ὁ ἐν Βιέννῃ ἐγκατεστημένος φιλόπατρις μηχανικὸς κ. Παύλοσ Γιαννηλίας ἐζήτησε τὴν ἄδειαν νὰ ἐγγράψῃ τὸ Ἐκπαιδευτικὸν Μουσεῖον τοῦ Συλλόγου ὡς διαρκὲς μέλοσ τοῦ ἐν Στουτγάρδῃ Verein Naturschutz Park καταβαλὼν αὐτὸσ καὶ τὴν συνδρομὴν ἐκ Μάρκων 100 «ἵνα ὑπάρχῃ, λέγει ἐν τῇ ἐπιστολῇ του, καὶ τὸ ὄνομα τῆς ἀγαπητῆς πατρίδοσ μεταξὺ τῶν ὀνομάτων τόσων ἄλλων πολιτισμένων χωρῶν».

Καὶ ὡσ πρὸς τὴν εἰσαγωγήν τῆς σκοποβολῆς εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα εἰργάσθη ὁ Σύλλογοσ κατὰ τὸ λήξαν ἔτοσ ἀποτελεσματικῶσ, κατορθώσασ δια τῆς πολυτίμου συμπράξεωσ τῶν κατὰ νομοὺς Ἐπιθεωρητῶν τῶν δημοτικῶν σχολείων, προεξάρχοντοσ τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ Ἀρκαδίασ κ. Μαυροκεφάλου, νὰ ἱδρυθῶσι περὶ τὰ 200 σχολικὰ σκοπευτήρια, ἀποτελοῦντα τὰ πρῶτα φυτώρια εὐθυδύλων στρατιωτῶν τοῦ μέλλοντοσ.

Πρὸσ τὸν αὐτὸν σκοπὸν κατὰ τὰ πρῶτα ἐν Πάτραισ τελεσθέντα Ἐλευθέρια ὁ Σύλλογοσ ἔταξε τρία σκοπευτικὰ σουηδικὰ ὄπλα ὡσ ἔπαθλα διὰ τρεῖσ διακριθέντασ δημοδιδασκάλουσ σκοπευτάσ, ἵνα καὶ τούτοσ ἐνισχύσῃ εἰς τὸ ἔργον τῆσ διαδόσεωσ τῆσ σκοπευτικῆσ ἀσκήσεωσ τοῦ Ἔθνοσ.

Ἀπὸ τοῦ ἀρξαμένου ἔτοσ τοῦ Γραφεῖον τοῦ Συλλόγου θὰ δημοσιεύῃ ἐκάστοτε τμηματικῶσ διὰ τῆσ «Μελέτησ» καταλόγουσ βιβλίων ἐκλεκτῶν καὶ καταλλήλων διὰ βιβλιοθήκασ οἰκογενειακάσ.

Τὸ τοιοῦτον διττὴν θὰ παρέχῃ ὠφέλειαν, ὄχι μόνον θὰ διευκολύνη τὴν διάδοσιν τοῦ βιβλίου καὶ τῆσ ὠφελίμου ἀναγνώσεωσ, ἀλλὰ καὶ θὰ προφυλάττῃ ἀπὸ τὴν κυκλοφορίαν βιβλίων ἀνηθίλων ἢ καὶ ἀπλῶσ ἀνωφελῶν, συγχρόνωσ δὲ θὰ περιορίζῃ καὶ τὴν δαπάνην τῶν φιλαναγνωστῶν, χάρισ εἰς τὰσ εὐκολίασ, ἃσ θὰ παρέχῃ ὁ Σύλλογοσ.

Καὶ τοιαύτη μὲν ὑπῆρξεν ἡ δρᾶσισ τοῦ Συλλόγου κατὰ τὸ λήξαν ἔτοσ, ἐκ διαμέτρου ἴσωσ ἀντίθετοσ πρὸσ τὴν οικονομικὴν αὐτοῦ κατάστασιν.

Παραβάλλοντεσ τὸν ἰσολογισμὸν τοῦ λήξαντοσ ἔτοσ πρὸσ τὸν τοῦ ἔτοσ 1909 θέλετε παρατηρήσῃ ἐλάττωσιν τοῦ κεφαλαίου κατὰ δρχ. 36.354,30. Ἡ ἐλάττωσισ αὕτη εἶναι πραγματικὴ μόνον κατὰ δρχ. 2.826,10, ἥτοι τὴν ζημίαν τῆσ ληξιάσεσ χρήσεωσ, κατὰ δὲ τὸ ὑπόλοιπον ἥτοι 33.528,20 εἶναι ἀπλῶσ φαινομενικὴ, διότι ἀντιπροσωπεύει μέρος μὲν τὴν διαφορὰν τῆσ ἀξίασ τῶν ἐν τῇ ἀποθήκῃ βιβλίων καὶ τευχῶν τῆσ «Μελέτησ», ἅτινα ἐκρίναμεν ὀρθὸν νὰ διατιμήσωμεν εἰς τὴν κατωτάτην τιμὴν, εἰς ἣν ὑπάρχει πιθανότησ νὰ πωληθοῦν καὶ οὐχὶ εἰς ἣν τιμὴν ἐστοίχισαν εἰς τὸν Σύλλογον, ὡσ ἦσαν μέχρι τοῦδε διατετιμημένα, μέρος δὲ τὴν ἀπόσδεσιν ἀναξιοχρέων χρεωστῶν.

Ὡσ βλέπετε εἰς τὸν αὐτὸν ἰσολογισμὸν καὶ ἐφέτοσ κλείομεν μὲ ἔλλειμμα, τὸ ὅποῖον προέρχεται τὸ μὲν διότι οἱ καθυστεροῦντεσ ὀφειλέται τοῦ Συλλόγου δὲν πληρώνουν, τὸ δὲ ἐκ τῆσ ἐγκαταστάσεωσ τῆσ Σεβαστοπουλείου Σχολῆσ, πρὸσ ἣν, ὡσ εἶπομεν, ὁ Σύλλογοσ ἠναγκάσθη νὰ ἐλθῃ ἀρωγὸσ διὰ παροχῆσ δανείου. Ἀρκεῖ νὰ ἀποσβεσθῇ τὸ δάνειον τοῦτο, ἵνα ὁ Σύλ-

λογος διὰ τῶν συνήθων του μέσων καὶ τῶν τακτικῶν αὐτοῦ καὶ τῶν προσδοκωμένων υποστηρικτικῶν ἐπανέλθη εἰς τὴν κανονικὴν τροχίαν.

Ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ταύτῃ τὸ Συμβούλιον ἐθεώρησεν ὡς ἐπιβαλλόμενον αὐτῷ νὰ μὴ περιορίσῃ κατ' οὐδὲν τὴν δρασίαν τοῦ Συλλόγου, ἀλλὰ νὰ ἐξακολουθήσῃ ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Ὑψηλῆς αὐτοῦ Προστάτιδος καὶ κατὰ τὸ τρέχον ἔτος τὴν ἐπὶ τὰ πρόσω πορείαν μὲ τὴν αἰσιοδοξίαν ἐκείνην, ἣτις ἐνέπνεε πάντοτε τὸν ἀείμνηστον Ἰδρυτὴν του.

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΛΛΑΣ

Τὴν 30 Ἰανουαρίου 1911 ἐν τῷ Καταστήματι τοῦ Συλλόγου συνήλθον εἰς ἑκτακτον Ἰανικὴν Συνέλευσιν οἱ ἑταῖροι τοῦ Συλλόγου. Προεδρεύοντος τοῦ τακτικοῦ προέδρου τοῦ Συλλόγου κ. Γ. Ἀθανασάκη καὶ παρόντων πλέον τῶν 25 ἑταίρων, κατὰ τὸ ἄρθρον 14 τοῦ Καταστατικοῦ, ἡ Συνέλευσις ἐκηρύχθη ἐν ἀπαρτίᾳ. Ὁ πρόεδρος ὑπέβαλεν εἰς τὴν κρίσιν τῆς Συνελεύσεως τὰς ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου κριθείσας ἀναγκαίας τροποποιήσεις τῶν ἄρθρων 2 καὶ 3 τοῦ Καταστατικοῦ, ἐξηγῶν καὶ τοὺς λόγους, οἵτινες ὑπηγόρευσαν τὰς τροποποιήσεις ταύτας. Ἡ Συνέλευσις παμψηφεί παρεδέχθη τὰς προτεινομένας τροποποιήσεις ὡς ἑξῆς :

Τοῦ μὲν ἄρθρου 2 οὕτω :

«Τὸν Σύλλογον διοικεῖ ἐννεαμελὲς Συμβούλιον ἀνανεούμενον κατὰ τριετίαν ὡς πρὸς τὸ ἐν τρίτον τῶν μελῶν αὐτοῦ ἐξερχομένων κατὰ τάξιν ἀρχαιότητος. Τῶν ἐξερχομένων μελῶν ἐπιτρέπεται ἢ ἐκ νέου ἐκλογή. Ἡ ἐκλογή τῶν συμβούλων ἐνεργεῖται κατὰ τὴν ἐπὶ τούτῳ γενικὴν Συνέλευσιν δι' ἀπολύτου πλειονοψηφίας τῶν παρόντων ἑταίρων».

Τοῦ δὲ ἄρθρου 3 οὕτω :

«Τὸ Συμβούλιον ἐκλέγει τὸν πρόεδρον, τὸν ἀντιπρόεδρον καὶ τὸν ταμίαν αὐτοῦ, ὅστις δύναται νὰ εἶναι καὶ ἑκτὸς τῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου. Ἐν περιπτώσει θανάτου ἢ παραιτήσεως ἑνὸς τῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου ἐκλέγει τὸ Συμβούλιον τὸν ἀντικαταστάτην του δι' ἀπολύτου πλειονοψηφίας τῶν μελῶν αὐτοῦ· οὗτος δὲ λαμβάνει τὴν τάξιν τοῦ συμβούλου, ἐν ἀντικαθιστῶ. Θεωρεῖται παρητημένον πᾶν μέλος τοῦ Συμβουλίου μὴ προσελθὸν ἐπὶ ἐν

ἐλόκληρον ἔτος εἰς τὰς γενομένας συνεδριάσεις αὐτοῦ».

Μεθ' οὗ ἐλύθη ἡ ἑκτακτος Συνέλευσις καὶ ἤρχισεν ἡ τακτικὴ, καθ' ἣν ἀνεκοινώθη ὑπὸ τοῦ Προέδρου ἡ διὰ κληρώσεως ἀποχώρησις τριῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου τῶν κ. κ. Ε. Ρωμάνου, Σ. Σακελλαροπούλου καὶ Γ. Στρέιτ, ἐκλήθησαν δὲ οἱ ἑταῖροι εἰς τὴν διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας ἐκλογὴν νέων μελῶν τοῦ Συμβουλίου εἰς ἀντικατάστασιν. Ἡ Συνέλευσις διὰ βοῆς ἐξέλεξε τοὺς αὐτοὺς. Εἶτα διενεμήθησαν ἐπιστολογισμὸς τοῦ Συλλόγου καὶ ὁ τῆς Σεβαστοπούλειου Σχολῆς διὰ τὸ λήξαν ἔτος καὶ ἐκλήθη ἡ Συνέλευσις εἰς ἐκλογὴν δύο ἐλεγκτῶν διὰ τὸ ἀρξάμενον. Ἡ Συνέλευσις καὶ πάλιν διὰ βοῆς ἐξέλεξε τοὺς αὐτοὺς ἐλεγκτάς, ἦτοι τοὺς κ. κ. Γ. Μαρτίνου καὶ Α. Νικολαΐδην. Ἀφικισμένης τῆς Α. Β. Γ. τῆς Περικληπίσεως Σοφίας, Προστάτιδος τοῦ Συλλόγου, παρόντος δὲ καὶ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας κ. Ἀλεξανδρῆ, ὁ πρόεδρος ἀνέγνωσε τὴν λογοδοσίαν τοῦ λήξαντος ἔτους, εἶτα δ' ἐλύθη ἡ τακτικὴ Συνέλευσις.

— Εἰς τὸ Ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον ἀνηγγέθη ἡ ἐλευσις 150 Βουλγάρων, φοιτητῶν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Σόφιας, ἐντὸς τοῦ προσεχοῦς μηνὸς καὶ 350 φοιτητῶν Αὐστριακῶν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βιέννης κατὰ τὸν Ἀπρίλιον. Ἀμφότεραι αἱ φοιτητικαὶ ὀμάδες συνοδεύονται ὑπὸ καθηγητῶν, ὁ σκοπὸς δ' αὐτῶν εἶναι ἐπιτόπιος ἱστορικὴ καὶ ἀρχαιολογικὴ μελέτη.

— Προχωροῦσιν αἱ πρὸς παρασκευὴν τῶν δευτέρων «Ἐλευθερίων» ἐργασίαι ὑπὸ τῆς εἰδικῆς πρὸς ὀργανωσιν αὐτῶν Ἐπιτροπῆς. Κατὰ τὸν ἐκδοθέντα Κανονισμόν, πλὴν τῶν μεγάλων χρηματικῶν ἐπαύλων τοῦ

Κράτους, θ' απονεμηθῶσιν εἰς τὸν πρωταθλητὴν χρυσοῦν μετάλλιον, εἰς τὸν δευτέρου ἀργυροῦν καὶ εἰς τὸν τρίτον χαλκοῦν, εἰς τοὺς ἀποτελοῦντας τὴν πρώτην νικητρίαν ομάδα ἐπίχρυσα μετάλλια διαφόρου τύπου, εἰς τοὺς ἀποτελοῦντας τὴν δευτέραν ἀργυρᾶ καὶ εἰς τοὺς ἀποτελοῦντας τὴν τρίτην χαλκᾶ. Προσέτι ὁ δῆμος, τὸ ἐκπαιδευτικὸν ἴδρυμα ἢ τὸ σωματεῖον ἐξ οὗ προέρχεται ἡ πρώτη ομάδα, θὰ λάβῃ ὡς ἐπαθλον ἀργυροῦν στέφανον, τῆς δὲ δευτέρας ομάδος ἀργυροῦν κλάδον. Ἡ πρώτη ομάδα θὰ ἀναλάβῃ ἐπίσης τὴν μέχρι τῶν ἐπομένων Ἐλευθερίων φύλαξιν τῆς Σημαίας τῶν Ἐλευθερίων, τὴν ὁποίαν ἐφιλοτέχνησαν κατὰ τὰ παρελθόντα Ἐλευθέρια αἱ νεανίδες τῶν Πατρῶν, κατέχει δὲ νῦν ἡ κατ' αὐτὰ νικήσασα ομάδα τῆς Πανελληνίου Σκοπευτικῆς Ἐταιρείας. Ὑπὲρ τῶν Ἐλευθερίων ἡ Ἑθνικὴ Τράπεζα προσέφερε δραχμᾶς 2 χιλιάδας, ἡ Τράπεζα Ἀθηνῶν δραχμᾶς 500, ἡ δὲ Ἀσφαλιστικὴ Ἐταιρεία «Ἑθνικὴ» ἀνέλαβε τὴν ἐκ 300 δραχμῶν δαπάνην τοῦ ἀργυροῦ στέφανου, ἤρχισαν ἐπίσης ἀποστελλόμενα εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν τῶν Ἐλευθερίων διάφορα ἐπαθλα, ἰδίως δῦλα, ὑπὸ ἰδιωτῶν. Οἱ ἀγῶνες θὰ τελεσθῶσιν ὡς πρὸς μὲν τοὺς ἐλευθέρους σκοπευτὰς δι' ὄπλου Γκρά, ὡς πρὸς δὲ τὰς ομάδας δι' ὄπλου Μάγλιχερ. Τὴν παρασκευὴν τῶν διὰ τὴν ἀσκήσιν τῶν σκοπευτῶν καὶ τὴν τέλεσιν τῶν ἀγῶνων καταλλήλων φυσιογῶν Γκρά ἀνέλαβεν ἡ Ἐταιρεία τοῦ Ἑλληνικοῦ Πυριτιδοποιείου ἀνευ τινὸς ἀμοιβῆς, παρασοῦσα αὐτῇ ὑπὲρ τῶν Ἐλευθερίων δωρεὰν ἀξίας 6 χιλιάδων δραχμῶν περίπου. Κατὰ τὴν τέλεσιν τῶν Ἐλευθερίων ἐλπίζεται ὅτι θὰ καταπλείσῃ εἰς Βόλον καὶ τὸ νέον θωρηκτὸν «Ἀβέρωφ.»

— Ἐξεδόθη ὁ Ὄργανισμός τῶν «Παιδικῶν ἐξοχῶν» τὰς ὁποίας ἰδρύει ὁ «Σύλλογος πρὸς Προστασίαν τῶν Παιδῶν», ὡς γνωστὸν σκοπὸς τῶν θερινῶν τούτων ἐνδιατημάτων εἶναι ἡ ἐπί τινος ἐβδομάδας ἀπομάκρυνσις τῶν ἀδυνάτων παιδίων ἀπὸ τῶν πολυανθρώπων κέντρων καὶ ἡ ἐνίσχυ-

σις τῆς ὑγείας αὐτῶν διὰ διαμονῆς εἰς μέρος παραθαλάσσιον, ὄρεινόν ἢ ἀνά τοὺς ἀγρούς. Ἡ πρώτη τῶν «Παιδικῶν ἐξοχῶν» διὰ τὰ παιδιά τῶν Ἀθηνῶν ἰδρύεται εἰς Βουλιαγμένην, τοῦ μὲν γηπέδου παραχωρήθentos ὑπὸ τῆς Μονῆς Πεντέλης, τοῦ δὲ κτιρίου οἰκοδομουμένου διὰ δωρεᾶς τοῦ Δήμου Ἀθηναίων. Ἐὸ οἰκοδομουμένον οἶκημα θύναται νὰ περιλάβῃ 100 παιδιά. Ὅστε κατὰ τὸ προσεχὲς θέρος 300-400 παιδιά τῶν Ἀθηνῶν θὰ σταλαῶσιν ἐκεῖ. Αἱ ἀποστολαὶ θὰ γίνωνται δι' 25 ἡμέρας, θ' ἀποτελῆται δ' ἐκάστη ἐναλλάξ ἐξ ἀρρένων καὶ θηλέων. Ἐκαστὸν παιδίον θὰ πληρώνῃ δι' ἑξοδα μεταβάσεως καὶ ἐπανόδου, διαμονῆς, τροφῆς κλπ. δραχ. 25. Τὰ παιδιά θὰ διαιτῶνται κατὰ τρόπον ὑγιεινόν, ρυθμιζόμενον ὑπὸ ἐπόπτου ἰατροῦ. Πλὴν τῆς ἐξοχῆς ταύτης ὁ Σύλλογος θὰ ἰδρύσῃ βραδύτερον καὶ ἐφ' ὅσον τὰ μέσα αὐτοῦ ἐπιτρέπουσι, καὶ ἄλλας παιδικὰς ἐξοχὰς, ὅχι μόνον διὰ τὰς Ἀθήνας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς πολυανθρώπους ἐπαρχιακὰς πόλεις.

ΑΓΓΛΙΑ

Ἡ Ἀγγλία κατέχει τὴν πρώτην θέσιν ὡς πρὸς τὴν ναυπήγησιν πολεμικῶν καὶ ἐμπορικῶν σκαφῶν κατὰ τὸ ἔτος 1910. Οὕτω ἐναυπηγήθησαν πολεμικὰ σκάφη χωρητικότητος τόννων 133.525, ἐνῶ κατὰ τὸ 1909 ἐναυπηγήθησαν τόννων 98.790. Ἐμπορικὰ δὲ σκάφη, ἀνω τῶν 100 τόννων, ἐναυπηγήθησαν κατὰ τὸ 1910 τόννων 1.143.169 ἀπέναντι τόννων 991.066 τοῦ 1909. Τὴν δευτέραν θέσιν κατὰ τὸ 1910 ὡς πρὸς τὰ πολεμικὰ σκάφη κατέχει ἡ Γερμανία, τόννων 49.024, τὴν τρίτην αἱ Ἡνωμένοι Πολιτεῖαι, 30.287, καὶ τὴν τετάρτην ἡ Γαλλία, 21.063. Ὡς πρὸς δὲ τὰ ἐμπορικὰ σκάφη, κατὰ σειράν αἱ Ἡνωμένοι Πολιτεῖαι 331.318 τόννων, ἡ Γερμανία 159.303, ἡ Γαλλία 80.751 καὶ ἡ Ὀλλανδία 70.945.

— Ἰδρύθη ἐσχάτως ἐν Ἀγγλίᾳ Ποιητικὴ Ἐταιρεία σκοπὸν ἔχουσα «τὴν ἐνίσχυσιν τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν πόλιν». Ἡ Ἐταιρεία ἔχει τμήματα πανταχοῦ, ὅπου λαλεῖται ἡ

ἀγγλικὴ γλῶσσα, συνεκάλεσε δὲ ἐφέτος τὸ πρῶτον αὐτῆς συνέδριον. Ἐν ἐκ τῶν μέσων, δι' ὧν ἐπιδιώκει τὸν σκοπὸν τῆς, εἶναι καὶ ἡ συγκρότησις συλλαλητηρίων εἰς τὰ προάστεια τοῦ Λονδίνου, πρὸς ἀπαγγελίαν ποιημάτων.

ΑΙΓΥΠΤΟΣ

Κατὰ τὰς ἐνεργηθείσας παρὰ τὸ Ἀβουκίρ-ἐλ-Μελὲκ ἀνασκευὰς ὑπὸ τῆς γερμανικῆς ἀνατολικῆς εταιρείας εἰς τὴν προϊστορικὴν νεκρόπολιν ἀνεκαλύφθησαν πλεῖστα ἀγυεῖα καὶ κοπτερά ὄργανα ἐξ ὁστῶν καὶ ἐλεφαντόδοντος. Τὰ εὑρήματα ταῦτα ἀνάγονται εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἱστορικῆς περιόδου, 3500 ἔτη π. Χ.

ΑΜΕΡΙΚΗ

Ὁ πληθυσμὸς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν κατὰ τὴν ἐνεργηθείσαν τὸ παρελθόν ἔτος ἀπογραφὴν ἀνέρχεται εἰς 91.272.267. Πρὸ δεκαετίας, τῷ 1900, οἱ κάτοικοι τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἦσαν 75.994.575, ἦτοι ἐπῆλθεν ἀξίῃσις 21 %.

— Εἰς τὴν Βοστώνην ὁ γνωστὸς ἐφευρέτης Κιτςερ κατασκεύασε γραφομηχανὴν ὅπως διάφορον τῶν μέχρι τοῦδε ἐν χρήσει, τῆς ὁποίας τὸ σπουδαιότατον προσόν εἶναι ὅτι δὲν κάμνει θόρυβον. Ἡ γραφὴ γίνεται διὰ πιέσεως καὶ ὅχι διὰ κρούσεως, ὡς πρὸς τὴν ταχύτητα ἡ νέα μηχανὴ εἶναι ἐφάμιλλος τῶν τελειοτάτων.

— Ἡ ὑψηλότερα καπνοδόχος τοῦ κόσμου εἶναι εἰς τὴν Βοστώνην, ὕψους 154 μέτρων καὶ 30 ἑκατοστῶν. Εἰς τὴν βᾶσιν τῆς ἔχει διάμετρον 22,58 μ. καὶ εἰς τὸ ἀνώτατον ἄκρον 15,25 μ.

— Ὁ Καρνέγη ἐδώρησεν ἐσχάτως εἰς τὸ δῶνυμόν του Ἰνστιτοῦτον τῆς Οὐασινγκτῶνος 100 ἑκατομμύρια φράγκων. Οὕτω τὸ σύνολον τῶν δωρεῶν του ὑπὲρ τοῦ ἰδρύματος τούτου ἀνέρχεται εἰς ἓν δισεκατομμύριον φράγκων.

ΑΦΡΙΚΗ

Ἡ παραγωγὴ τοῦ χρυσοῦ κατὰ τὸ 1910 εἰς τὸ Τράναβαλ ἀνῆλθεν εἰς 875 ἑκατομμύρια φράγκων ὑπερ-

βάσα κατὰ 20 ἑκατομμύρια τὴν παραγωγὴν τοῦ 1909. Ἡ παγκόσμιος παραγωγὴ ἦτο 2274 ἑκατομμύρια, κατὰ 2 μόνον ἑκατομμύρια ἀνωτέρα τῆς τοῦ 1909. Δευτέραν θέσιν ὡς πρὸς τὴν παραγωγὴν ἔχει ἡ Ἀμερικὴ, 480 ἑκατομμύρια, καὶ τρίτην ἡ Αὐστραλία, 325 ἑκατομμύρια.

ΓΑΛΛΙΑ

Ὁ νυκτερινὸς θόρυβος τῶν κεντρικῶν δρόμων τῶν μεγαλοπόλεων ἔχει φθάσῃ εἰς βαθμὸν ἐνοχλοῦντα τοὺς ἔχοντας ἐλαφρὸν τὸν ὕπνον καὶ τὰ νεῦρα ἐδαλοθητα. Διὰ τοὺς τοιοῦτους ἤρχισαν νὰ κατασκευάζουν εἰδικὰ πόματα τῶν ὕπνων εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ βάρβακος, ὁ ὁποῖος δὲν τὰ κλεῖει ἐρμητικῶς, εἶναι δὲ καὶ κίνδυνος μήπως εἰσέλθῃ ἐντὸς τοῦ ὕπτος. Τὰ πόματα ταῦτα κατασκευάζονται ἐξ ἐλεφαντόδοντος, διὰ νὰ καθαρίζωνται πλυνόμενα καὶ πωλοῦνται εἰς τὸ ἐμπόριον ἐντὸς κομποῦ σακκιδίου φρ. 5 τὸ ζεῦγος. Οἱ κατοικοῦντες εἰς πολυθρόβους δρόμους τῶν Ἀθηνῶν, ὅσοι τυχόν ἐπιθυμοῦν νὰ ἀσφαλίσουν ἡσυχον ὕπνον ὡς ἀπευθυνθῶν πρὸς τὸν κατασκευαστὴν Renaud, 43 Bd de Strashourg, Paris.

— Πειράματα γενόμενα ἐσχάτως εἰς τὸ Βορδῶ ὑπὸ τοῦ Δρος Ὑνδὲ ἐβεβαίωσαν ὅτι ὁ ἄρτος εἰς τὸν κλίμακον ἀποστειροῦται τελείως καὶ ὅτι οἰαδήποτε μικροβία ὑπάρχοντα ἐντὸς τῆς ζύμης καταστρέφονται, μὴ ἐξαιρουμένων οὔτε τῶν βακτηρίων τῆς φυματιώσεως καὶ τοῦ τύφου.

— Ἀγγέλλεται ἡ προσεχὴς ἐκδοσις νέου μυθιστορήματος τοῦ γνωστοῦ συγγραφέως J. H. Rosny. Ἡ ὑπόθεσις αὐτοῦ ἀνάγεται εἰς τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους, ἀπεικονίζεται δὲ εἰς τὰς σελίδας τοῦ ἔργου ὁ ἀγὼν τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τῶν κολοσσίων θηρίων, κατὰ τῶν στοιχείων τῆς φύσεως καὶ κατὰ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων τῶν ὅχι ὀλιγώτερον ἀγρίων. Τὸ ἔργον ἐπιγράφεται: Ὁ Πύρριος Πόλεμος.

ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Ὡς τὸ Βερολίνον ἐξετελέσθη ἐσχάτως μουσικὴ συμφωνία, τὴν ἔποισεν εἰς συνθέσιν ὁ Βάγνερ εἰς ἡλικίαν 18 ἐτῶν. Τὸ χειρόγραφον εὐρέθη εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ Μπάύροιτ.

— Τὸ νεώτατον δραματικὸν ἔργον τοῦ Χόουπτιμανν ἐπιγράφεται: *Οἱ Πορτικοί*. Ἡ υπόθεσις ἐκτυλίσσεται ἐν Βερολίνῳ, εἰς τὰ κατώτατα κοινωνικὰ στρώματα. Πορτικοὶ εἶναι τὰ ταπεινά καὶ ἐκφυλα πλάσματα, τὰ ὅποια ῥοκανίζουσι ἀδιακόπως τὰς παραδόσεις, τὰς συνήθεις κλπ. Τὸ δράμα περιέχει σκηνὰς ὡμὰς καὶ τραγείας, τὰς ὁποίας τὸ κοινὸν δὲν ἐφάνη ἀποδεχόμενον ἀνεπιφυλάκτως.

ΔΑΝΙΑ

Ἀπὸ δεκαετίας λειτουργεῖ ἐν Δανίᾳ ὁ Σύνδεσμος κατὰ τῆς Φυματιώσεως, τοῦ ἔποισεν ἀληθῶς ἀξιοθαύμαστος εἶνε ἢ τερικστία ἀνάπτυξις. Ἀριθμεῖ σήμερον περὶ τὰς 23 χιλ. μέλη, εἰσπράττει δ' ἑτησίως ἐκ συνδρομῶν, εἰσφορῶν, δωρεῶν, κ.λ.π. 185 χιλιάδας δραχμῶν. Ὁ Σύνδεσμος ἵδρυσεν καὶ διατηρεῖ ἕξ λαϊκὰ σανατόρια, ἀρκοῦντα δι' 600 ἀσθενεῖς καὶ ἐκπροσωποῦνται κεφάλαιον 3.360.000 δραχμῶν. Πρὸς ἵδρυσιν αὐτῶν τὸ Κράτος εἰσέφερεν 700.000 δραχμῶν, ἴσον δὲ πᾶσαν ἐδανείσθη ὁ Σύνδεσμος. Ἐκ 1.972 ἀσθενῶν οὔτινας ἐνοσηλεύθησαν κατὰ τὸ 1909 - 1910, 390 ἐξῆλθον μετὰ βραχείαν διαμονήν, εἴτε διότι ἀπεδείχθησαν ἐντελῶς υγιεῖς, εἴτε δι' ἄλλας αἰτίας. — 63 ἀπέθανον, 360 ἔμειναν στάσιμι ἀπὸ ὑγιεινῆς ἀπόψεως ἢ ἐχειροτέρευσαν, 1.016 σχεδὸν ἐθεραπεύθησαν καὶ 1.358 ἐθεραπεύθησαν ἐντελῶς. Καὶ μετὰ τὴν ἐξοδὸν ἐκ τῶν Σανατορίων ὁ Σύνδεσμος παρακολουθεῖ τοὺς παλαιοὺς τροφίμους, ἀπευθύνων πρὸς αὐτοὺς κατ' ἔτος ἐρωτήματα περὶ τῆς καταστάσεώς των. Ὁ Σύνδεσμος ἀποστέλλει ἰατροὺς καὶ εἰς τὰς μικροτέρας πόλεις τῆς Δανίας, ἵνα ἰατρικὴν διδάσκουσι τὸν

λαόν διὰ διαλέξεων τοῦς τρόπους τῆς προφυλάξεως ἀπὸ τῆς φυματιώσεως. Ἐνισχύει ἐπίσης τὴν ἵδρυσιν μικρῶν τοπικῶν φθισιατρείων διὰ πέντε ἢ ἕξ πάσχοντες παρέχων ὡς κεφάλαιον δραχμῶν 1-1 χιλ. Διὰ τῶν μέσων τούτων καταρθίσθη νὰ περιορισθῇ ἡ φθίσις ἐνῶ κατὰ τὸ τέλος τοῦ 19ου αἰῶνος μεταξὺ ἐπὶ θανάτων εἰς προήρχετο ἐκ φθίσεως, σήμερον προέρχεται εἰς μεταξὺ δέκα.

ΡΩΣΙΑ

Τὴν 1 Ἰανουαρίου 1910 ὁ πληθυσμὸς τῆς Ρωσικῆς Αὐτοκρατορίας ἀνήρχετο εἰς 160.095.200, ἦτοι ἠύβησεν ἀπὸ τοῦ 1897 κατὰ 33.199.00 κατοίκους = 26,2%. Μετὰ τὴν Κίναν καὶ τὰς Ἰνδίας, ἡ Ρωσία εἶναι τὸ πολυανθρωπότετον κράτος τῆς ὑψηλῆς. Ὁ πληθυσμὸς τῆς Ρωσικῆς Αὐτοκρατορίας κατανέμεται ὡς ἑξῆς:

Ἑυρωπαϊκὴ Ρωσία	116.505.000
Πολωνία	11.671.800
Καυκάσος	11.392.400
Σιβηρία	7.878.500
Κεντρικὴ Ἀσία	9.631.300
Φιλανδία	3.015.700

— Ἡ χήρα τοῦ Γολστόφ ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ θεάτρου τῶν Τεχνῶν τῆς Μόσχας τὰ χειρόγραφα τῶν ἀνεκδότων δραματικῶν ἔργων τοῦ συζύγου τῆς. Τὸ μᾶλλον ἀξιὸν προσοχῆς ἐκ τούτων εἶναι τὸ ἐπιγραφόμενον *Ζωντανὸν πτώμα*, δράμα ἀποτελούμενον ἐκ δεκαῆξ εἰκόνων. Ὑπάρχει καὶ κωμῆδία διπρακτος μετὰ τὴν ἐπιγραφὴν: *Ἡ αἰτία ὄλων*. Πρόκειται περὶ τῆς βύσσης, τοῦ γνωστοῦ ῥωσικοῦ οἰνοπνεύματος, ὁλεθροῦ εἰς τὸν λαόν. Εἶναι δὲ τοῦτο καὶ τὸ τελευταῖον ἔργον τοῦ Γολστόφ, διότι φέρει χρονολογίαν « Μάϊος - Ἰούνιος 1910 ». Ἐν τέλει περιλαμβάνει ἡ συλλογὴ τῶν χειρογράφων καὶ σειρὰν συντόμων διαλογικῶν σκηνῶν μεταξὺ παιδίων περὶ ποικίλων ἠθικῶν ζητημάτων ἐπιγραφομένην: *Παιδικὴ σοφία*.